

D4.1 – Opredelitev regionalnih in nacionalnih politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na področju družbene odgovornosti

Različica – 25. marec 2021

Kazalo vsebine

1 Uvod	5
1. Cilj dokumenta	6
2 Politike o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na evropski ravni	8
2. Zbirna razpredelnica zakonodajnih politik	9
3 Politike o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na nacionalni/regionalni ravni	10
3. Španija.....	11
Materiali in metode španskih raziskav.....	11
Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike	11
Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja	17
Sklepna ugotovitev	26
4. Italija	28
Materiali in metode italijanskih raziskav	28
Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike	29
Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja	35
Sklepna ugotovitev	38
5. Slovenija	39
Materiali in metode slovenskega raziskovanja	39
Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike	40
Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja	44
Sklepna ugotovitev	48
6. Poljska	49
Materiali in metode poljskih raziskav	49
Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike	49

Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja	54
Sklepna ugotovitev	58
7. Nemčija	58
Materiali in metode nemških raziskav	58
Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike	59
Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja	71
Sklepna ugotovitev	73
8. Belgija	74
Materiali in metode belgijskih raziskav	74
Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike	75
Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja	81
Sklepna ugotovitev	87
4 Viri	89
4. Viri	90
5 Spletna stran	93
5. Spletna stran	94

Projekt ALLVIEW je nova platforma za nadnacionalno sodelovanje, ki povezuje centre poklicne odličnosti (CoVEs) v lesnem in pahištvenem sektorju. Allview ima operative cilje na regionalni, nacionalni in evropski ravni, katerih cilj je inovativen pristop k posodobitvi poklicnega izobraževanja in usposabljanja.

1

Uvod

1. Cilj dokumenta

Cilj tega dokumenta je analizirati stanje družbene odgovornosti gospodarskih družb v sektorjih pohištva in lesa.

Partnerski konzorcij projekta „**ALLVIEW – Alliance of Centres of Vocational Excellence in the Furniture and Wood sector**“ je v tem dokumentu analiziral nekatera zakonodajna orodja, ki urejajo družbeno odgovornost podjetij v različnih evropskih državah. Raziskava je bila izvedena ob upoštevanju treh stebrov, na katerih temelji CSR. Ti trije stebri so:

- Trajnost.
- Inkluzivnost.
- Dostopnost.

Konzorcij želi s to raziskavo analizirati evropske, nacionalne in regionalne politike, povezane z zgoraj navedenimi stebri, da bi opredelili najboljše prakse in oblikovali smernice v zvezi z družbeno odgovornostjo podjetij za širjenje v pohištvenem in lesnem sektorju.

Ta dokument je podlaga za prihodnje razprave o možnem vplivu družbene odgovornosti podjetij v:

- Podpiranje trajnostnega upravljanja virov in povečanje uporabe obnovljivih virov energije.
- Povezovanje podjetij z idejo krožnega gospodarstva.
- Podpora zaposljivosti posebne ciljne skupine za naslovljena podjetja, povezana z nacionalnimi in evropskimi politikami.
- Podpiranje zmogljivosti podjetij za zaposlovanje in vključevanje ljudi z manj priložnostmi, razvoj strategij, ki koristijo vsem.
- Ustvarjanje centrov poklicne odličnosti, ki lahko usposabljujejo ljudi z drugačnim izhodiščnim položajem (ali profilom ali kompetencami ali...).
- Opredelitev šibkih točk v regionalnih in nacionalnih politikah o vključevanju tako na področju ponudb za zaposlitev kot tudi v okolju poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
- Opredelitev posebnih potreb, ki niso povezane z (potencialnimi) delovnimi nalogami, in razvoj mrež za posebne ciljne skupine prek povezav z neprofitnim sektorjem.

To poročilo je tretji del bolj izpopolnjenega celovitega poročila, ki ga sestavljajo tri posebna poročila, katerih vodilna nit je CSR.

Prva zadeva priporočila za posamezne države v zvezi s preprečevanjem nastajanja odpadkov in krožnim gospodarstvom, druga dva dokumenta pa temeljita na temah migrantov in beguncev ter na vključevanju invalidov na trg dela ter v usposabljanje in izobraževanje.

To celotno poročilo temelji na strukturi, sestavljeni iz naslednjih oddelkov:

- Splošni pregled družbene odgovornosti podjetij.
- Politike o krožnem gospodarstvu virov in preprečevanju nastajanja odpadkov.
- Politike o vključevanju migrantov in beguncev na trg dela ter sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja.
- Politike o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na področju:

- Sistem izobraževanja in usposabljanja.
- Trg dela.
- Delovno okolje.
- Delovne naloge.
- Sklepna ugotovitev.

Partnerski konzorcij želi s to raziskavo povečati ozaveščenost o družbeni odgovornosti podjetij na evropski ravni, pri čemer ne upošteva le vidikov v zvezi s trajnostnimi okoljskimi temami, temveč tudi vključenost in dostopnost, ki so namenjeni širšemu krogu ljudi z manj priložnostmi, kot so migranti, invalidi in osebe s socialno prikrajšanimi osebami na splošno.

2

**Politike o dostopnosti oseb s
posebnimi potrebami na evropski
ravni**

2. Zbirna razpredelnica zakonodajnih politik

Ime EU politike	Opis	Povezava
Akt o dostopnosti, Direktiva (EU) 2019/882 o zahtevah glede dostopnosti proizvodov in storitev	Namen tega zakona je izboljšati pravilno delovanje notranjega trga ter odpraviti in preprečiti ovire za prosti pretok dostopnih proizvodov in storitev.	Povezava
Uredbe o pravicah potnikov z omejeno mobilnostjo na glavnih prevoznih sredstvih	Zaradi te uredbe bi morale imeti invalidne osebe in osebe z omejeno mobilnostjo, ne glede na to, ali je posledica invalidnosti, starosti ali katerega koli drugega dejavnika, možnosti za uporabo potniških storitev in križarjenj, ki so primerljive s storitvami drugih državljanov. Invalidne osebe in osebe z omejeno mobilnostjo imajo enake pravice kot vsi drugi državljani v zvezi s prostim gibanjem, svobodo izbire in nediskriminacijo.	Povezava
Direktiva (EU) 2016/2102 o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij javnih organov	S to direktivo je bilo mogoče ustvariti in urediti dostopnost spletišč in mobilnih aplikacij organov javnega sektorja.	Povezava
Parkirna kartica EU	Če ima oseba invalidnost, ki vodi do omejene mobilnosti, je lahko upravičena do parkirne karte EU za invalide v državi stalnega prebivališča, ki bi jo bilo treba priznati v vseh državah EU. Če potujete zunaj matične države, vam mora ta parkirna karta EU omogočiti dostop do številnih parkirnih pravic in prostorov, ki so značilni za državo, v kateri se nahaja invalidna oseba. Pristojni organ v državi prebivališča je v skladu z lokalnimi postopki odgovoren za izdajo kartice na podlagi standardiziranega modela parkirne kartice EU.	Povezava
Direktiva EU 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delovnih pogojih	Direktiva EU in večji del delovnega prava EU, katerega cilj je boj proti diskriminaciji na podlagi invalidnosti, spolne usmerjenosti, vere ali prepričanja in starosti na delovnem mestu.	Povezava

3

**Politike o dostopnosti oseb s
posebnimi potrebami na
nacionalni/regionalni ravni**

3. Španija

Materiali in metode španskih raziskav

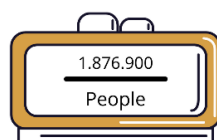
Metodologija iskanja za špansko raziskavo je bila razdeljena na dva dela, in sicer vire informacij na eni strani, ki so bili zbrani v nacionalnih in regionalnih uradnih listih; po drugi strani pa tudi specializirane spletne strani o invalidnosti in dostopnosti zaposlitve.

- [Discapnet](#) je pobuda za spodbujanje vključevanja invalidov v družbo in na trg dela. Obsega informacijske storitve za organizacije, strokovnjake, invalide in njihove družine ter platformo za razvoj ukrepov za spodbujanje udeležbe invalidov v gospodarskem, družbenem in kulturnem življenju.
- [Uradni uradni list \(BOE\)](#) Uradni uradni list je uradni španski nacionalni uradni list, namenjen objavi zakonov, določb in aktov o obvezni vstavitvi.
- [Accessibilias](#) je digitalna platforma, ki jo spodbujata fundacija ONCE in Kraljevi odbor za invalidnost z namenom spodbujanja ustvarjanja in razširjanja znanja o splošni dostopnosti.
- [Uradni list regije Murcia \(BORM\)](#), prek katerega je javnost obveščena o njeni pravni učinkovitosti in/ali poznavanju zakonov in upravnih predpisov splošne narave.
- [Državni observatorij za invalidnost \(OED\)](#) je tehnični instrument, ki služi državljanom, javnim upravam, univerzi in tretjemu sektorju za zbiranje, sistematizacijo, posodabljanje, ustvarjanje in razširjanje informacij, povezanih s področjem invalidnosti.
- [Opazovalnica za invalidnost in trg dela Fundacije ONCE \(Odismet\)](#), specializirana platforma za upravljanje znanja, namenjena ozaveščanju o dejanskem položaju invalidov na trgu dela, povečanju prepoznavnosti obstoječih neenakosti in spodbujanju izvajanja ukrepov za postopno zmanjšanje teh neenakosti.

Poleg tega je bila opredeljena vrsta ključnih besed za opredelitev najpomembnejših politik: Npr.: invalidnost, posebne potrebe, zaposlitev, dostopnost, zaposlovanje, trg dela, vključevanje, vključevanje in dostopnost.

Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike

A DIVERSE GROUP

with disabilities from
16 to 64 years old.
(6.2% of the
workforce).

Slika 1. Število invalidov v Španiji (lastna priprava). Vir: Odismet

Ocenjuje se, da je leta 2019 v Španiji živel 1.876.900 invalidov. Na splošno so invalidi bolj diskriminirani kot neinvalidni ljudje. Ta okoliščina se pomnoži, kadar se dodajo dejavniki, kot so spol, starost, habitat ali etnično poreklo. Vse te neenakosti se v kriznih razmerah povečujejo, kot kaže pandemija COVID-19.

Španska državna opazovalnica za invalide je opozorila na različne situacije, s katerimi se soočajo invalidi zaradi zdravstvene krize, ki jo je povzročil covid-19, ki je povečala njihovo ranljivost.

Pandemija in izvedeni ukrepi so pomenili:

- Obstoj zdravstvenih protokolov, ki izključujejo invalide in/ali starejše iz bolnišnične oskrbe.
- Ovire so se znatno povečale na področju dostopnosti.
- Vključujoče izobraževanje in pomanjkanje podpore učiteljev.
- Gospodarski vpliv.

To upravičuje potrebo, da javne uprave zagotovijo, da so invalidi aktivni del socialne in gospodarske obnove države, kot je zahteval španski predstavniški odbor invalidov v svojem manifestu za mednarodni dan invalidov, ki je potekal³ novembra.

Razvoj v smeri bolj vključujoče družbe pomeni izboljšanje delovnih pogojev in ravni usposabljanja, predvsem pa spodbujanje družbene odgovornosti. Vendar je binomija invalidnosti/zaposlovanja vprašanje, ki presega: pomanjkanje vključenosti invalidov na trg dela je problem, ki ga ni mogoče in ne bi smeli rešiti sami in ki zadeva vse nas. Zaradi razmer, kot je koronavirusna kriza, se neenakosti povečujejo, nastajajo pa tudi nove priložnosti.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja

Usposabljanje je ključni dejavnik za socialno-poklicno vključevanje invalidov. Ne glede na vrsto invalidnosti je bolj verjetno, da bodo osebe z usposabljanjem vstopile na trg dela. Na začetku

TRAINING

	Disabled person	Person without disability
No studies	4,5 %	0,4 %
Primary	19,1 %	7,1 %
Secondary	59,5 %	56,1 %
Higher	16,9 %	36,4 %

Key to labour integration

se odstotek oseb z visokošolsko izobrazbo bistveno razlikuje med invalidnimi in neinvalidnimi osebami, točno 19,5 %. V obeh segmentih srednješolsko izobraževanje predstavlja več kot polovico skupine. Med splošnim prebivalstvom odstotek ljudi brez izobrazbe praktično ne obstaja, medtem, ko med invalidi naraste na 4,5 % (83.600 ljudi).

Kar zadeva spol, so ženske bolj prisotne na ravni „brez študija“, čeprav imajo tudi večjo težo v visokošolskem izobraževanju.

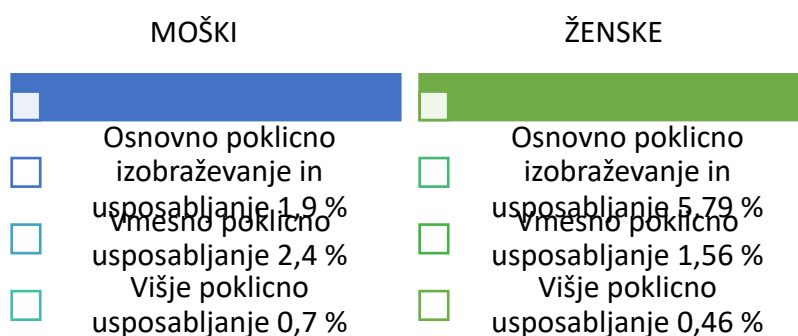
Slika 2. Odstotek invalidnih in neinvalidnih oseb ter usposabljanje (lastna priprava). Vir: Odismet

Ljudje, stari od 25 do 44 let, imajo najvišjo stopnjo izobrazbe, medtem, ko mladi z visokošolsko izobrazbo komaj dosežejo 3,9 % (v primerjavi s 13,3 % mladih neinvalidnih). Če upoštevamo vrsto invalidnosti, višjo stopnjo invalidnosti, nižjo stopnjo izobrazbe, ki bi nas morala pripeljati do razmisleka o tem, ali so vzpostavljena vsa potrebna sredstva za zagotavljanje dostopa do izobraževanja za ta del prebivalstva.

Znano je, da je prva rešitev za briljantno prihodnost usposabljanje. Od skupnega števila invalidov, starih od 16 do 64 let (1 876.900), je bilo 7,9 % (148.300) vključenih v izobraževanje. Po drugi strani pa je delež za splošno prebivalstvo 19,7%. Podatki kažejo tudi manjšo nagnjenost k usposabljanju ter morda večje ovire in težave pri dostopu in razvoju postopkov usposabljanja za invalide.

Poleg tega ne smemo pozabiti študentov s posebnimi izobraževalnimi potrebami. Ti učenci so tisti s stalnimi izobraževalnimi potrebami, ki jih kot take ocenjujejo psihopedagoške psihološke skupine, ki so vpisane v običajne šole ali v posebna izobraževalna središča. Ti študenti so razvrščeni glede na vrsto invalidnosti, kot sledi: sluh, motorična, duševna, vidna, hude osebne motnje/avtizem in več invalidnosti. Stopnja je določena na 2,6 %, kar ustreza 212807 študentom s posebnimi izobraževalnimi potrebami v španskem izobraževalnem sistemu. Približno 8 od 10 teh učencev je vključenih v redne šole. Ta okoliščina predstavlja pomemben razvoj pri vključevanju skupine in napredek v smeri polne vključenosti invalidov.

V zvezi s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem naslednji podatki kažejo podatke učencev s posebnimi izobraževalnimi potrebami, ki izhajajo iz invalidnosti, vpisane v splošno izobraževanje v študijskem letu 2017/2018.

Slika 3. Statistični podatki o neuniverzitetnem izobraževanju 2017/2018 študijsko leto. Vir: MEC. (Lastna izdelava)

Poleg zgoraj navedenega se na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja vsi španski kraljevi odloki nanašajo na pojem dostopnosti pri določanju vseh poklicnih kvalifikacij in temeljnih vidikov študijskih programov. Za zagotavljanje kontinuitete za študente s posebnimi izobraževalnimi potrebami in odzivanje na skupine s posebnimi potrebami lahko Generalni direktorat za ocenjevanje in teritorialno sodelovanje vzpostavi in odobri druge programe poklicnega usposabljanja, ki so različno dolgi in prilagojeni njihovim potrebam. Ti programi lahko vključujejo poklicne module osnovne poklicne kvalifikacije in druge ustrezne module usposabljanja, ki jih je treba sprejeti glede na njihove potrebe.

Poleg tega vse poklicne družine spodbujajo „spoštovanje standardov kakovosti, splošne dostopnosti in“oblikovanja za vse ljudi“, ki vplivajo na njihovo poklicno dejavnost“. Na ta način je treba učni načrt razviti v didaktičnem načrtovanju ali razvoju učnih načrtov, spodbujati ali ustvarjati kulturo preprečevanja poklicnih tveganj v prostorih, kjer se poučujejo različni poklicni moduli, ter spodbujati kulturo spoštovanja okolja, odličnosti pri delu, skladnosti s standardi

kakovosti, ustvarjalnosti, inovativnosti, enakosti spolov in spoštovanja enakih možnosti, „oblikovanja za vse ljudi“ in splošne dostopnosti, zlasti v zvezi z invalidi.

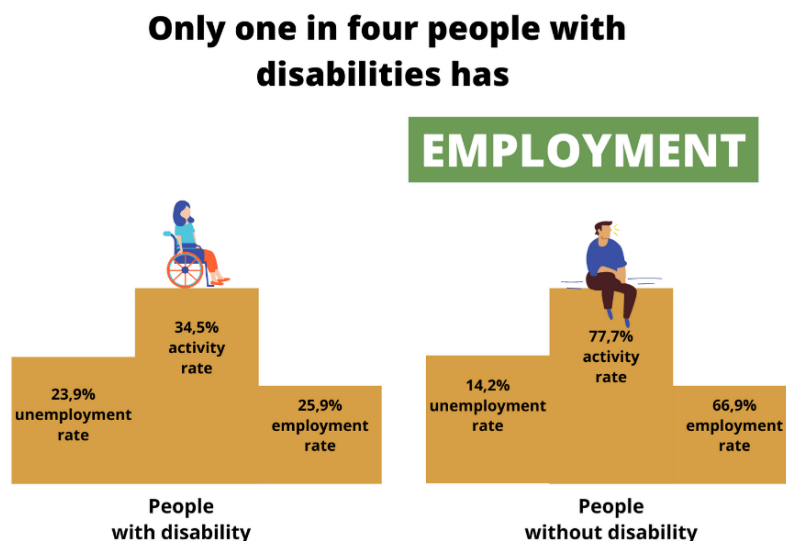
Vključevanje oseb s posebnimi potrebami na trg dela

V Španiji je oseba upravičena do potrda o invalidnosti, če je invalidnost večja od 33 %, in upokojencev s priznano invalidsko pokojnino, ki imajo priznana¹ invalidsko pokojnino, ki so v položaju priznane nezmožnosti za delo.

Stopnja aktivnosti: v Španiji je v delovno aktivni starosti 1.876.900 invalidov (6,2 % prebivalstva), od tega jih je samo 34 % zaposlenih². Skratka, nekaj več kot tretjina skupine je dejavna na področju zaposlovanja, kar pomeni, da je 1238 400 invalidov zunaj trga dela, zaradi česar je to segment, ki zahteva posebno pozornost in analizo, saj predstavljajo pomemben delež prebivalstva.

Stopnja zaposlenosti: stopnja zaposlenosti je posledica delitve zaposlenega prebivalstva s celotnim delovno sposobnim prebivalstvom (v starosti od 16 do 64 let) in je izražena v odstotkih. To je običajen način, da se ugotovi, koliko delovna sila v državi predstavlja. Podatki za invalide (25,9 %) se bistveno razlikujejo od splošnega prebivalstva, ki znaša 66,9 %, zato je zaposlen le eden od štirih invalidov.

Stopnja brezposelnosti: ta številka za invalide znaša 23,9 %, zato lahko potrdimo, da brezposelnost bolj prizadene invalide kot osebe brez njih.

Slika 4. Primerjava stopenj aktivnosti, zaposlovanja in brezposelnosti pri invalidih in neinvalidnih osebah v Španiji (lastna priprava). Vir: Odismet

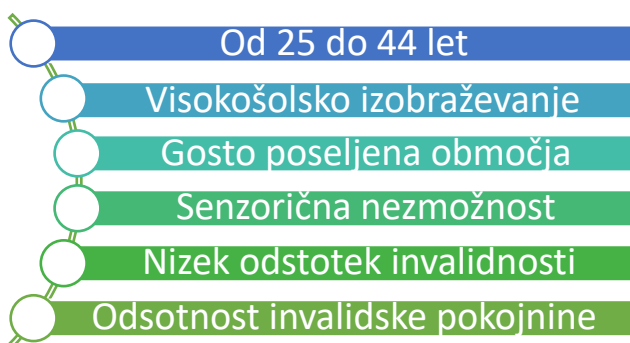
Stopnja dolgotrajno brezposelnih:

dolgotrajno brezposelni so prijave, ki so bile pri javnih zavodih za zaposlovanje prijavljene za več kot 365 dni, ali osebe, ki so bile registrirane na zadnji delovni dan referenčnega meseca leta 2019, kar pomeni, da je bilo dolgotrajno brezposelnih 79,523 invalidov. To predstavlja 53,7 % vseh ljudi, ki iščejo zaposlitev z invalidnostjo.

¹ Kraljeva uredba-zakonska kraljeva uredba 1/2013

² Podatki nacionalnega statističnega urada, objavljeni konec leta 2019

Zaposlovanje: po podatkih španskega javnega zavoda za zaposlovanje je bilo leta 2019 za invalide skupaj sklenjenih 354.991 pogodb, v letu 2019 pa je bilo zaposlenih 157.565 invalidov, kar kaže, da je ista invalidna oseba v povprečju 2,25-krat letno zaposlena, kar kaže na

Slika 5. Spremenljivke, ki dajejo prednost delovni dejavnosti. Vir: V Odismetu. (Lastna izdelava)

začasno in negotovo naravo zaposlovanja. Poleg tega je le 10,1 % teh pogodb povezanih z industrijskim sektorjem zaradi storitvenega sektorja, ki je še naprej glavni povzročitelj zaposlovanja. Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so predstavljale 90,1 % vseh pogodb, kar ponovno kaže na negotovost trga dela. Tako je samo 9 od 100 pogodb, namenjenih invalidom, ustanovljenih za nedoločen čas.

Še vedno je na voljo malo informacij za poglobljeno analizo v zvezi z zaposlovanjem v letu 2020 in tem, kako je COVID-19 vplival nanj. Vendar pa ne moremo obravnavati vprašanja zaposlovanja, ne da bi zagotovili razpoložljive podatke, ki kažejo učinke in posledice pandemije na zaposlovanje.

V tem smislu že vemo, da je uničenje pogodb v letu 2020 v primerjavi s prejšnjim letom 30 %. Treba je še ugotoviti, kako bo okrevanje delovnih mest v letu 2021, glede na to, da uničenje več kot 100 000 pogodb za invalide ne bo lahka naloga za okrevanje. Na splošno se zdi, da se leto ni začelo s preveč znaki okrevanja, vsota vseh pogodb v Španiji v prvih dveh mesecih leta je najnižja v šestih letih.

Slika 6. Skupno število pogodb, sklenjenih za invalide v letu 2020 (lastna izdelava). Vir: Odismet

In 2020, 248,486

CONTRACTS

were made to people with disabilities (1.6% of the total)

Hiring falls by 30% due to the pandemic

Posebne pogodbe za invalide

SPECIAL EMPLOYMENT CENTERS

Are key to labor inclusion for people with disabilities. These represent 26.3% of the contracts made.

Slika 7. Posebni izobraževalni centri so zabeležili največji obseg tega zaposlovanja (lastna izdelava). Vir: Odismet

Posebne pogodbe, ki so pomemben steber zaposlovanja invalidov, resno ogroža razkol, ki ga povzroča COVID-19. Leta 2020 je bilo v Španiji skupaj sklenjenih 86 706 posebnih pogodb za invalide, kar je 1,6 % vseh pogodb.

To tako poudarja učinke pandemije na zaposlovanje invalidov, kot smo že navedli.

Posebni izobraževalni centri so zabeležili največji obseg tega zaposlovanja, kar kaže na njihov pomen pri ohranjanju zaposlovanja invalidov, tudi zaradi težkega COVID-19, zaradi česar se je število izgubljenih delovnih mest med njimi povečalo na 21,5 %. Poleg tega prvi meseci leta 2021 ne kažejo posebno optimističnih podatkov za njihovo izterjavo, saj je vsota pogodb januarja in februarja najnižja od leta 2016.

Poklici z največjim obsegom pogodb za invalide so čiščenje (58.797), proizvodni delavci (30,008), gradbeni hišniki (9.388) upravni uslužbenci (5.870) in zaposleni pri prodaji iger na srečo (5.461), kar kaže na delo delovne vključenosti te skupine.

Delovni pogoji in poklicne poti

Zaposlitev s polnim delovnim časom še naprej prevlada nad zaposlitvijo s krajšim delovnim časom. Vendar je zaposlovanje s krajšim delovnim časom doživelo postopno in vse opazno rast, saj je doseglo 38,7 % skupnega števila pogodb, kar je skoraj štiri odstotne točke več kot splošno prebivalstvo.

Pogodbe o zaposlitvi za določen čas predstavljajo 90,1 % vseh pogodb, kar ponovno kaže na negotovost trga dela. Tako je samo 9 od 100 pogodb, namenjenih invalidom, ustanovljenih za nedoločen čas.

Job instability

**Only 9% of contracts are permanent
38.7% are part-time jobs**

Podatki kažejo nižje plače med invalidi kot v splošnem prebivalstvu, in sicer točno 4 186,3 EUR bruto letno manj, kar je 17 % manj kot celotno prebivalstvo.

V skupini je očitna tudi diskriminacija na podlagi spola, saj je plača žensk za 3 142,5 EUR nižja od plače moških. To izrecno kaže na dvojno diskriminacijo, ki jo povzročata invalidnost in spol. Ta točka izrecno kaže na dvojno diskriminacijo, ki jo povzročata invalidnost in spol. Začasnost pomeni tudi znatno znižanje plač, kar je dokaz negotovosti, povezane z njo.

Slika 8. Stopnja stabilnosti in časa ter vrsta delovnega dne invalidnih oseb s plačo (lastna priprava). Vir: Odismet

19.946,2 € gross / year.

Slika 9. Povprečna letna bruto plača invalidnih oseb (lastna priprava). Vir: Odismet

The **SALARY** of women with disabilities is **15.8% lower** than the salary of men.

Seznam politik o dostopnosti oseb s

posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja

ŠT. 1

IME POLITIKE	Kraljeva uredba 870/2007 ureja program zaposlovanja, ki prejema podporo, kot ukrep za spodbujanje zaposlovanja invalidov na običajnem trgu dela. <i>Real Decreto 870/2007, de 2 de julio, por el que se regula el programa de empleo con apoyo como medida de fomento de empleo de personas con discapacidad en el mercado ordinario de trabajo.</i>
RAVEN	Nacionalni
LETO	2007
DRŽAVA	Španija
TEMATIKA	Dostop do zaposlitve za osebe s posebnimi potrebami
SPLOŠNI OPIS	V skladu s členom 37.1 zakona 13/1982 z dne 7. aprila 1982 o socialnem vključevanju invalidov mora biti glavni cilj politike zaposlovanja invalidnih delavcev njihova vključitev v sistem običajnega dela pod pogoji, ki zagotavljajo uporabo načela enakega obravnavanja, ali, če to ni mogoče, njihova vključitev v proizvodni sistem s posebno formulo zaščitenega dela prek posebnih centrov za zaposlovanje.
CILJI	Namen tega kraljevega odloka je urediti skupno vsebino programa zaposlovanja s podporo kot ukrep za vključevanje invalidov v običajno delovno silo, v skladu z določbami člena 37(1) zakona 13/1982 z dne 7. aprila o socialnem vključevanju invalidov z dne 7. aprila.

DEJAVNOSTI	<p>Podprti ukrepi za zaposlovanje se izvajajo v okviru podprtih projektov zaposlovanja, kot so:</p> <ol style="list-style-type: none"> Usmerjanje, svetovanje in spremljanje za invalidne osebe, priprava programa prilagajanja dela za vsakega delavca. Ozaveščanje in medsebojna pomoč med delavcem, ki ima koristi od programa za zaposlovanje, ki prejema podporo, delodajalcem in osebjem podjetja, ki si z delavcem deli naloge. Delodajalcu in osebi podjetja, ki deli naloge z invalidnim delavcem. Podpora delavcu pri razvoju socialnih znanj in spretnosti skupnosti, da se lahko v najboljših pogojih poveže z delovnim okoljem. Posebno usposabljanje invalidnega delavca za naloge, povezane z delovnim mestom. Spremljanje delavca in ocenjevanje postopka vključitve na delovno mesto. Ti ukrepi so namenjeni odkrivanju potreb in preprečevanju morebitnih ovir, tako za delavca kot za podjetje, ki ga zaposli, ki bi lahko ogrozile cilj vgradnje in stalnosti zaposlitve. Svetovanje in informacije podjetju o potrebah in postopkih za prilagoditev delovnega mesta.
-------------------	---

REZULTATI	<p>Končni prejemniki programa za zaposlovanje, ki prejemajo podporo, bodo invalidi, ki so na javnih zavodih za zaposlovanje prijavljeni kot brezposelni iskalci zaposlitve, in invalidni delavci, ki jih zaposlijo posebni zavodi za zaposlovanje.</p> <ol style="list-style-type: none"> Osebe s cerebralno paralizo, osebe z duševnimi boleznimi ali osebe z motnjami v duševnem razvoju s priznano stopnjo invalidnosti 33 % ali več. Osebe s fizično ali senzorično invalidnostjo s priznano stopnjo invalidnosti 65 % ali več.
------------------	---

POVEZAVA	Povezava
-----------------	--------------------------

ŠT. 2

IME POLITIKE	<p>Kraljeva zakonska uredba 1/2013, z dne 29. novembra, ki potrjuje prečiščeno besedilo splošnega zakona o pravicah invalidov in njihovem socialnem vključevanju. <i>Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social.</i></p>
---------------------	---

RAVEN	Nacionalni
--------------	------------

LETO	2013
-------------	------

DRŽAVA	Španija
---------------	---------

TEMATIKA	Osebe z invalidnostjo in socialno vključenostjo
-----------------	---

SPLOŠNI OPIS	<p>Želja po polnem življenju in potreba po osebni izpolnitvi poganjata vse ljudi, vendar teh prizadevanj ni mogoče izpolniti, če so pravice do svobode, enakosti in dostojanstva omejene ali ignorirane. To še vedno velja za invalidne ženske in moške, ki kljub nespornemu socialnemu napredku te pravice omejujejo pri dostopu do ali uporabi okolij, procesov ali storitev, ki niso bili zasnovani ob upoštevanju njihovih posebnih potreb ali pa izrecno omejujejo njihovo sodelovanje v njih. S tem zakonom imajo možnost boljšega dostopa do trga dela, pa tudi vrsto pomoči za ta namen, tako za podjetja kot tudi za zaposlene s posebnimi potrebami.</p>
---------------------	--

CILJI Namen tega zakona je zagotoviti pravico do enakih možnosti in obravnave ter dejansko in učinkovito uveljavljanje pravic invalidov pod enakimi pogoji kot drugi državljani s spodbujanjem osebne avtonomije, splošne dostopnosti, dostopa do zaposlitve, vključevanja v skupnost in samostojno življenje ter izkoreninjenja vseh oblik diskriminacije v skladu s členom 9, 2, 10, 14 in 49 španske ustave in Mednarodne konvencije o pravicah invalidov ter mednarodnih pogodb in sporazumov, ki jih je ratificirala Španija. Vzpostavlja tudi sistem kršitev in sankcij, ki zagotavljajo osnovne pogoje v smislu enakih možnosti, nediskriminacije in splošne dostopnosti za invalide.

DEJAVNOSTI Posebne ukrepe za zagotovitev enakih možnosti, nediskriminacije in splošne dostopnosti. Javne uprave spodbujajo potrebne ukrepe za zagotovitev, da je uveljavljanje pravic invalidov pod enakimi pogoji resnično in učinkovito na vseh področjih življenja. Upravičenci do posebnega sistema pomoči in gospodarskih ugodnosti iz tega poglavja so oproščeni plačila prispevka za porabo farmacevtskih specialitet. Javne uprave bodo razvile potrebne ukrepe za usklajevanje socialnega in zdravstvenega varstva. Pristojne javne uprave spodbujajo načrte za preprečevanje okvar in krepitev invalidnosti. Javne uprave zagotovijo vzdrževanje ustreznih storitev oskrbe z usklajevanjem virov in storitev za rehabilitacijo in rehabilitacijo na področju zdravstva, zaposlovanja, izobraževanja in socialnih storitev.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 3

IME POLITIKE **Odlok TES/1060/2020 z dne 11. novembra 2020, s katerim so se v letu 2020 izjemno povečale subvencije, namenjene ohranjanju delovnih mest invalidov v posebnih zaposlitvenih centrih.**
Orden TES/1060/2020, de 11 de noviembre, por la que se incrementan, con carácter extraordinario durante 2020, las subvenciones destinadas al mantenimiento de puestos de trabajo de personas con discapacidad en los centros especiales de empleo, establecidas en la Orden del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales de 16 de octubre de 1998, por la que se establecen las base reguladoras para la concesión de las ayudas y subvenciones públicas destinadas al fomento de la integración laboral de las personas con discapacidad en centros especiales de empleo y trabajo autónomo.

RAVEN Nacionalni

LETO 2020

DRŽAVA Španija

TEMATIKA Delovna mesta za invalide v posebnih zaposlitvenih centrih.

SPLOŠNI OPIS Vrstni red posebnih centrov za zaposlovanje, ki prejemajo pomoč za ustvarjanje in ohranjanje delovnih mest. Subvencije za ohranjanje delovnih mest za invalide v posebnih zaposlitvenih centrih so povezane z minimalno medpoklicno plačo, ki velja kadar koli. Zato je bistveno, da se podporni ukrepi za posebne centre za zaposlovanje prilagodijo razvoju minimalne plače, pri čemer je treba upoštevati, da za vse stroške plač kljub povečanju teh stroškov ne velja subvencija v višini 50 odstotkov minimalne plače. Še bolj v sedanjih razmerah, ki so posledica krize, ki jo je povzročila COVID-19.

CILJI	<ul style="list-style-type: none"> • Ustvarjanje novih delovnih mest • Ohranitev zasedenih delovnih mest • Izenačevanje plačnih pogojev
DEJAVNOSTI	Osebjem posebnih zaposlitvenih centrov mora sestavljati vsaj 70 % invalidnih delavcev.
REZULTATI	Namen tega odloka je zagotoviti pravilno uporabo javnih sredstev. Uvaja povečanje subvencij za ohranjanje delovnih mest za osebe s hudimi invalidnostmi, ki imajo posebne težave pri dostopu do običajnega trga dela, v posebnih zaposlitvenih centrih, da se zagotovi, da se bodo lahko spopadli ne le s povečanjem minimalne medpoklicne plače, ampak tudi s posebnimi okoliščinami za zaposlovanje in gospodarstvo, ki jih je letos ustvarila zdravstvena pandemija COVID-19, ne da bi nadomestili razumno zahtevani prispevek podjetjem, ki so lastniki teh posebnih zaposlitvenih centrov, da bi prevzeli del povečanja minimalne medpoklicne plače.
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 4

IME POLITIKE	<p>Sklep predsednika regionalne službe za zaposlovanje in usposabljanje z dne 4. marca 2019, ki spreminja odlok predsednika regionalne službe za zaposlovanje in usposabljanje z dne 8. junija 2016 o regulativnih podlagah za programe subvencij za spodbujanje vključevanja invalidov na trg dela</p> <p><i>Orden de 4 de marzo de 2019, del Presidente del Servicio Regional de Empleo y Formación, por la que se modifica la Orden de 8 de junio de 2016, del Presidente del Servicio Regional de Empleo y Formación, de base reguladoras de los programas de subvenciones para el fomento de la integración laboral de personas con discapacidad</i></p>
RAVEN	Regionalno (R. Murcia)
LETO	2019
DRŽAVA	Španija
TEMATIKA	Spodbujanje vključevanja invalidov na trg dela
SPLOŠNI OPIS	Namen te uredbe je urediti dodeljevanje subvencij, namenjenih financiranju stroškov plač, ki izhajajo iz ohranjanja delovnih mest, ki jih zasedajo invalidi, in sicer z ekonomskim nadomestilom za opravljanje storitev splošnega gospodarskega pomena, ki so ga razvili posebni zavodi za zaposlovanje. Ta znesek krije del stroškov, ki jih imajo posebni zavodi za zaposlovanje pri izvajanju storitev gospodarskega pomena. Ker gre za vnaprej določen znesek, ki v nobenem primeru ne sme presežati ekonomskih stroškov opravljenih storitev, ni treba določiti parametrov za preprečevanje in izterjavo morebitnega prekomernega nadomestila.
CILJI	<p>Namen te odredbe je določiti regulativne podlage za nepovratna sredstva, ki jih regionalna služba za zaposlovanje in usposabljanje (v nadaljnjem besedilu: SEF) dodeli upravičenim subjektom za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spodbujanje zaščitene zaposlitve invalidov z ustanovitvijo ali razširitvijo posebnih centrov za zaposlovanje in ohranjanjem delovnih mest, ki jih v teh centrih zasedajo invalidi.

- Olajšati vključevanje invalidov na običajni trg dela z inovativnimi oblikami vključevanja v zaposlovanje, kot so podprte zaposlitvene in zaposlitvene službe ter uradi za vključevanje.
- Spodbujanje zaposlovanja invalidov v podjetjih na običajnem trgu dela, bodisi neposredno bodisi kot sodelavci pri inovativnih oblikah vključevanja na trg dela;

DEJAVNOSTI	<p>Ustvarjanje stabilnih delovnih mest v posebnih zaposlitvenih centrih. Cilj tega podprograma je delno financirati vse pobude, ki vključujejo ustvarjanje stabilnih delovnih mest za invalide. Načini subvencioniranja tega podprograma so:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehnična pomoč. • Naložbe v fiksna sredstva. • Delna subvencija obresti na posojila, pridobljena od kreditnih institucij za pridobitev osnovnih sredstev. <p>Ohranjanje delovnih mest⁴. Cilj tega podprograma je utrditi in podpreti ohranjanje delovnih mest, ustvarjenih za invalide delavce v posebnih zaposlitvenih centrih. Program Delovno vključevanje invalidov v posebnih zaposlitvenih centrih.</p>
-------------------	---

POVEZAVA	Povezava
-----------------	--------------------------

ŠT. 5

IME POLITIKE	<p>Kraljevi odlok št. 368/2021 z dne 25. maja o pozitivnih ukrepih za spodbujanje dostopa do zaposlitve za osebe z omejeno intelektualno sposobnostjo. <i>Real Decreto 368/2021, de 25 de mayo, sobre medidas de acción positiva para promover el acceso al empleo de personas con capacidad intelectual límite</i></p>
---------------------	---

RAVEN	Nacionalni
--------------	------------

LETO	2021
-------------	------

DRŽAVA	Španija
---------------	---------

TEMATIKA	Dostop do zaposlitve
-----------------	----------------------

SPLOŠNI OPIS	<p>Za namene dela zaradi dostopa do predvidenih pozitivnih ukrepov pomeni osebo z omejeno intelektualno sposobnostjo in upravičene delodajalce; ko bo opredeljeno subjektivno področje uporabe. Drugo poglavje določa poseben seznam pozitivnih ukrepov, ki najbolj ustrezajo osebnemu in poklicnemu profilu skupine, da bi spodbudili njihov dostop do zaposlitve ter podprli pričakovanja in možnosti vključevanja na trg dela na običajnem trgu dela.</p>
---------------------	--

CILJI	<p>Njegov namen je v skladu s šesto dodatno določbo o prilagoditvi Mednarodni konvenciji o pravicah invalidov vzpostaviti sklop pozitivnih ukrepov, namenjenih spodbujanju dostopa do redne zaposlitve za osebe z omejeno intelektualno sposobnostjo, ki so uradno priznane.</p>
--------------	--

DEJAVNOSTI	<p>Določa možnost, da delodajalci zaprosijo za subvencije, predvidene v členu 12, ki so zadolžene za pristojne javne službe za zaposlovanje, da se uvedejo potrebne prilagoditve na delovnem mestu in odpravijo ovire ali ovire, ki preprečujejo ali ovirajo delo oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ter odstraniti ovire ali ovire, ki preprečujejo ali ovirajo delo oseb z omejeno intelektualno sposobnostjo.</p>
-------------------	---

Dosežen je bil napredek pri doseganju cilja 8.5 agende za trajnostni razvoj do leta 2030, doseganju polne in produktivne zaposlenosti, dostojnega dela za vse ženske in moške, vključno z mladimi in invalidi, ter enakega plačila za delo enake vrednosti.

POVEZAVA	Povezava
ŠT. 6	
IME POLITIKE	Uredba št. 93/2011 z dne 27. maja o dostopu in zagotavljanju delovnih mest za invalide v javni funkciji javne uprave regije Murcia <i>De 27 de mayo, sobre el acceso y la provisión de puestos de trabajo de personas con discapacidad en la Función Pública de la Administración Pública de la Región de Murcia</i>
RAVEN	Regionalno (R. Murcia)
LETO	2011
DRŽAVA	Španija
TEMATIKA	Dostop do delovnih mest za invalide
SPLOŠNI OPIS	Dostop do zaposlitve v javnem sektorju, interna promocija in zagotavljanje delovnih mest za invalide iz te uredbe temeljijo na načelih enakih možnosti, nediskriminacije, splošne dostopnosti in nadomestila za prikrajšanost.
CILJI	Cilj je spodbujati potrebne ukrepe, da se dostop, notranje napredovanje in zagotavljanje delovnih mest za invalide v javni upravi regije Murcia izvajajo pod enakimi pogoji kot drugi prosilci.
DEJAVNOSTI	<p>REZERVACIJA MEST ZA INVALIDE V JAVNIH PONUDBAH ZA ZAPOSILITEV</p> <ul style="list-style-type: none"> V javnih ponudbah za zaposlitev bo kvota najmanj 7 % prostih delovnih mest rezervirana za invalide, tako da bo postopoma doseženo vsaj 2 % celotnega osebja uprave regije Murcia, če bodo uspešno opravili selektivne teste, in da bodo ob ustreznem času akreditirali navedeno stopnjo invalidnosti in združljivost z opravljanjem ustreznih nalog in funkcij. Kvota najmanj 5 % prostih delovnih mest se rezervira, da jih zapolnijo invalidi s stopnjo invalidnosti, ki je enaka ali večja od 33 %, pod pogoji, navedenimi v javni ponudbi za zaposlitev. <p>DOSTOP ZA INVALIDE PREK SPLOŠNEGA SISTEMA</p> <ul style="list-style-type: none"> Od splošne kvote 7 % prostih delovnih mest bo kvota najmanj 5 % na vseh področjih uprave regije Murcia dodeljena invalidnim osebam s stopnjo invalidnosti, ki je enaka ali višja od 33 %. Testi morajo glede sistema dostopa, vrste testov, števila vaj in učnega načrta sovpadati s testi za pripustitev k odprtemu izbirnemu postopku. Če kandidat invalidne izmene opravi ustrezne vaje, ne pridobi mesta in je njegov skupni rezultat višji od rezultata drugih kandidatov v prosti izmeni, bo po vrstnem redu uvrščen na seznam uspešnih kandidatov za prosto izmeno. <p>DOSTOP ZA OSEBE Z MOTNJAMI V DUŠEVNEM RAZVOJU PREK POSEBNEGA SISTEMA</p>

- Od splošne kvote 7% prostih delovnih mest se kvota najmanj 2% z ločenim razpisom za zbiranje prijav dodeli osebam z motnjami v duševnem razvoju v skladu s členom 3.3, razen za neuniverzitetno pedagoško osebje in, v primeru zdravstvene službe Murcia, za osebje, ki opravlja naloge oskrbe.
- Razpisi za ta delovna mesta, njihovo izvajanje in razvoj ter opravljanje testov ali pregledov se izvajajo neodvisno od razpisov za prosto izmeno in izmene zaradi invalidnosti preostalih kandidatov. Vsebina preizkusov bo v osnovi namenjena preverjanju, ali imajo kandidati osnovne vedenjske repertoarje in bistveno znanje, ki jim bo omogočilo opravljanje nalog na delovnih mestih.

REZERVACIJA MEST ZA NOTRANJO PROMOCIJO

- Preizkusi morajo v zvezi s sistemom dostopa, vrsto testov, številom vaj in učnimi načrti sovpadati s preizkusi dostopa na običajni notranji promocijski poti.
- Selektivni testi bodo imeli enako vsebino za vse kandidate, ne glede na izmeno, za katero se odločijo, brez poseganja v potrebne prilagoditve, ki se lahko zahtevajo od izbirnega organa zaradi vsake invalidnosti. Med izbirnim postopkom se obe izmeni različno obravnavata, in sicer sezname sprejetih, razpisi za vaje in seznam uspešnih kandidatov.

USPOSABLJANJE

- Invalidni delavci bodo imeli prednost pri tečajih, ki jih organizira šola za javno upravo regije Murcia, če so primerni za invalidnost in so povezani s funkcijami dela.
- Za razvoj teh tečajev bodo izvedene potrebne prilagoditve in razumne prilagoditve, da bodo lahko invalidi pod enakimi pogoji sodelovali v procesu usposabljanja.

REZULTATI

Kandidati, ki so uspešno opravili izbirni postopek za kategorijo invalidnosti, lahko zahtevajo, da organ, ki poziva k prijavi, spremeni prednostni vrstni red pri izbiri ponujenih prostih delovnih mest zaradi osebne odvisnosti, težav pri potovanju, vrste invalidnosti ali drugih podobnih razlogov, ki morajo biti ustrezno akreditirani. Organ, pristojen za razpis za prijavo, odloči o taki spremembi, kadar je ta ustrezno utemeljena, in se omeji na minimalno potrebno spremembo prednostnega vrstnega reda, da se invalidni osebi omogoči dostop do delovnega mesta.

POVEZAVA

[Povezava](#)

ŠT. 7

IME POLITIKE

Odlok FOM/926/2019 z dne 26. julija 2019, ki določa regulativne podlage za dodeljevanje subvencij ENAIRE za dejavnosti vključevanja in ustvarjanja delovnih mest za invalide.

Orden FOM/926/2019, de 26 de julio, por la que se establecen las base reguladoras para la concesión de subvenciones de ENAIRE destinadas a actividades de inserción laboral y de creación de empleo de personas con discapacidad.

RAVEN

Nacionalni

LETO

2019

DRŽAVA

Španija

TEMATIKA	Subvencije za zaposlovanje
SPLOŠNI OPIS	Subvencija ali pomoč javnega podjetja ENAIRE za spodbujanje, usposabljanje in zaposlovanje invalidov.
CILJI	Namen tega odloka je določiti regulativne podlage za dodelitev subvencij za razvoj vključevanja invalidov in dejavnosti za ustvarjanje delovnih mest s strani ENAIRE.
REZULTATI	Upravičenci do predvidenih subvencij v skladu s pogoji, določenimi v teh pravilih, so lahko fundacije ali združenja javnih služb, ki so ustrezno registrirana in imajo stalno prebivališče na španskem ozemlju, katerih namen je med drugim poklicno usposabljanje, posredovanje zaposlitve ali ustvarjanje delovnih mest za invalide, ki predstavijo projekt za razvoj dejavnosti posredovanja zaposlitve in ustvarjanja delovnih mest, ki omogočajo vključevanje teh oseb na trg dela.
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 8

IME POLITIKE	Odlok EFP/938/2018, ki določa regulativne podlage za štipendije za izvajanje praks usposabljanja za osebe z motnjami v duševnem razvoju na Ministrstvu za izobraževanje in poklicno usposabljanje. <i>Orden EFP/938/2018, por la que se establecen las base reguladoras de las becas para la realización de prácticas formativas de personas con discapacidad intelectual en el Ministerio de Educación y Formación Profesional.</i>
---------------------	--

RAVEN	Nacionalni
LETO	2018
DRŽAVA	Španija

TEMATIKA	Vključevanje v poklicno usposabljanje
SPLOŠNI OPIS	Ministrstvo za izobraževanje in poklicno usposabljanje izvaja različne ukrepe za celovito oskrbo invalidov, ne le na področju formalnega usposabljanja, ampak tudi na področju nadaljnega usposabljanja, saj razume, da je to ključni dejavnik pri doseganju polne delovne in socialne vključenosti ljudi, ki sestavljajo to skupino, zlasti oseb z motnjami v duševnem razvoju. Vključevanje oseb z motnjami v duševnem razvoju v družbo in na trg dela upravičuje potrebo po izvedbi posameznih ukrepov usposabljanja, s katerimi se jih pripravi na njihov dostop do trga dela in olajša pridobivanje strategij, znanj in spretnosti ter osebnih in poklicnih kompetenc, potrebnih za njihov razvoj v normaliziranem delovnem okolju.
CILJI	Namen tega odloka je določiti regulativne podlage za dodelitev pomoči za usposabljanje oseb z motnjami v duševnem razvoju na konkurenčni podlagi in v skladu z načeli objektivnosti in obveščanja javnosti. Te pomoči bodo v obliki štipendij za usposabljanje in se bodo izvajale v pisarnah ministrstva za izobraževanje in poklicno usposabljanje v okviru specializacije za usposabljanje pisarniškega asistenta ali podobnega in v drugih, ki so določene v razpisih za prijavo.

Namen teh nepovratnih sredstev je prispevati k usposabljanju oseb z motnjami v duševnem razvoju, vključenih v programe ali načrte individualnega vključevanja na trg dela v času odobritve razpisa za zbiranje prijav. Usposabljanje, pridobljeno z nepovratnimi sredstvi, bo dopolnjevalo usposabljanje, predvideno v teh programih ali načrtih, ki jih izvajajo javni ali zasebni nepridobitni subjekti, ki uporabljajo metodologijo zaposlovanja s podporo za lažje vključevanje skupine, na katero so dodeljena nepovratna sredstva, na trg dela.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 9

IME POLITIKE **Kraljeva uredba 1147/2011 z dne 29. julija, ki določa splošno organizacijo strokovnega usposabljanja v izobraževalnem sistemu.**
Real Decreto 1147/2011, de 29 de julio, por el que se establece la ordenación general de la formación profesional del sistema educativo.

RAVEN Nacionalni

LETO 2011

DRŽAVA Španija

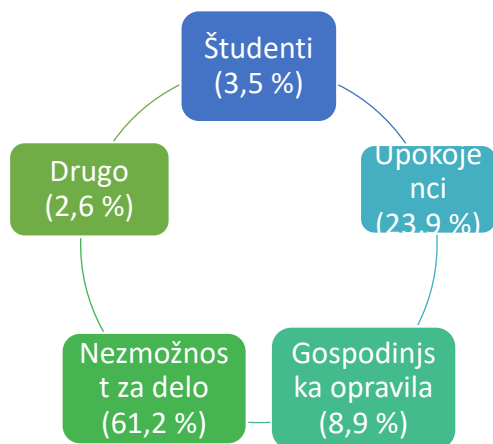
TEMATIKA Vključevanje v poklicno usposabljanje

SPLOŠNI OPIS Različne dejavnosti poklicnega usposabljanja so vključene v nacionalni sistem kvalifikacij in poklicnega usposabljanja, katerega eden od bistvenih ciljev je spodbujanje kakovostne ponudbe usposabljanja, posodobljene in primerne za tiste, ki jim je namenjena, v skladu s potrebami po kvalifikacijah na trgu dela in osebnimi pričakovanji poklicnega napredovanja.

CILJI Poklicno usposabljanje v izobraževalnem sistemu je opredeljeno kot sklop dejavnosti usposabljanja, katerih cilj je usposobiti ljudi za opravljanje različnih poklicev, njihovo zaposljivost in aktivno udeležbo v družbenem, kulturnem in gospodarskem življenju. S temi nauki se v pogojih splošne dostopnosti in s potrebnimi podpornimi sredstvi v vsakem primeru ustrezno pozornost nameni invalidom. Razumeti organizacijo in značilnosti ustreznega proizvodnega sektorja, mehanizme poklicnega vključevanja, delovno zakonodajo ter pravice in obveznosti, ki izhajajo iz delovnih razmerij.

DEJAVNOSTI Vsi cikli usposabljanja bodo vključevali potrebno usposabljanje za učenje o možnostih za učenje, zaposlitvenih možnostih, organizaciji dela, odnosih med podjetji, osnovni delovni zakonodaji ter pravicah in dolžnostih, ki izhajajo iz delovnih razmerij, da se olajša dostop do zaposlitve ali ponovna vključitev na trg dela z enakostjo spolov in nediskriminacijo invalidov. Zagotoviti pogoje, ki invalidom omogočajo dostop, gibanje in komunikacijo v skladu z določbami veljavne zakonodaje o spodbujanju dostopnosti in odpravi ovir, brez poseganja v razumne prilagoditve, ki jih je treba sprejeti. Ocenjevanje učenja študentov na tečajih poklicnega usposabljanja se bo izvajalo s poklicnimi moduli. Postopki ocenjevanja bodo prilagojeni metodološkim prilagoditvam, ki so jim bili morda podvrženi invalidni študenti, zagotovljena pa bo tudi njihova dostopnost do ocenjevalnih testov.

Sklepna ugotovitev

Slika 10. Zaposlovanje invalidov (lastna izdelava). Vir: INE

Najnovejši podatki, ki so na voljo, registrirajo skupaj 1.876.900 invalidov v starosti od 16 do 64 let, kar predstavlja 6,2 % talentov v naši državi. Od leta 2008 se je skupina povečala za 795 100 ljudi, kar pomeni, da se je od tega leta stopnja razširjenosti povečala za 3,8 točke. Na splošno kazalniki, povezani z usposabljanjem in zaposlovanjem, kažejo opazne razlike med splošnim prebivalstvom in invalidi, kar dokazuje zapletenost in ovire za skupino.

Prvič, vključevanje v izobraževanje ne vključuje izključno spodbujanja enakih možnosti pri dostopu do izobraževanja, temveč tudi spodbujanje enakih možnosti v stalnosti in uspešno spodbujanje študentov, ne glede na njihove sposobnosti ali izobraževalne potrebe. Izobraževalne politike, ki podpirajo vključujoč izobraževalni model in kompenzacijsko funkcijo izobraževanja, so bistvene za spodbujanje socialnega vključevanja invalidov in njihovega vključevanja na trg dela. Te izobraževalne politike so pozitivne za izboljšanje izobraževalnega razvoja invalidov in neinvalidnih oseb, saj bo vključujoča šola spodbujala bolj vključujočo in pravično družbo.

Degree of disability inclusion

in Spanish companies:

7 out of 10 salaried workers work in non-inclusive work environments with people with disabilities.

Slika 11.. Stopnja vključenosti v španske družbe (lastna izdelava). Vir: Odismet

Zato se zdi potrebno spodbujati izboljšave na ravni usposabljanja, zlasti v španskem poklicnem izobraževanju in usposabljanju.

Vključujoče izobraževanje ne omogoča le, na primer, da lahko oseba z okvaro vida študira in kandidira na vladne izpite, ampak tudi, da bodo imeli tudi njihovi bodoči sodelavci (brez slabovidnosti) sposobnost razumeti, da dejansko okvara vida ni ovira za to, da bi ta oseba premagala opozicijo. To bi bilo verodostojno

izobraževalno, socialno in delovno vključevanje invalidov: priznavanje razlik v sposobnostih med vsemi ljudmi kot dejstvo družbene pluralnosti in ne kot ovira. To spremembo miselnosti je treba posplošiti v celotni španski javni upravi.

Drugič, ko govorimo o invalidnosti na trgu dela, lahko razdelimo vidno in nevidno invalidnost. Obstajajo na primer podjetja in delavci, ki se ne zavedajo, da imajo invalidne sodelavce, ker morda ne gre za intelektualno invalidnost, ali pa zaposleni morda ni v invalidskem vozičku. Vendar pa ljudem s funkcionalno raznolikostjo v Španiji ni lahko najti zaposlitve (manj kot tretjina jih je zaposlenih).

Invalidi predstavljajo približno 10 % španskega prebivalstva in so med tistimi, ki jih je kriza zaradi COVID-19 najbolj prizadela. Podatki v Španiji potrjujejo tudi naslednje: glede na študijo, ki jo je objavil observatorij za invalidnost in trg dela³ fundacije ONCE, bi lahko približno 60 % zaposlenih invalidov izgubilo zaposlitev zaradi zdravstvene in socialne krize, ki je posledica sedanje pandemije in začasne narave njihovih pogodb. Kriza zaradi COVID-19 nam poleg grožnje ponuja tudi priložnost za razmislek o vlogi invalidov na trgu dela.

Po besedah Óscarja Martíneza, soustanovitelja Zotikos Kolektiva in avtorja knjige *Spreminjanje invalidnosti. Manifest v korist ljudi (2010): "Dejavnost invalidnosti ni glavna tema problema, temveč dejstvo, da živi v družbi, ki ni vključujoča. Začne se z zibelko. Kot smo že omenili, "šola je prvi ločen prostor in če odrastete, kjer ni raznolikih ljudi, kasneje, ko ste delodajalec ali zaposleni, ne zaposlujete invalidov, ker jih ne poznate, nikoli niste živeli z njimi, niti niste bili v stiku z invalidi. Obstaja tudi strah, da se zaposleni ne bo vključil v podjetje in kako se bodo kolegi odzvali"* po njegovem mnenju.

Obstajajo ponudbe za zaposlitev za invalide in druge ponudbe za zaposlitev, ki so na voljo vsem. V slednjem je poročanje o invalidnosti lahko pozitivno, vendar ne poročanje o tem, da je pravica zaposlenega. Na splošno je glavna skrb kandidata pogosto, ali naj v življenjepisu navedete njegovo invalidnost ali ne.

Na podlagi prvega „zakona o socialnem vključevanju invalidov“ leta 1982 je bila odobritev splošnega zakona o invalidnosti leta 2013 velik zakonodajni preboj, saj je prvič poenotil vse obstoječe predpise na tem področju, da bi zagotovil, da je invalidnost zajeta na vseh področjih. Določa kvoto, ki podjetja z več kot 50 zaposlenimi zavezuje, da rezervirajo 2 % delovnih mest za invalide. Vendar pa je zakon ustvaril vrzel, ki podjetjem omogoča, da oddajo naročila storitvenim podjetjem, ki imajo zaposlene invalide, namesto da bi ljudi s funkcionalno raznolikostjo vključila v svoje ekipe. Vendar je vključevanje invalidov na trg dela bolj človeško vprašanje kot tehnično ali odstotno vprašanje. Zato so poleg pobud, ki jih spodbuja država, pomembne tudi nove pobude.

Tako kot v tem delovnem paketu pobude ALLVIEW ena od možnih rešitev vključuje družbeno odgovornost in senzibilizacijo tistih, ki bodo bodoči zaposlovalci osebja v podjetjih. Ponovno govorimo o usposabljanju zaradi predmetov in spodbujanju usposabljanja o razlikah in raznolikosti.

³ Odismet

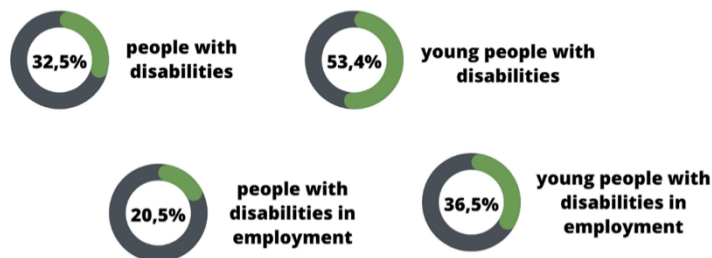
Poleg tega se invalidi soočajo z diskriminacijo, ki pogojuje njihovo kakovost življenja in obstaja dvojna diskriminacija spola in invalidnosti.

Having a job does not avoid the situation of

RISK OF POVERTY

or social exclusion.

Risk of poverty rate in Spain:

Slika 12 Mnogi invalidi v Španiji so izpostavljeni tveganju revščine ali socialne izključenosti (lastna izdelava). Vir: Odismet

4. Italija

Materiali in metode italijanskih raziskav

V Italiji osnovna zakonodaja v zvezi s politikami na področju invalidnosti ustreza Italijanski republiki. Zato je glavni vir informacij, povezanih s to trditvijo, nacionalni zakon 68/99.

Posebno omembo si zasluži člen 14 zakona 68/99, ki regiji daje moč, da ustanovi „*regionalni sklad za zaposlovanje invalidov*“.

To daje ugotovitve za regionalne programe zaposlovanja na delovnem mestu in naslednje storitve. Pravila in upravni organi Sklada se določijo z regionalnim pravom.

Zato je italijanska raziskava temeljila na treh različnih ravneh politik: Evropski, nacionalni in regionalni, ob upoštevanju informacij ne le iz uradne zakonodaje italijanske vlade, ampak tudi iz nekoč regionalnih. Opravljena so bila tudi posvetovanja z nekaterimi poročili, navedenimi v referenčnem delu tega dokumenta.

Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja

Na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Italiji se pravica do izobraževanja invalidnih učencev izvaja z vključevanjem v šole, ki določa obveznost države, da pripravi ustrezne podporne ukrepe. Lokalne oblasti in nacionalna zdravstvena služba prispevajo tudi k tem ukrepom na lokalni ravni z lastnimi pristojnostmi. Naloga šolske skupnosti in lokalnih služb je torej, da prevzamejo odgovornost in skrbijo za izobraževalno življenje in splošno rast invalidov. Ta skupna zaveza ima zelo specifičen cilj: pripraviti pogoje za polno udeležbo invalidov v družbenem življenju, odpraviti vse možne ovire in ovire, fizične in kulturne, ki lahko stojijo med družbeno udeležbo in resničnim življenjem invalidov.

Zakon 104/92⁴ priznava in varuje udeležbo invalidov v družbenem življenju na področjih, ki so zanj temeljnega pomena: šola, v otroštvu in adolescenci⁵ in delu, v odrasli dobi⁶. V „Smernicah za vključevanje invalidnih učencev“ (Smernice za vključevanje invalidnih učencev) z obvestilom z dne 4. avgusta 2009 je bila predstavljena rekonstrukcija zakonodajnega postopka v zvezi z vključevanjem in z njim povezanih načel.

Ministrstvo za šolstvo, univerze in raziskave⁷ izvaja različne spremljevalne ukrepe za spodbujanje vključevanja: podpora učiteljem, financiranje projektov in dejavnosti za vključevanje, pobude za usposabljanje podpornega in učnega osebja ter upravnega, tehničnega in pomožnega osebja. Observatorij za vključevanje invalidov je nacionalni svetovalni in proaktiven organ za vključevanje v šole.

Na teritorialni ravni imajo drugi organi nalogo, da predlagajo pobude za izvajanje in izboljšanje procesa vključevanja: GLIP („Pokrajinske medinstitucionalne delovne skupine“, ki jih sestavljajo predstavniki lokalnih organov, ASL in združenj invalidov) in GLH („delovne skupine za vključevanje invalidov“, ki jih sestavljajo vodja šole, zadevni učitelji, starši in zdravstveno osebje). Naloga GLH je še posebej pomembna, saj je njen namen razvoj individualiziranega izobraževalnega načrta, ki določa izobraževalno pot invalidnega učenca in zagotavlja ustrezno posredovanje za razvoj njihovega potenciala.

Potrdilo o invalidnosti je predpogoj za dodelitev ukrepov podpore in vključevanja invalidnim učencem. Predsedniški odlok Sveta ministrov – 23/02/2006 n. 185 „Uredba o določitvi postopkov in meril za opredelitev učenca kot invalida v skladu s členom 35(7) Zakona št. 289 z dne 27. decembra 2002“⁸, v členu 1 opredeljuje „kolegiatni organ“, ki pripada nacionalni zdravstveni službi za izdajanje spričeval invalidnim učencem. Poleg tega člen 2 zadevnega odloka predsednika vlade, v katerem se zahteva, da se funkcionalna diagnoza izvaja v skladu z

⁴ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1992/02/17/092Go108/sg>

⁵ Členi 12, 13, 14, 15, 16 in 17

⁶ Členi 18, 19, 20, 21 in 22

⁷ <https://www.miur.gov.it/>

⁸ https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/dpcm185_o6.pdf

mednarodnimi klasifikacijami Svetovne zdravstvene organizacije, ki morajo navajati možno resnost invalidnosti.

Invalidni učenci so razporejeni v skupni razred, v katerem poteka integracijski proces. Skrb in vzgojna odgovornost učenca s posebnimi potrebami je v pristojnosti celotnega Class Councila. V tem svetu je učitelj, ki bo pomagal invalidnim učencem pri svojih dejavnostih.

DPR 970/1975,⁹ s katerim je bila ta poklicna osebnost pravno ustanovljena (kasneje bolje opredeljen v Zakonu 517/77), ga opredeljuje kot „strokovnega“ učitelja. Ta specialist bo skupaj z učnimi učitelji na podlagi individualiziranega izobraževalnega načrta opredelil metode vključevanja posameznih invalidnih učencev.

Učitelja za podporne dejavnosti zaprosi ravnatelj na podlagi vpisa invalidnih učencev pri regionalnem šolskem uradu; količinska opredelitev ur za vsakega učenca se določi ob upoštevanju funkcionalne diagnoze, dinamičnega funkcionalnega profila in posledičnega individualiziranega izobraževalnega načrta v skladu z zakonom št. 104/92 ter veljavnih pravnih omejitev.

Člen 40 zakona št. 449/1997 je¹⁰ določal aktivacijo delovnega mesta osebja za podporo za vsakega 138 učencev, ki obiskujejo javne šole v provinci. Z zakonom št. 296/2006 in zakonom št. 244/2007 je bilo navedeno merilo za oblikovanje osebja¹¹ razveljavljeno s pravico do delovnih mest za podporo, pri čemer je bil določen nov parameter, ki na nacionalni ravni ne sme presežati povprečja enega učitelja za vsakega dva invalidna dijaka.

Člen 2 Predsedniškega odloka¹² št. 122/2009, uredbe o usklajevanju pravil o evalvaciji učencev, določa, da pri evalvaciji vseh učencev sodelujejo učitelji, solastniki razreda. Poleg tega, če je invalidni učenec zaupan več učiteljem, ki jim pomagajo, se izrazijo z enim samim glasovanjem.

V obdobju pandemije je učenje na daljavo nekaterim invalidnim učencem onemogočilo šolanje. 23 % invalidnih učencev med aprilom in junijem 2020 ni sodelovalo v direktivi o zlorabi trga. Od števila invalidnih študentov se še vedno povečuje: v šolskem letu 2019–2020 se je število invalidnih učencev, ki obiskujejo italijanske šole, povečalo za +13 tisoč, kar je 3,5 % članov. Tisti z drugimi posebnimi motnjami učenja (SpLD) povečala za 60 tisoč. Hkrati se povečuje tudi število podpornih učiteljev, čeprav 37 % nima posebnega usposabljanja.

Novice na področju dostopnosti so zelo slabe: pri motorični invalidnosti je razpoložljivost pripomočkov za učence s senzoričnimi motnjami zelo kritična (2 %). Med aprilom in junijem 2020 se več kot 23 % invalidnih učencev (približno 70 tisoč) ni udeležilo pouka, ki je potekalo pri DAD, v primerjavi z 8 % neudeležencev neinvalidnih oseb. Vendar se scenarij od regije do regije zelo razlikuje.

⁹ <http://www.integrazionescolastica.it/article/464>

¹⁰ https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/art4o_legge449.pdf

¹¹ Zakon o finančah iz leta 2008

¹² https://www.istruzione.it/esame_di_stato/Primo_Ciclo/normativa/allegati/dpr122_2009.pdf

Večje težave so imeli predvsem študenti z resnimi boleznimi ali tisti, ki spadajo v kontekste z visokim socialno-ekonomskim nelagodjem.

Navedeni razlogi so bili:

- resnost invalidnosti (27 %);
- pomanjkanje sodelovanja družinskih članov (20 %);
- socialno-ekonomske težave (17 %);
- pomanjkanje posebnih pripomočkov za poučevanje (3 %);
- težave pri prilagajanju izobraževalnega načrta za vključevanje (IEP) učenju na daljavo (6 %);

Na strani podpornih učiteljev se izboljša razmerje med učenci in učitelji, in sicer 1,7 dijaka na učitelja za podporo: to je boljše od tistega, ki ga določa zakon 244/2007, ki priporoča vrednost 2. Število učiteljev za podporo učiteljem v šolskem letu 2019/2020 je nekaj več kot 176 000, vendar je število specializiranih učiteljev še vedno nezadostno, saj se povpraševanje po teh številkah iz leta v leto povečuje hitreje od povečanja ponudbe. Zato so učitelji v 37 % primerov izbrani za podporo s seznamov učnih načrtov; to so učitelji, za katere je bilo ugotovljeno, da se odzivajo na pomanjkanje učiteljev za podporo, vendar nimajo posebnega usposabljanja za boljšo podporo invalidnim učencem. Ta pojav je pogostejši v severnih regijah, na jugu pa se zmanjšuje.

Pomočniki za avtonomijo in komuniciranje, ki pomagajo učiteljem, da olajšajo komunikacijo za invalidne študente in spodbujajo razvoj njihovih spretnosti, je bilo več kot 57 000. Ti specializirani izvajalci, ki jih financirajo lokalni organi, so lahko bistveni za učenje na daljavo, podporo učencem in razbremenitev družin iz včasih zelo obremenjujočih obveznosti. Razpoložljivost teh strokovnih osebnosti se na ozemlju zelo razlikuje.

Odnos med italijanskimi šolami in tehnologijo je še vedno težaven, tudi če se uporablja za podporo invalidnosti: raziskava je pokazala, da se v eni od desetih šol noben učitelj za podporo ni udeležil posebnega tečaja za uporabo v posebnih izobraževalnih tehnologijah za invalidne učence in manj kot 60 % šol, kjer vsi učitelji uporabljajo ta orodja. Poleg tega v Italiji ena od štirih šol manjka na računalniških postajah, prilagojenih potrebam invalidnih učencev.

V tem letu je v šolah še vedno preveč fizičnih ovir: samo eden od treh je dostopen učencem z motoričnimi motnjami, tudi z velikimi teritorialnimi razlikami.

Vprašanje vključenosti v šoli se ne nanaša le na invalidne učence: učenci, ki potrebujejo prilagojene izobraževalne poti, so tudi tisti s posebnimi učnimi motnjami (SpLD), pomembnimi patologijami, ki pa ne zadostujejo za pridobitev priznanega spričevala (posebne motnje v razvoju), ali tisti, ki prihajajo iz prikrajšanih socialno-kulturnih okolij, ali tuji študenti, ki ne poznajo italijanskega jezika in kulture. V teh primerih govorimo o drugih PUP (posebne izobraževalne potrebe). V Italiji učenci s posebnimi izobraževalnimi potrebami, ki ne spadajo med tiste, ki jih ureja Zakon 104.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami na trg dela

Kar zadeva področje invalidnosti, povezane s trgom dela in delovnim okoljem, je v Italiji Zakon št. 68 iz leta 1999 „Uredbe o pravicah invalidov do dela“¹³ prav tako imenoval zakon o „ciljnem posredovanju“ pravila o dostopnosti invalidov na trgu dela.

Člen 1 zakona 68/99 določa: „namen tega zakona je spodbujati vključevanje invalidov v svet dela in njihovo vključevanje na trg dela s pomočjo podpornih storitev in ciljno usmerjenega posredovanja zaposlitve.“¹⁴

Od leta 1999 do danes je bil ta zakon obsežno spremenjen, kar je povečalo zaščitne ukrepe za invalidne delavce in ranljive osebe.

S ciljno usmerjeno napotitvijo zakon pomeni niz „**ukrepov, ki omogočajo ustrezno oceno invalidov na podlagi njihovih delovnih spretnosti in ukrepov, ki jim omogočajo, da jih postavijo na pravo mesto, z analizo delovnih mest, podporo, pozitivnimi ukrepi in rešitvami za težave, povezane z okoljem, orodji in medosebnimi odnosi na delovnem mestu in v odnosih**“.

Člen 14 Zakona 68/99¹⁵ določa, da vsaka regija v Italiji ustanovi „regionalni sklad za zaposlovanje invalidov“, ki se dodeli za financiranje regionalnih programov za posredovanje zaposlitve in s tem povezanih storitev. Metode delovanja in upravni organi Sklada so določeni z regionalnimi zakoni.

Institucija obveznega zaposlovanja izhaja iz ciljno usmerjenega posredovanja zaposlitve. Podjetja z več kot 14 zaposlenimi morajo rezervirati kvoto, namenjeno: civilni invalidi z odstotkom invalidnosti od 46 % do 100 %, invalidnost, povezana z delom, z deležem invalidnosti nad 33 %, invalidi za služenje (nekdanji javni uslužbenci, vključno z vojsko), vojni invalidi in civilisti s posebnimi potrebami, slepi, gluhi in neumni.

Okrožnica 99/2016¹⁶ „Istituto Nazionale Previdenza Sociale“ – INPS- (Nacionalni inštitut za socialno varnost) je¹⁷ pojasnila obseg oprostitve prispevkov, ki jo zakon o delovnih mestih zagotavlja za podjetja, ki zaposlujejo invalidne delavce.

Direktorski dopis z dne 23. januarja 2017¹⁸ vsebuje pojasnila o obveznostih zaposlovanja za delodajalce, ki zaposlujejo od 15 do 35 zaposlenih, ter za politične stranke, sindikate in organizacije, ki delujejo na področju socialne solidarnosti, pomoči in rehabilitacije.

¹³ <http://www.parlamento.it/parlam/leggi/99068l.htm>

¹⁴ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1999/03/23/099G0123/sg>

¹⁵ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1999/03/23/099G0123/sg>

¹⁶ <https://www.inps.it/Circolari/Circolare%20numero%2099%20del%2013-06-2016.htm>

¹⁷ <https://www.inps.it/nuovoportaleinps/default.aspx>

¹⁸ <https://www.lavoro.gov.it/documenti-e-norme/normative/Documents/2017/Nota-direttoriale-23012017-prot-41-454.pdf>

Število invalidov, ki jih je treba zaposliti, se določi z izračunom vseh delavcev, ki so zaposleni na podlagi pogodbe o zaposlitvi, med zaposlenimi.

Z začetkom veljavnosti zakonske uredbe št. 185/2016¹⁹, ki spreminja zakon št. 68/99, se delavci, ki so bili invalidi že pred sklenitvijo delovnega razmerja, čeprav niso bili zaposleni z obvezno zaposlitvijo, štejejo v rezervno kvoto, vendar morajo imeti v primeru intelektualne in duševne invalidnosti zmanjšanje delovne zmogljivosti za 60 % ali več ali več kot 45 %. Zakonska uredba št. 185/2016, ki spreminja člen 15(4) zakona št. 68/99, povečuje kazni za neizpolnjevanje obveznosti zaposlovanja invalidov.

Z zakonskim odlokom št. 76 z dne 28. junija 2013²⁰, preoblikovanim v zakon št. 99, da bi zagotovili spoštovanje načela enakega obravnavanja invalidov, je bila nato določena obveznost za javne in zasebne delodajalce, da sprejmejo razumne „prilagoditve“ na delovnem mestu, da se invalidom zagotovi popolna enakost z drugimi delavci.

Od 1. januarja 2018 morajo podjetja s 15 zaposlenimi najeti invalidno osebo. Pred tem je obveznost nastala le pri novih zaposlitvah, delodajalci pa bi lahko to obveznost izpolnili v dvanajstih mesecih po datumu novega dodatnega zaposlovanja (šestnajstega). Zaradi 15 do 35 zaposlenih mora delodajalec zaposliti invalidnega delavca. V izračun kategorij, zaščitenih v skladu z Zakonom 68/99, spadajo tudi državljani tretjih držav, ki so redno prisotni v Italiji in jih priznava eden od italijanskih organov, odgovornih za priznavanje invalidnosti. Ko se potrdi invalidnost ali spada v kategorije, zaščiten v skladu z merili iz člena 18 zakona 68/99, se zahteva vpis na sezname delovnih mest iz zakona 68/99 v zavodu za zaposlovanje v lastnem mestu ali okrožju.

Uredba z zakonsko močjo z dne 17. marca 2020²¹, št. 18 – „Ukrepi za okrepitev nacionalne zdravstvene službe in gospodarske podpore družinam, delavcem in podjetjem, povezanim z epidemiološkimi izrednimi razmerami zaradi COVID-19“ - v členu 40 določa začasno prekinitev, za dva meseca od začetka veljavnosti, „izpolnjevanja obveznosti iz člena 7 zakona z dne 12. marca 1999, št. 68“.

Zato so od 18. marca 2020 za vse delodajalce, javne in zasebne, obveznosti glede zaposlitve določene z Zakonom št. 68/99, obveznosti, ki izhajajo iz tega, pa so določene v členu 7 istega zakona. Zadržanje se nanaša na obveznosti v zvezi z invalidi in tistimi, ki spadajo v druge zaščiteni kategorije iz člena 18(2) zakona 68/99.

Vsako^{leto} do 31. januarja morajo delodajalci, ki zaposlujejo najmanj 15 delavcev, ki so upravičeni do uporabe zakonodaje o ciljno usmerjenem zaposlovanju – zakona 68/99 – posredovati informativni prospekt o položaju zaposlenih na dan 31. decembra predhodnega leta. Sporočilo je za zasebna podjetja obvezno le, če so se v primerjavi z zadnjim poslanim prospektom pojavile spremembe v zaposlitvenem položaju, ki bi spremenile obveznost ali vplivale na izračun kvote, ki se dodeli invalidom.

¹⁹ [cliclavoro.gov.it/Normative/Decreto Legislativo 24 settembre 2016 n.185.pdf](https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/Decreto_Legislativo_24_settembre_2016_n.185.pdf)

²⁰ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2013/06/28/13G00123/sg>

²¹ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/03/17/20G00034/sg>

Ob upoštevanju sprememb, uvedenih z zakonsko uredbo št. 75 z dne 25. maja²² 2017, pa morajo javne uprave poslati elektronski prospekt ne glede na to, ali je bil prospekt, ki je bil poslan v preteklem letu, spremenjen ali ne.

Obveznost zaposlovanja delavcev, ki spadajo v kategorijo invalidov, je začasno ukinjena za podjetja:

- V postopku prestrukturiranja, reorganizacije ali preoblikovanja podjetij.
- Pri izrednem posredovanju za integracijo plač, ki je omejeno na trajanje intervencije.
- V primeru stečaja.
- V likvidaciji.
- Ki določajo solidarnostne pogodbe, omejene na trajanje solidarnosti.
- Do šest mesecev po zadnji odpustitvi.

V zgoraj navedenih primerih lahko pristojna pokrajinska služba v obdobju, ko podjetje čaka na pridobitev dovoljenja, odobri začasni preklc za obdobje, ki ni daljše od treh mesecev in se lahko enkrat podaljša. Delna oprostitev obveznosti zaposlovanja invalidov se nanaša na delodajalce, ki zaradi posebnih pogojev delovne dejavnosti podjetja ne morejo izkoristiti celotnega odstotka in so ob predložitvi posebne prošnje pridobili delno oprostitev obveznosti najema. Dodeli se lahko v prisotnosti proizvodnih dejavnosti z naslednjimi značilnostmi:

- Utrujenost delovne uspešnosti.
- Nevarnost, ki je neločljivo povezana z vrsto dejavnosti.
- Posebne metode izvajanja delovne dejavnosti.

Izjema se odobri za obdobje največ 12 mesecev, ki se izteče 31. decembra vsako leto. Podjetja morajo v regionalni sklad plačati prispevek za pravico do dela z invalidi. Podjetja morajo plačati ta znesek denarja za vsak delovni dan in za vsakega invalidnega delavca, ki ni zaposlen.

Zasebni delodajalci in javni gospodarski organi, ki zaposlujejo zaposlene delavce, ki vključujejo plačilo premijske stopnje INAIL, enake ali večje od 60 na tisoč, lahko sami potrdijo oprostitev obveznosti. Za pravico do dela invalidnih oseb morajo v nacionalni sklad plačati prispevek za oprostitev za vsak delovni dan za vsakega invalidnega delavca, ki ni zaposlen.

Kar zadeva načrt za izvajanje zakona o zaposlovanju invalidov, informacije za obdobje 2014–2015 iz VIII poročila Parlamentu dajejo zanimivo sliko glavnih trendov. Na strani registracije na sezname obvezne namestitve ugotavljamo postopno povečevanje letnih kvot v dveletnem obdobju, s povečanjem za 23 % v letu 2015 v primerjavi z letom 2012 in s številom zalog, ki se je ustalilo na 775 tisoč, zabeleženih v zadnjem letu. Leta 2014 je vsaka 2,5 novih registracij zabeležila tudi 1 preklc, pri čemer se je razmerje povečalo na 3,6 v primerjavi z 1 v letu 2015.

Čeprav podatki niso enotno prisotni na celotnem nacionalnem ozemlju, kvalifikacija članov odraža občinstvo, za katerega koncentracija članov obeh spolov, ki imajo največ srednješolsko spričevalo (približno 72 % za moške in 67 % za ženske v obeh letih), kaže na pomanjkanje

²² <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/06/07/17G00089/sq>

zaposljivosti, kar potrjujejo opazna neravnovesja v primerjavi s splošno ravno usposobljenosti italijanskega delovno sposobnega prebivalstva.

Glavni pozitivni podatki izhajajo iz opazovanja začetih del. Po dolgih letih stalnega upadanja na celotnem nacionalnem ozemlju so leta 2015 dosegle 29 000, razmerje med registracijami in dobrim imenom pa je bilo 3,2 leta 2015. Povečanje dostopa do dela bolj vpliva na moške kot na ženske v odstotkih in na splošno se zdi, da ima koristi od sprememb, uvedenih z d.lgs 151/2015, vsaj na podlagi primerjave mesečnih povprečij dobrega imena, ki so se gibale z 2 000 na 3 000 približno po začetku veljavnosti zadevnega odloka. Tudi zaposlovanje je zabeležilo znatno povečanje, saj je leta 2015 doseglo 36 000 enot, pri čemer je delež pogodb za določen čas, kot je bilo sporočeno na začetku, dosegel delež 61 % vseh zaposlenih v letu 2015 in predstavlja veliko večino tudi med zaposlenimi v javnem sektorju delodajalcev (74 % leta 2015).²³

Analiza o zaposlovanju invalidov v Italiji iz leta 2018 opredeljuje invalide s hudimi omejitvami, invalide z neresnimi omejitvami in invalide brez omejitev ter poroča o naslednjih podatkih: 13,6 % invalidov s hudimi omejitvami zaseda položaj menedžerjev, podjetnikov ali samostojnih podjetnikov; 32,4 % je pisarniških delavcev; 37,9 % jih dela kot modri ovratnik ali vajenec, 16,2 pa samostojno. Poleg tega 15,2 invalidnih oseb z neresnimi omejitvami zaseda položaj menedžerjev, podjetnikov ali samostojnih podjetnikov; 34 % je pisarniških delavcev; 34,3 % jih dela kot modri ovratnik ali vajenec in 16,5 dela samostojno. Končno, 16,8 vseh invalidnih oseb brez omejitev zaseda položaj menedžerjev, podjetnikov ali samostojnih podjetnikov; 32,9 % je pisarniških delavcev; 35,1 % jih dela kot modri ovratnik ali vajenec in 15,3 samostojno.²⁴

Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja

ŠT. 1

IME POLITIKE	Zakon 68/99 „Norme per il diritto al lavoro per i disabili“/„Legge sul Collocamento Mirato“
RAVEN	Nacionalni
LETO	1999
DRŽAVA	Italija
TEMATIKA	Trg dela – delovno okolje

²³ <https://www.disabili.com/images/pdf/Dossier-lavoro-disabili.pdf>

²⁴ <http://dati.disabilitaincifre.it>

SPLOŠNI OPIS

S ciljno usmerjeno napotitvijo pomenimo „orodja, ki omogočajo ustrezno oceno invalidov v njihovih delovnih spretnostih in njihovo umestitev na primeren prostor, in sicer z analizami delovnih mest, oblikami podpore, pozitivnimi ukrepi in rešitvami problemov, povezanih z okoljem, orodji in medosebnimi odnosi na delovnem mestu“.

Glavni upravičenci so: invalidi (člen 8); invalidi civilne osebe z odstotkom invalidnosti nad 45 %; invalidi z zmanjšanjem delovne zmogljivosti za več kot 33 %; neveljavne vojne; gluhih; slepi (vključeni so tudi delno slepi ljudje); običajna neveljavnost (IO) (zakon 222/84); žrtve terorizma, dolžnosti in organiziranega kriminala ter priče pravosodja (Zakon 407/98); operaterji slepih stikalnih plošč (Zakon 113/85); slepi fizioterapevti.

„Zaščitenе kategorije“ (člen 18) pomenijo: žrtve terorizma, dolžnosti in organiziranega kriminala ter priče pravosodja (Zakon 407/98); Sirote in vdove žrtev terorizma, organiziranega kriminala, dolžnosti in prič pravosodja (Zakon št. 6/2018) izključno namesto glavnega upravičenca in tudi v primeru brezposelnosti (zakon št. 407/98); sorodniki in enakovredni žrtvam terorizma, organiziranega kriminala in dolžnosti (Zakon 407/98); sirote in vdove umrlih zaradi vojne, dela ali službe ali zaradi poslabšanja invalidnosti, o kateri se poroča zaradi takih vzrokov; zakonec in otroci oseb, ki so priznane kot zelo invalidne zaradi vojne, službe in dela, izključno namesto glavnega upravičenca; begunci; izenačene sirote in vdove padlih na delovnem mestu zaradi službe in vojnih mrtvih; sirote od staršev zaradi umora, ki ga je storil eden od staršev, tudi če je zakonec pravno ločen ali razvezan (Zakon št. 4 z dne 11. januarja 2018).

CILJI

Določa ciljno usmerjeno namestitev invalidov.

Tehnični odbori, ki jih sestavljajo uradniki in strokovnjaki s področja socialnega in medicinskega prava, ki jim pomaga tristranska komisija, ki vključuje sindikate in združenja invalidov, morajo določiti individualiziran program za vsako osebo, ki je vpisana na sezname deželnih delovnih mest. Tehnični odbor:

- Ocenjuje znanja in spretnosti ter delovni potencial invalidnih delavcev
- Opredeljuje orodja za posredovanje zaposlitve in ciljno usmerjeno posredovanje zaposlitve
- Pripravi mentorski načrt za zaposlitev
- Usmerja invalidne delavce k usposabljanju ali strokovnim posodobitvam
- Vodi delodajalce metodologij za zaposlovanje invalidov
- Zagotavlja preverjanja na delovnem mestu, da se oceni napredek pri posredovanju zaposlitve
- Sodeluje pri pripravi programov usposabljanja in preusposabljanja

DEJAVNOSTI

Zakon 68/99 določa, da se na regionalni in pokrajinski ravni vzpostavijo storitve za posredovanje zaposlitve invalidnim delavcem, ki skupaj s socialnimi, zdravstvenimi, izobraževalnimi in izobraževalnimi storitvami na ozemlju zagotavljajo načrtovanje, izvajanje in preverjanje ukrepov, katerih cilj je dajanje prednosti posredovanju zaposlitve upravičencem tega zakona.

Zakon 68/99 določa, kdo so upravičenci ciljne napotitve:

- Invalidi v delovno sposobni starosti, starejši od 45 %
- Invalidi z invalidnostjo več kot 33 %
- Invalidi za vojno ali služenje
- Ljudje, ki so slepi, gluhi ali neumni

Subjekti, ki morajo zaposliti invalide:

- Javni subjekti
- Politične stranke
- Sindikati

- Nepridobitne organizacije
- Zasebna podjetja/subjekti

Podjetja z več kot 50 delavci → 7 % invalidov v primerjavi s skupnim številom delavcev

Podjetja s 35–50 delavci → 2 invalidi

Podjetja s 15–35 delavci → 1 invalidna oseba

Interni invalidi ali zaposleni, ki postanejo invalidi po zaposlitvi, se ne morejo šteti med invalidne delavce, zaposlene v skladu z zakonom, če jim je bila delovna sposobnost zmanjšana za manj kot 60 %.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 2

IME POLITIKE Zakon 104/92

RAVEN Nacionalni

LETO 1992

DRŽAVA Italija

TEMATIKA Sistem izobraževanja (PIU)

SPLOŠNI OPIS Priznava in varuje udeležbo invalidov v družbenem življenju na področjih, ki so zanj temeljnega pomena: šola, v otroštvu in adolescenci (členi 12, 13, 14, 15, 16 in 17) in delo v odrasli dobi (členi 18, 19, 20, 21 in 22).

Sankcioniral je načelo ocenjevanja predmeta ob upoštevanju konkretnih delovnih in relacijskih spretnosti.

V primeru hude invalidnosti, ko se osebna avtonomija zmanjša na točko, ki zahteva trajno pomoč, se zakon 104/1992 uporablja za vsakogar: Italijanski državljani, tujci, osebe brez državljanstva. Da imajo pravice do dovoljenj: starši, zakonec in sorodniki druge stopnje. Za sorodnike tretje stopnje ga lahko uporabijo le, če so starši in zakonec stari 65 let.

Dovoljenje se lahko zahteva tudi, če ima stranka od njih koristi.

Invalidni učenec je dodeljen skupnemu razredu, v katerem poteka integracijski proces. Zato odgovornost in izobraževalna odgovornost dijaka s posebnimi potrebami nosi celoten Class Council, katerega član je učitelj za podporne dejavnosti. Učitelja za podporne dejavnosti zaprosi ravnatelj na podlagi vpisa invalidnih učencev pri regionalnem šolskem uradu; količinska opredelitev ur za vsakega učenca se določi ob upoštevanju funkcionalne diagnoze, dinamičnega funkcionalnega profila in posledičnega individualiziranega izobraževalnega načrta.

CILJI Cilj vključevanja v šole je razvoj potenciala invalidov v učenju, komunikaciji, odnosih in socializaciji. Šola ne samo poučuje, ampak tudi vsakemu učencu ponuja priložnost, da uresniči svoj potencial.

DEJAVNOSTI Ministrstvo za šolstvo, univerze in raziskave izvaja različne spremljevalne ukrepe za spodbujanje vključevanja: podpora učiteljem, financiranje projektov in dejavnosti za vključevanje, pobude za usposabljanje podpornega in učnega osebja ter upravnega, tehničnega in pomožnega osebja. Observatorij za vključevanje invalidov je nacionalni svetovadni in proaktivni organ na področju vključevanja v šole.

Na teritorialni ravni imajo drugi organi nalogo, da predlagajo pobude za izvajanje in izboljšanje procesa vključevanja: GLIP („Pokrajinske medinstitucionalne delovne skupine“, ki jih sestavljajo predstavniki lokalnih organov, ASL in združenj invalidov) in GLHS („delovne skupine za vključevanje invalidov“, ki jih sestavljajo vodja šole, zadevni učitelji, starši in zdravstveno osebje). Naloga GLH je še posebej pomembna, saj je njen namen med drugim razvoj individualiziranega izobraževalnega načrta, ki določa izobraževalno pot invalidnega učenca in zagotavlja ustrezno posredovanje za razvoj njihovega potenciala.

POVEZAVA

[Povezava](#)

Sklepna ugotovitev

Kar zadeva področje invalidnosti, povezane s trgom dela in delovnim okoljem, je v Italiji Zakon št. 68 iz leta 1999 „Uredbe o pravici invalidov do dela“ prav tako imenoval zakon o „ciljnem posredovanju“ pravila o dostopnosti invalidov na trgu dela.

S ciljno usmerjeno napotitvijo zakon pomeni niz „**ukrepov, ki omogočajo ustrezno oceno invalidov na podlagi njihovih delovnih spretnosti in ukrepov, ki jim omogočajo, da jih postavijo na pravo mesto, z analizo delovnih mest, podporo, pozitivnimi ukrepi in rešitvami za težave, povezane z okoljem, orodji in medosebnimi odnosi na delovnem mestu in v odnosih**“.

Institucija obveznega zaposlovanja izhaja iz ciljno usmerjenega posredovanja zaposlitve. Podjetja z več kot 14 zaposlenimi morajo rezervirati kvoto, namenjeno: civilni invalidom z odstotkom invalidnosti od 46 % do 100 %, invalidnosti, povezani z delom, z deležem invalidnosti nad 33 %, invalidi za služenje (nekdanji javni uslužbenci, vključno z vojsko), vojni invalidi in civilisti s posebnimi potrebami, slepi, gluhi in prizadetim. Zaščitene kategorije vključujejo:

- Italijanske begunce;
- sirote in vdove umrlih zaradi dela;
- vojna ali služba in enakovredna:
- žrtve dolžnosti;
- žrtve terorizma in organiziranega kriminala

V sektorju poklicnega izobraževanja in usposabljanja v Italiji je pravica invalidnih učencev do izobraževanja urejena v skladu z veljavno zakonodajo. To se izvaja z vključevanjem v šole, ki določa obveznost države, da pripravi ustrezne podporne ukrepe. Lokalne oblasti in nacionalna zdravstvena služba prispevajo tudi k tem ukrepom na lokalni ravni z lastnimi pristojnostmi. Naloga šolske skupnosti in lokalnih služb je torej, da prevzamejo odgovornost in skrbijo za izobraževalno življenje in splošno rast invalidov. Ta skupna zaveza ima zelo specifičen cilj: pripraviti pogoje za polno udeležbo invalidov v družbenem življenju, odpraviti vse možne

ovire in ovire, fizične in kulturne, ki lahko stojijo med družbeno udeležbo in resničnim življenjem invalidov.

Zakon 104/92 priznava in varuje udeležbo invalidov v družbenem življenju, zlasti na področjih, ki so zanj temeljnega pomena: šola, v otroštvu in adolescenci (členi 12, 13, 14, 15, 16 in 17) in delo v odrasli dobi (členi 18, 19, 20, 21 in 22). V „Smernicah za vključevanje invalidnih učencev“ z obvestilom z dne 4. avgusta 2009 je predstavljena rekonstrukcija zakonodajnega postopka v zvezi z vključevanjem in z njim povezanih načel.

Ministrstvo za šolstvo, univerze in raziskave izvaja različne spremljevalne ukrepe za spodbujanje vključevanja: podpora učiteljem, financiranje projektov in dejavnosti za vključevanje, pobude za usposabljanje podpornega in učnega osebja ter upravnega, tehničnega in pomožnega osebja. Observatorij za vključevanje invalidov je nacionalni svetovalni in proaktiven organ za vključevanje v šole.

Najboljši način za izboljšanje sistema zaposlovanja invalidov se lahko osredotoči na dva različna vidika:

- gospodarski vidik, ki daje več ugotovitev podjetjem in več spodbud, ki lahko prepričajo delodajalca, da je to potrebno za zaposlene invalide;
- po drugi strani pa je etični dejavnik temeljnega pomena, zahvaljujoč ozaveščanju o tej temi.

5. Slovenija

Materiali in metode slovenskega raziskovanja

Pravice invalidov v Republiki Sloveniji niso zagotovljene z enim samim krovnim aktom, temveč z različnimi akti, ki urejajo različne pravice invalidov na različnih področjih:

- Izvajanje Zakona o načelu enakega obravnavanja;
- Zakon o izenačevanju možnosti za invalide;
- Zakon o delovnih razmerjih;
- Zakon o poklicni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov;
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju;
- Zakon o socialni negi za mentalno in telesno oskrbo oseb;
- Gradbeni zakon;
- Zakon o slovenskem znakovnem jeziku;
- Zakon o invalidnih ljudskih organizacijah;

V Sloveniji je področje varstva invalidov urejeno v približno sedemdesetih zakonih, ki neposredno ali posredno urejajo položaj, pravice in obveznosti invalidov. Najpomembnejši zakoni in podzakonski predpisi, ki v obstoječi slovenski zakonodaji opredeljujejo pravice invalidov, so:

- Zakon o izvajanju načela enakega obravnavanja;
- Zakon o enakih možnostih za invalide;
- Zakon o socialni vključenosti;
- Zakon o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI);
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju;
- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju;
- Zakon o socialni zaščiti;
- Zakon o delovnih razmerjih;
- Zakon o varnosti in zdravju pri delu;
- Zakon o urejanju trga dela;
- Zakon o invalidskih organizacijah;
- Zakon o vojni veterani;
- Zakon o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami.

Slovenska raziskava temelji na analizi zgoraj navedenih zakonov/aktov.

Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike

V Sloveniji je približna ocena deleža invalidov med 12 % in 13 % prebivalstva. 8 % invalidov je bilo izdanih odločbe o invalidnosti v skladu z različnimi zakoni; preostalih 5 % je oseb s hudo telesno okvaro²⁵.

Invalidi so zato pomembna skupina, ki lahko enako prispeva k razvoju družbe; vendar pa njihove sposobnosti niso v celoti razvite zaradi številnih ovir in manjše dostopnosti, s katero se srečujejo v svojem življenju.

Od leta 1991 je Slovenija sprejela koncept razvojne strategije za zaščito invalidov, ki je pomembna za naslednjih pet vidikov:

- Zagotovil je sodobno opredelitev invalidnosti, ki temelji na filozofiji človekovih pravic in ne na medicinskem modelu.
- Vključuje integrirano metodo za obravnavanje vprašanj invalidnosti.
- Poudarja, da imajo invalidi pravico do samostojnega življenja.
- Strategija opredeljuje status in financiranje organizacij invalidov.
- Pri pripravi dokumenta so sodelovali invalidi, državni predstavniki in strokovnjaki.

Slovenija uresničuje tudi načela socialne pravičnosti in enakih možnosti za vse, kar je dokazala 30. novembra 2006 s sprejetjem Akcijskega programa za invalide za obdobje 2007–2013 in kasneje, ko je Državni zbor Republike Slovenije 2. aprila 2008 sprejel Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov. S tem je Republika Slovenija postala ena prvih držav na svetu, ki je brez zadržkov ratificirala Konvencijo

²⁵ po ocenah organizacij invalidov in/ali njihovega članstva

in Izbirni protokol. Tako sta oba dokumenta postala del nacionalnega prava in se neposredno uporabljala.

Poleg Konvencije so bili v postopku priprave programa upoštevani tudi osnovni dokumenti ZN s standardnimi pravili o izenačevanju možnosti za invalide in Svetovnim akcijskim programom za invalide, akcijskim programom EU²⁶ in akcijskim načrtom Sveta Evrope za spodbujanje pravic in polne udeležbe invalidov v družbi: izboljšanje kakovosti življenja invalidov v Evropi 2006–2015.

Republika Slovenija je v 14. členu Ustave določila, da morajo biti vsem zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na osebne okoliščine. V spremembah člena 14, ki so začele veljati 15. junija 2004, je invalidnost opredeljena kot osebna okoliščina. Ustava Republike Slovenije izrecno poudarja pravico invalidov do enakosti pred zakonom in poudarja, da nihče ne sme biti diskriminiran zaradi invalidnosti.

Zato imajo invalidi v skladu z ustavo enake pravice in obveznosti kot drugi. Vendar je treba v zvezi s tem upoštevati njihove posebne potrebe ter zagotoviti enako obravnavanje in uresničevanje vseh človekovih pravic.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja

V Sloveniji je v zvezi s šolskim sistemom na splošno predstavljen **Zakon o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami**, ki se dotika teme izobraževanja oseb s posebnimi potrebami, je **Zakon o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami**, ki ga je junija 2000 sprejel Državni zbor Republike Slovenije, navodila za njegovo izvajanje pa so bila sprejeta leta 2003.

Prav tako so ga dopolnili s Pravilnikom o spremembah. To področje je opredeljeno tudi v naslednjih mednarodnih dokumentih: Usklajena politika in rehabilitacija invalidov Sveta Evrope (1992) in Standardna pravila ZN o izenačevanju možnosti invalidov.

Področje izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami je tudi široko opredeljeno v Beli knjigi o izobraževanju v Republiki Sloveniji. Drugi zakoni in predpisi, ki določajo in urejajo področje izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, so:

- Zakon o osnovnih šolah;
- Zakon o vrtcu;
- Pravila o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o merilih za določanje vrste in stopnje primanjkljajev, ovir ali motenj otrok s posebnimi potrebami;
- Pravila o postopku za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami;
- Smernice za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo;

²⁶ COM 2003 650 in COM 2005 604.

- Navodila za izvajanje programov poklicnega in srednješolskega izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- Smernice za učni načrt za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- Navodila Centru za socialno delo o načinu opravljanja nalog šolskih uprav, ki jih določa Zakon o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami na trg dela

Brezposelnost invalidov je v Sloveniji višja od brezposelnosti drugega aktivnega prebivalstva. Danes invalidi predstavljajo posebno skupino na trgu dela, ki je že osredotočena na sekundarni trg dela v procesu zaposlovanja. Posledica diskriminacije in zanemarjanja invalidov se odraža v delovnih mestih, ki jih zasedajo invalidi.

V Sloveniji so ukrepi, predvideni z Zakonom o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI), namenjeni povečanju zaposljivosti invalidov in ustvarjanju pogojev za njihovo enakopravno udeležbo na trgu dela z odpravo ovir in ustvarjanjem enakih možnosti. Ta zakon ureja pravico do poklicne rehabilitacije in druga vprašanja v zvezi z zaposlovanjem invalidov ter opredeljuje druge oblike in spodbude za zaposlovanje invalidov ter način njenega financiranja. Opredeljuje tudi vrste nadzora ter organe in institucije, odgovorne za njegovo izvajanje.

V **3. členu** ZZRZI je določeno, da je invalid tisti, ki je pridobil status invalida v skladu z njim ali v skladu z drugimi predpisi; oseba, v zvezi s katero je pristojni organ z odločbo ugotovil trajne posledice telesnih ali duševnih okvar ali bolezni in katere možnosti za zagotovitev, ohranitev in napredovanje na delovnem mestu so znatno zmanjšane.

Člen 4 istega zakona določa, da poklicna rehabilitacija zajema storitve, ki se izvajajo z namenom usposabljanja invalidov za ustrezno delo, pomoči pri pridobivanju in ohranjanju zaposlitve ter napredovanja v njej ali spremembe poklicne poti.

Zakon o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov opredeljuje poklicno rehabilitacijo kot storitev, ki se opravlja z namenom usposabljanja invalidne osebe za ustrezno delo, zaposlitev, ohranitev in napredovanje ali spremembo poklicne poti²⁷. ZZRZI opredeljuje štirinajst vrst storitev poklicne rehabilitacije. ZZRZI je nadomestil Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidov iz leta 1976. Namen ZZRZI je povečati število zaposlenih invalidov in hkrati vzpostaviti pogoje za njihovo enakopravno udeležbo na trgu dela z odpravo ovir in ustvarjanjem enakih zaposlitvenih možnosti za vse člene.

Poklicna rehabilitacija se izvaja kot javna služba v okviru mreže izvajalcev poklicne rehabilitacije. Ta mreža vključuje javne ustanove in druge pravne ali fizične osebe, ki za opravljanje svojih dejavnosti potrebujejo koncesijo za rehabilitacijo.

5. člen ZZRZI izrecno prepoveduje diskriminacijo invalidov med zaposlitvijo.

²⁷ ZZRZI, 13. člen

ZZRZI ureja področje:

- rehabilitacija zaposlitve;
- vrste zaposlitve za invalide;
- programi socialnega vključevanja;
- sistem kvot za zaposlovanje invalidov;
- finančne in druge spodbude za zaposlovanje invalidov.

Slovenija se je leta 2004 pridružila evropskim državam, ki imajo določeno obvezno zaposlitev invalidov in sprejete ukrepe za ohranitev zaposlovanja invalidov na običajnem trgu dela in možnost za brezposelne, da se vrnejo na delo in zaposlitev.

Sistem kvot za zaposlovanje invalidov pomeni obvezno zaposlitev določenega števila invalidov ali sklenitev sporazumov o poslovnem sodelovanju s predpisanimi minimalnimi stroški dela ali plačilo prispevkov za spodbujanje zaposlovanja invalidov v skladu za invalide.

Kvoto mora izpolnjevati vsak delodajalec, ki je pravna ali fizična oseba, registrirana v Republiki Sloveniji in zaposluje najmanj 20 zaposlenih. Tuje diplomatsko-konzularno predstavništvo, podjetje za invalide in zavod za zaposlovanje niso upravičeni do kvote.

Invalidski sklad je odgovoren za spremljanje in nadzor izvajanja sistema kvot. Sistem kvot je bil uveden z Zakonom o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov²⁸.

Vključevanje invalidov na trg dela je eden največjih izzivov za socialne politike in politike trga dela. Zdravstveno prizadete osebe se soočajo z različnimi zaposlitvenimi ovirami, nenazadnje zato, ker so nedavne tehnološke spremembe in trendi globalizacije privedli do prehoda na visokokvalificirana delovna mesta. Tako se zmanjša povpraševanje po manj kvalificiranih vrstah delovne sile, v katerih so invalidi prekomerno zastopani.

Zakon o delovnih razmerjih²⁹ ureja delovna razmerja med zaposlenim in delodajalcem. Na več mestih ureja tudi posebnosti zaposlitvenega statusa delavcev in drugih invalidov. Tretji odstavek 6. člena ZDR določa prepoved diskriminacije pri zaposlovanju. Med trajanjem delovnega razmerja in po prenehanju delovnega razmerja delodajalec delavca ne sme postaviti v neenak položaj zaradi invalidnosti.

ZPIZ-1 - Namen invalidskega zavarovanja je zagotoviti zavarovancem, ki imajo spremenjeno delovno sposobnost zaradi invalidnosti, da se usposablajo za delo in zaposlitev ali se preselijo glede na preostalo delovno sposobnost. Zagotavlja več pravic, ki temeljijo na delu. Zavarovana oseba, ki je pridobila katero od pravic iz invalidskega zavarovanja, se imenuje delovna invalidna oseba. To ima poseben status pravnega statusa zavarovanca. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji obsega obvezno zavarovanje na podlagi

²⁸ 2004

²⁹ V nadaljnjem besedilu ZDR

medgeneracijske solidarnosti, obveznega in prostovoljnega dodatnega zavarovanja ter zavarovanja na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov.

Obvezno invalidsko zavarovanje je eno samo zavarovanje, ki krije invalidnost ne glede na vzrok invalidnosti, vključuje obvezno zavarovanje v primeru poškodbe pri delu in poklicne bolezni (poklicna tveganja) ter v primeru poškodbe zunaj dela in bolezni (splošna tveganja). Nosilec in ponudnik obveznega zavarovanja je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije³⁰.

V 62. členu ZPIZ-1 so opredeljeni štiri vzroki invalidnosti. Zavarovana oseba lahko na podlagi invalidnosti pridobi: pravica do poklicne rehabilitacije, pravica do premestitve na drugo delovno mesto in pravica do dela s krajšim delovnim časom. Vzroki invalidnosti so osebna tveganja, ki so razdeljena na:

- poklicno tveganje (poškodbe pri delu, poklicne bolezni);
- splošna, nepoklicna tveganja (poškodbe zunaj delovnega mesta, bolezni).

ZPIZ-2 — Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju³¹ je uvedel pomembne ukrepe na različnih področjih; najpomembnejši med njimi so zagotovo obnovljeni pogoji upokojitve, pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter ocena pokojnin in njihova uskladitev. Poleg pojasnitve določb je ponudil tudi vpogled v način njihovega izvajanja in njihovo razlago v sodni praksi delovnih in socialnih sodišč in vrhovnega sodišča ter v praksi ustavnega sodišča ustavnega sodišča.

Konvencija o pravicah invalidov — Generalna skupščina ZN jo je sprejela decembra 2006, v členu 27 (delo in zaposlovanje) pa prvi odstavek govori o priznavanju „pravice invalidov do dela na enak način kot drugi, vključno s pravico do preživetja na trgu dela, delovnega okolja, ki je odprto, vključujoče in dostopno vsem invalidom“³².

Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja

ŠT. 1

IME POLITIKE Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

RAVEN Nacionalni

³⁰ V nadaljnjem besedilu ZPIZ

³¹ ZPIZ-2

³² Uradni list RS, št. 37/08

LETO	2004
DRŽAVA	Slovenija
TEMATIKA	Trg dela; Delovno okolje; Delo na delovnem mestu
SPLOŠNI OPIS	<p>Ta zakon ureja temeljni zakon, ki ureja pravico do rehabilitacije in nekatera vprašanja zaposlovanja invalidov ter določa druge oblike, ukrepe in spodbude za njihovo zaposlitev in način njihovega financiranja.</p> <p>Ta zakon določa tudi vrste nadzora ter organe in institucije, odgovorne za izvajanje tega zakona.</p>
CILJI	<p>Namen zakona je povečati zaposljivost invalidov in vzpostaviti pogoje za njihovo enakopravno udeležbo na trgu dela z odpravo ovir in ustvarjanjem enakih možnosti. Za ohranitev delovnih mest pri ustvarjanju novih delovnih mest za invalide Republika Slovenija zagotavlja delodajalcem, ki zaposlujejo invalide nad kvoto, določeno z uredbo o določitvi kvote za invalide, invalidnim podjetjem v zavodu za zaposlovanje v obliki materialnih spodbud, stopnjo invalidnosti invalidov in njihov delež v skupnem številu vseh zaposlenih.</p> <p>Najpomembnejši cilj poklicne rehabilitacije je zagotoviti invalidom ustrezno individualno pomoč pri prepoznavanju njihovih sposobnosti, aktivno sodelovati pri načrtovanju reševanja njihovega problema z namenom ohranjanja zaposlitve ali pridobivanja nove zaposlitve.</p>
DEJAVNOSTI	<p>Poklicna rehabilitacija je storitev, ki se zagotavlja z namenom:</p> <ul style="list-style-type: none"> • usposobiti invalidno osebo za ustrezno delo • poišči si službo • ohranitev zaposlitve • predujmi v zaposlitvi ali • spremenite svojo poklicno kariero
REZULTATI	<p>Poklicna rehabilitacija poteka prek storitev poklicne rehabilitacije, ki so prilagojene potrebam rehabilitatorja po obsegu in kompleksnosti.</p> <p>Poklicna rehabilitacija se izvaja kot javna služba. Standarde storitev poklicne rehabilitacije in mrežo izvajalcev poklicne rehabilitacije je pripravil Razvojni center za rehabilitacijo Zavoda za rehabilitacijo Republike Slovenije in sprejel minister, pristojen za varstvo invalidov.</p>
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 2

IME POLITIKE	Zakon o delovnih razmerjih
RAVEN	Nacionalni
LETO	2013
DRŽAVA	Slovenija
TEMATIKA	Trg dela; Delovno okolje; Delo na delovnem mestu

SPLOŠNI OPIS	Ta zakon ureja delovna razmerja, sklenjena s pogodbo o zaposlitvi med delavcem in delodajalcem, v skladu z direktivami Sveta.
CILJI	Cilji zakona so vključitev delavcev v delovni proces, zagotavljanje usklajenega poteka delovnega procesa in preprečevanje brezposelnosti, upoštevanje pravice delavcev do svobode dela, dostojanstva pri delu in zaščita interesov delavcev pri zaposlovanju. Cilji Zakona o vključevanju delavcev v delovni proces, zagotavljanju usklajenega delovnega procesa in preprečevanju brezposelnosti, ob upoštevanju pravice delavcev do svobode dela, dostojanstva pri delu in zaščite interesov delavcev v delovnem razmerju.
REZULTATI	Urejeno delovno območje za invalide
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 3

IME POLITIKE	Uredba o določitvi kvote za zaposlovanje invalidov
RAVEN	Nacionalni
LETO	2014
DRŽAVA	Slovenija
TEMATIKA	Trg dela; Delovno okolje; Delo na delovnem mestu
SPLOŠNI OPIS	<p>Ta uredba določa delež invalidnih delavcev v skupnem številu zaposlenih pri vsakem delodajalcu (v nadaljnjem besedilu: kvota), dokazilo o izpolnjevanju kvot, izračun in plačilo obveznosti in spodbud za zaposlovanje invalidov, pomoč delodajalcem zaradi invalidov v skladu s pravilom „de minimis“ in nadzor.</p> <p>Uredba določa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • delež invalidnih delavcev v skupnem številu zaposlenih v posamezniku • delodajalcu (kvota), • dokazilo o izpolnjevanju kvot, • računovodstvo in plačilo obveznosti; in • spodbude za zaposlovanje invalidov, pomoč delodajalcem zaradi zaposlenih • invalidne osebe pod pravilom „de minimis“ in pod nadzorom. • Vsak delodajalec, ki zaposluje, mora izpolniti kvoto najmanj 20 oseb.

ŠT. 4

IME POLITIKE	Konvencija o pravicah invalidov
RAVEN	Nacionalni
LETO	2008
DRŽAVA	Slovenija
TEMATIKA	Področje varstva pravic in dostojanstva invalidov, ki zagotavlja spodbujanje človekovih pravic, načel enakih možnosti in enakega obravnavanja ter preprečevanja diskriminacije invalidov.

SPLOŠNI OPIS	Namen te konvencije je spodbujati, varovati in zagotavljati, da invalidi v celoti in enakopravno uživajo vse človekove pravice in temeljne svoboščine, ter spodbujati spoštovanje njihovega naravnega dostojanstva. Invalidi so osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki so bile povezane z različnimi jajci in so sposobne polno in učinkovito sodelovati v družbi, tako kot drugi.
CILJI	Sporazum določa, kaj morajo države storiti, da bi invalidom zagotovili enake pravice kot vsi ostali.
DEJAVNOSTI	Vse države morajo storiti vse, kar je v njihovi moči, da invalidom zagotovijo enak dostop do stanovanj, izobraževanja, zdravja in socialne zaščite kot drugi. Sodelovati morajo pri pripravi novih zakonov, v politiki pa tudi pri invalidih.
REZULTATI	Ustanovljen je bil Odbor za pravice invalidov za spremljanje izvajanja določb Konvencije prek sistema rednega poročanja držav pogodbenic. Države pogodbenice Odboru predložijo redna poročila, Odbor pregleda redna poročila ter zadevni državi daje predloge in priporočila.
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 5

IME POLITIKE	Zakon o trgu dela
RAVEN	Nacionalni
LETO	2020
DRŽAVA	Slovenija
TEMATIKA	Trg dela
SPLOŠNI OPIS	Zakon ureja ukrepe državnega trga dela za zagotavljanje opravljanja javne službe na področju zaposlovanja in ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter delovanje sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, določa izvajalce ukrepov, predpisuje pogoje in postopke za uresničevanje individualnih pravic in storitev s tem zakonom, ureja način financiranja ukrepov ter spremljanje, ocenjevanje in nadzor nad njihovim izvajanjem ter ureja zagotavljanje dela zaposlenim uporabnikom.
CILJI	Namen zakona je povečati varnost iskalcev zaposlitve, zlasti brezposelnih in oseb, katerih zaposlitev je ogrožena, s pospeševanjem delovanja države na trgu dela. Cilj je vzpostaviti mrežo ponudnikov vseživljenjskega poklicnega svetovanja in posredovanja pri zaposlovanju, ki bo omogočila svobodno izbiro zaposlitve ali poklica v skladu s posameznikovimi kompetencami in zaposlitvenimi možnostmi ter doseganje najvišje možne stopnje zaposlenosti. Povečanje varnosti in povečanje zaposljivosti se zagotavljata tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, namenjenimi usposabljanju in izobraževanju v skladu s potrebami trga dela, spodbujanju zaposlovanja in ustvarjanju novih delovnih mest. V skladu s tem zakonom ima vsakdo dostop ali pravico do svetovanja in pomoči v obsegu, ki je potreben za preprečevanje in odpravo njegove brezposelnosti, ter obveznost aktivnega prispevanja k temu. Cilj zakona je tudi zagotoviti varnost zavarovancev v primerih brezposelnosti brez lastne krivde ali proti njihovi volji z zagotavljanjem denarnih dajatev v skladu z načeloma vzajemnosti in solidarnosti.

- REZULTATI** S tem zakonom so v pravni red Republike Slovenije prenesene naslednje direktive EU:
- Direktiva 2008/104/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o delu prek agencij za zagotavljanje začasnega dela
 - Direktiva 2006/123/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o storitvah na notranjem trgu

POVEZAVA [Povezava](#)

Sklepna ugotovitev

Kljub številnim pravnim predpisom, sprejetim na mednarodni in nacionalni ravni, ki prepovedujejo diskriminacijo in zagotavljajo ukrepe enakega obravnavanja, se invalidi še vedno srečujejo z ovirami, ki ovirajo njihovo udeležbo na odprtem trgu dela. Po letu 2000 se je število novih pravnih virov za zagotavljanje človekovih pravic (za invalide) na mednarodni ravni spremenilo, hkrati pa je bilo izrecno predvideno področje zaposlovanja. Za razliko od večine sprejetih dokumentov na tem področju ti dokumenti ne bi smeli biti priporočeni in so zato zavezujoči za države članice ali podpisnice (npr. Direktiva Sveta 2000/78/ES o splošnem okviru enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu; Konvencija ZN o človekovih pravicah invalidov).

Zaposlovanje je eden od najpomembnejših dejavnikov pri zagotavljanju večjih možnosti za samostojno življenje ter za enako dejavno sodelovanje na drugih področjih individualnega življenja in življenja v skupnosti. Vendar pregled položaja invalidov na trgu dela v Sloveniji in drugih državah potrjuje, da invalidi v praksi nimajo enakih dejanskih možnosti za zaposlovanje, ohranjanje delovnih mest in napredovanje.

Zaposlovanje invalidov je lahko tudi priložnost za delodajalce, saj zagotavljanje enakih možnosti in vključevanje raznolikosti pomenita ustanovitev organizacije, ki spodbuja, vabi in priznava ustvarjalnost in inovativnost. V prihodnosti bodo imeli prednost za konkurenčnost in uspeh organizacij tisti človeški delavci, ki imajo zadostne kompetence v zvezi z zaposlovanjem invalidov, saj se lahko tako znanje učinkovito uporabi za uspešno vključevanje drugih kategorij delavcev. To bo pomembno v bližnji prihodnosti, saj trg dela že odraža demografske spremembe v smeri dviga povprečne starosti delovne sile, kar zahteva ustvarjanje različnih delovnih mest in učinkovito organizacijo prožnejših delovnih procesov. Uspešne kadrovske prakse in pozitivne učinke, ki jih pogojujejo, bodo lahko v celoti dosegli le tisti delodajalci, ki ne vidijo le zaposlovanja invalidov kot bremena, ampak tudi vedo, kako prepoznati priložnosti in prednosti za organizacijo.

6. Poljska

Materiali in metode poljskih raziskav

Zbiranje informacij na Poljskem je potekalo prek različnih spletnih virov. Splošna raziskava o vprašanju zakonodaje se je začela³³ na spletni strani poljskega parlamenta, da bi dobila celovit pregled.

Poglobljeno so bile analizirane vse politike in standardi, ki trenutno veljajo na Poljskem, na nacionalni in regionalni ravni.

Izvorno gradivo so bili podatki, objavljeni na spletni strani Urada vladnega pooblaščenca za invalide³⁴.

Zbiranje informacij je temeljilo na iskanju statističnih letopisov, tj. podatkovnih baz osrednjega statističnega urada na Poljskem³⁵. Poleg tega so informacije prihajale iz bibliografskih virov in posvetovanj. Proučene so bile tudi informacije na spletnih straneh nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z ljudmi s posebnimi potrebami.

Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja

Vključitev oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja na Poljskem je zakonsko zagotovljena. Čeprav na Poljskem še vedno prevladuje tako imenovano posebno izobraževanje, tj. v šolah, namenjenih invalidnim otrokom in mladostnikom. To je model, ki je danes v Evropi priznan kot vrsta ločenega izobraževanja, tj. ločevanja neinvalidnih in neinvalidnih otrok med seboj. To povzroča depresijo socialnih spretnosti teh ljudi in pogosto povzroči neuspeh v poskusu študija in zato ostanejo s kvalifikacijami, ki ne zadostujejo za bolj ambiciozno delo. Običajno se to konča v zaščitenem sektorju in jih izolira od preostale družbe. Pogosto pa ti ljudje sploh ne dobijo službe, zato morajo vsi ti davkoplačevalci nositi finančne posledice tega stanja.

Poskus rešitve tega položaja je ustanovitev oddelkov za vključevanje ali šol za vključevanje. Izobraževanje o vključevanju je omenjeno tudi v uredbi ministra za šolstvo, ki je začela veljati 1. septembra 2011. Ti programi opredeljujejo obseg izobraževalnih zahtev, ki izhajajo iz učnega načrta za individualne potrebe študenta, kot tudi obseg specializiranih rehabilitacijskih in rehabilitacijskih dejavnosti za socialno neprilagojene študente. Invalidi postanejo tako ljudje, ki

³³ isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/home.xsp

³⁴ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,11,biuro>

³⁵ <https://stat.gov.pl/>

„potrebujejo posebne pogoje usposabljanja“, podrobno opisani v odločitvah o potrebi po posebnem izobraževanju.

V skladu s členom 70(1) in (4) ustave Republike Poljske ima vsakdo pravico do izobraževanja. Javni organi državljanom zagotavljajo univerzalen in enak dostop do izobraževanja.

Člen 24 Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov zagotavlja, da bodo imeli invalidi dostop do splošnega visokošolskega izobraževanja, poklicnega usposabljanja, izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja brez diskriminacije in enako kot drugi. V ta namen države pogodbenice, vključno s Poljsko, zagotovijo primerne prilagoditve za invalide.

Člen 23 Konvencije ZN o otrokovih pravicah, ki priznava posebne potrebe invalidnega otroka, predvideva brezplačno pomoč, kadar je to mogoče, ob upoštevanju finančnih sredstev staršev ali drugih oseb, ki skrbijo za otroka, in zagotavlja, da ima invalidni otrok učinkovit dostop do izobraževanja, znanosti, zdravstvenega varstva, rehabilitacijske oskrbe, poklicnega usposabljanja in rekreacijskih možnosti, ki se izvaja na način, ki vodi k doseganju najvišje možne stopnje vključenosti otroka v družbo in osebnostnega razvoja, vključno z njegovim kulturnim in duhovnim razvojem.

Točki 5 in 5a člena 1 Zakona z dne 7. septembra 1991 o izobraževalnem sistemu (Uradni list iz leta 2004, št. 256, točka 2572, kakor je bil spremenjen) navajata, da poljski izobraževalni sistem zagotavlja zlasti: možnost izobraževanja invalidnih in socialno neprilagojenih otrok in mladostnikov v vseh vrstah šol po individualnih razvojnih in izobraževalnih potrebah in predispozicijah ter skrb za invalidne učence z omogočanjem izvajanja individualiziranega izobraževalnega procesa, oblik in učnih načrtov ter pouka za podaljšanje veljavnosti.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami na trg dela

V poljskih uradnih statističnih podatkih se razlikujeta pravna in biološka invalidnost. Zakonito invalidne osebe so osebe, ki imajo veljavno potrdilo o invalidnosti, ki ga izda pooblaščen organ. Biološki invalidi so tisti, ki čutijo zmanjšano sposobnost opravljanja osnovnih dejavnosti, primernih njihovi starosti. Podatki o številu invalidnih oseb se zbirajo na Poljskem med nacionalnim popisom³⁶, ki poteka vsakih 10 let. Zadnji nacionalni popis je bil izveden od 1. aprila 2021 do 30. junija 2021. Trenutno poteka zbiranje in analiza podatkov³⁷.

Zato so zadnji podatki o invalidnih osebah iz zadnjega nacionalnega popisa iz leta 2011. Opozoriti je treba, da vprašanja v zvezi z invalidnostjo niso bila obvezna in da skoraj 1,5 milijona ljudi ni želelo odgovoriti nanj. Podatki, zbrani v nacionalnem popisu prebivalstva in stanovanj iz leta 2011,³⁸ kažejo, da je na Poljskem 4,7 milijona invalidov. To pomeni, da invalidi predstavljajo vsaj 12,2 % prebivalstva na Poljskem v primerjavi s 14,3 % leta 2002³⁹. Skoraj 46,1 % vseh invalidov je moških, preostalih 53,9 % pa je žensk.

³⁶ Pod vodstvom osrednjega statističnega urada na Poljskem – GUS

³⁷ <https://stat.gov.pl/en/news/national-census-of-population-and-housing-2021,49,1.html?contrast=default>

³⁸ <https://stat.gov.pl/spisy-powszechnie/nsp-2011/>

³⁹ V skladu s popisom, izvedenim leta 2002

Osrednji statistični urad (GUS) je leta 2019 pripravil dokument z ustreznimi informacijami o „Ljudje s posebnimi potrebami“⁴⁰. Ta dokument je bila druga nacionalna študija o invalidih, ki so jo pripravili zaposleni v Statističnem uradu v Krakovu.

Konec leta 2019 je bila večina invalidov zaposlenih v srednjih in velikih podjetjih v zasebnem sektorju (76,8 %). 344.3.000 invalidov je delalo, predvsem na področju upravnih storitev in podpornih dejavnosti (31,4 %), vključno z detektivskimi in varnostnimi dejavnostmi (19,9 %) ter storitvenimi dejavnostmi, povezanimi z vzdrževanjem reda v stavbah in razvojem zelenih površin (8,7 %). Vsaka četrta invalidna oseba je delala v proizvodnji (24,2 %). 10,3 % invalidov je delalo v zdravstvu.

Slika 13 Število oseb s potrditvijo o invalidnosti ali nezmožnosti za delo na 10 000 prebivalcev po vojvodstvih v letu 2019 (Celovit informacijski sistem zavoda za socialno zavarovanje – KSI ZUS, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/>)

Po podatkih Zavoda za socialno zavarovanje (ZUS) je decembra 2019 na Poljskem 2,4 milijona ljudi prejemalo dajatve za upokojitev in invalidnost in/ali zavarovano pri plačnikih prispevkov, ki so imeli potrditvo o invalidnosti ali potrditvo o nezmožnosti za delo.

702 and more	53,7 % oseb s potrditvijo o invalidnosti ali nezmožnosti za delo je moških.
681 - 701	
605 - 680	
538 - 604	
537 and less	

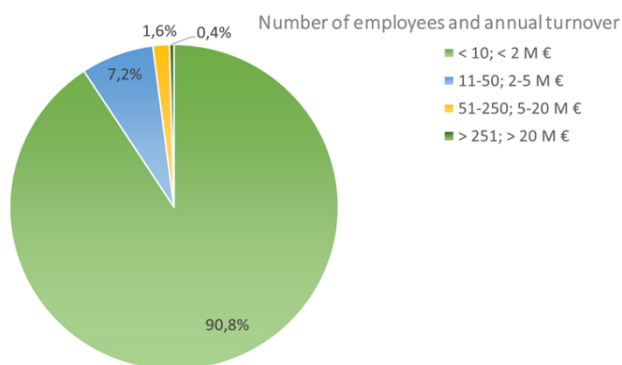
Najvišja vrednost števila ljudi s certifikatom na 10 tisoč ljudi je bila zabeležena v vojvodstvu Lubuskie (886). Kazalnik je presegel 700 ljudi v naslednjih vojvodstvih: Wielkopolskie (711) in Świętokrzyskie (710). Po drugi strani pa je v Mazowieckie vojvodstvu živel najmanjše število invalidnih oseb ali oseb z nezmožnostjo za delo na 10 000 prebivalcev (455). Poleg tega je bila vrednost kazalnika nižja od 500 ljudi v naslednjih vojvodstvih:

Opolskie (463) in Podlaskie (483) (slika 1).

Stopnja zaposlenosti invalidov je bila v četrtem četrtletju leta 2020 17-odstotna⁴¹.

⁴⁰ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/osoby-niepelnospprawne-w-2019-roku,33,1.html>

⁴¹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/monitoring-rynku-pracy-kwartalna-informacja-o-rynku-pracy-w-czwartym-kwartale-2020-r-12,45.html>

Slika 14. Struktura pahištvenega sektorja na Poljskem

V zvezi s pahištvenim in lesnim sektorjem ni posebnih informacij o zaposlovanju oseb s posebnimi potrebami. Na Poljskem je za industrijo značilno veliko subjektov različnih velikosti. Prevladujejo mala podjetja (slika 2, pogosto družinska podjetja) brez družbene odgovornosti gospodarskih družb, politika, povezana z zaposlovanjem invalidov. Vendar velikost podjetja ni odločilna. Dejavnosti niso formalizirane z družbeno odgovornostjo podjetij.

V nadaljevanju so navedeni nekateri pomembni pravni akti in predpisi na Poljskem, ki določajo vključevanje invalidov na trg dela:

- **Ustava Republike Poljske z dne 2. aprila 1997.** V 69. členu so bile zapisane pravice invalidov: „*javni organi invalidom zagotovijo pomoč pri zagotavljanju njihovega obstoja, pripravi na delo in socialni komunikaciji*“.
- **Zakon o poklicni in socialni rehabilitaciji ter zaposlovanju invalidov⁴².** Ta zakon se uporablja za invalidne osebe z uradno potrditvijo tega dejstva. Ureja vprašanja, kot so:
 - ocena invalidnosti;
 - rehabilitacija invalidov v smislu vrste dejavnosti, vključno s poklicno rehabilitacijo, katerih cilj je invalidom omogočiti, da pridobijo in ohranijo ustrezno zaposlitev in poklicno napredovanje, tako da se mu omogoči uporaba poklicnega svetovanja, poklicnega usposabljanja in agencije za zaposlovanje;
 - dodatne pravice invalidov glede na ocenjeno stopnjo invalidnosti, npr. dodatni odmori z dela, dodatni dopust (10 dni), izvzetje iz dela s pravico do nadomestila, usposabljanje invalidov;
 - posebne obveznosti in pravice delodajalcev v zvezi z zaposlovanjem invalidov;
 - naloge in organizacija storitev, ki delajo za invalide, vključno z vladnim pooblaščenecem za invalide, skupaj s sodelujočim uradom in oddelkom za poklicno rehabilitacijo in javno pomoč, nacionalnim posvetovalnim svetom za zadeve v zvezi z invalidi in nacionalnim skladom za rehabilitacijo invalidov.

Glavno orodje za spodbujanje delodajalcev k zaposlovanju invalidov je obveznost upoštevanja stopnje zaposlenosti invalidov, ki je bila urejena v 2. členu 21 in 22. členu Zakona z dne 27. avgusta 1997 o poklicni in socialni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov⁴³. Da bi delodajalec lahko izpolnil to obveznost, je treba doseči ustrezno stopnjo zaposlenosti invalidov. To je mesečni odstotek vseh zaposlenih invalidov, izračunan na podlagi dela s polnim delovnim časom. Delodajalci z odprtega trga dela imajo dve stopnji stopnje zaposlenosti invalidov. Prvi

⁴² Uradni list 2021, točka 573

⁴³ Uradni list iz leta 2021, št. 573, kakor je bil spremenjen

se na splošno uporablja za vsakega delodajalca z najmanj 25 zaposlenimi s polnim delovnim časom in znaša 6 %. Po drugi strani je druga stopnja zaposlenosti invalidov 2 %, uporablja pa se za javne in zasebne univerze, višje poklicne šole, javne in zasebne šole ter ustanove za usposabljanje učiteljev. Enaka raven kazalnika je bila določena tudi za centre za oskrbo in izobraževanje ter rehabilitacijo. Delodajalec, ki ne doseže določene stopnje zaposlenosti invalidov, mora mesečno prispevati v PFRON⁴⁴.

Drugi akti so:

Uredba Sveta ministrov z dne 12. aprila 2012 o nacionalnih okvirih interoperabilnosti, minimalnih zahtevah za javne evidence in izmenjavo informacij v elektronski obliki ter minimalnih zahtevah za sisteme IKT – Vsa spletišča in javni informacijski sistemi, ki izvajajo javne naloge, morajo izpolnjevati minimalne zahteve glede dostopnosti (smernice za dostopnost spletnih vsebin), opisane v uredbi.⁴⁵

Uredba ministra za delo in socialno politiko ter ministra za kulturo in narodno dediščino o seznamu knjižnic, organizacij slepih ali zatemnjenih oseb in organizacij, katerih statutarni namen je delovati v korist slepih ali zatemnjenih oseb (prečiščeno besedilo z dne 29. septembra 2015).⁴⁶

Spodaj seznam vladnih organizacij, ki se ukvarjajo z ljudmi s posebnimi potrebami:

- **Državni sklad za rehabilitacijo invalidov (PFRON).** Naloga sklada je olajšati polno udeležbo invalidov v poklicnem in družbenem življenju. Skrbi za ohranitev zaposlitve in zaslužkov zaposlenih s subvencioniranjem plač zaposlenih. Podpirajo podjetnike in kmete pri plačevanju prispevkov za socialno zavarovanje. Plačajo za udeležbo invalidne osebe na delavnicah poklicne terapije⁴⁷.
- **Vladni pooblaščenec za invalide skupaj s sodelujočim uradom.** Njegove številne naloge so opredeljene v Zakonu o poklicni in socialni rehabilitaciji ter zaposlovanju invalidov⁴⁸.
- **Nacionalni posvetovalni svet za invalide.** Svetje posvetovalno in posvetovalno telo pooblaščenca.

Vzporedno s pravnimi akti in dejavnostmi obstajajo tudi nevladne organizacije, ki podpirajo in pomagajo invalidom. Te organizacije včasih finančno podpira vlada. Vladne in nevladne organizacije sodelujejo med seboj.

- **Listina o raznolikosti je** prostovoljna, pisna zaveza podjetja ali javne ustanove za izvajanje enake obravnave in raznolikosti na delovnem mestu. Gre za mednarodno pobudo za spodbujanje raznolikosti in enakih možnosti pri zaposlovanju, ne glede na

⁴⁴ Državni sklad za rehabilitacijo invalidov, <https://www.pfron.org.pl/>

⁴⁵ Uradni list iz leta 2017, točka 2247

⁴⁶ Uradni list iz leta 2015, točka 1644

⁴⁷ <https://www.pfron.org.pl/en/contact/>

⁴⁸ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,132,office-of-the-government-plenipotentiary-for-disabled-people>

spol, raso, spolno usmerjenost, etnično pripadnost, starost, invalidnost ali vero. Leta 2012 je bila na Poljskem sprejeta tudi Listina o raznolikosti⁴⁹.

- **"Włącz się (angleško: „program temelji na sodelovanju med družbeno zavzetimi podjetji in nevladnimi organizacijami, usmerjenim v poklicno aktivacijo invalidov, žrtev nasilja v družini, oseb, ki zapustijo zapor, brezdomcev, mladih, ki se soočajo s socialno-ekonomskimi težavami. Program „Włącz się“ (špansko: Incorpora) je leta 2006 ustanovila fundacija „la Caixa“. Na Poljskem se izvaja od leta 2012. Leta 2016 je koordinator „Włącz się“ na Poljskem postal Inštitut za strukturne raziskave⁵⁰.**
- **Društvo za oskrbo slepih, ki vodi 3 izobraževalne ustanove, ki se nahajajo v Laskem, Rabki in Sobieszewo. Zagotavljajo ustrezno izobraževanje za slepe otroke od prvih mesecev življenja do matriculacije in poklicnih izpitov. Prav tako vodijo domove v ułówu in Niepołomicah, kjer skrbijo za slepe odrasle z dodatno invalidnostjo⁵¹.**

Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja

ŠT. 1

IME POLITIKE	Ustava Republike Poljske z dne 2. aprila 1997
RAVEN	Nacionalni
LETO	1997
DRŽAVA	Poljska
TEMATIKA	Sistem izobraževanja in usposabljanja; Trg dela; delovno okolje; Delovne naloge
SPLOŠNI OPIS	Zagotavljanje obstoja invalidnih oseb
CILJI	Javni organi invalidnim osebam zagotovijo pomoč pri zagotavljanju njihovega obstoja, pripravi na delo in socialni komunikaciji.
REZULTATI	Zakonodaja, ki določa državne obveznosti, dodatne pravice za invalide, kot so finančna pomoč, dodatno usposabljanje, urejanje načinov za pomoč invalidom pri čim bolj neodvisnem delovanju v družbi pri ustanavljanju organizacij in uradov, odgovornih za izvajanje in spoštovanje teh zadev ter za komuniciranje z invalidi.
POVEZAVA	Povezava

⁴⁹ <https://odpowiedzialnybiznes.pl/karta-roznorodnosci>

⁵⁰ <https://ibs.org.pl/research/wlacz-sie-program-hiszpanskiej-fundacji-la-caixa/>

⁵¹ <https://www.laski.edu.pl/en/node/17>

ŠT. 2

IME POLITIKE	Uredba ministra za družino, delo in socialno politiko z dne 27. oktobra 2016 o Nacionalnem posvetovalnem svetu za invalide
RAVEN	Nacionalni
LETO	2016
DRŽAVA	Poljska
TEMATIKA	Sistem izobraževanja in usposabljanja; Trg dela; delovno okolje; Delovne naloge
SPLOŠNI OPIS	Oprelitev načina dela Sveta
CILJI	<ul style="list-style-type: none"> • Postopek imenovanja članov Nacionalnega posvetovalnega sveta za invalide, • organizacija in način delovanja, • roki za predložitev kandidatov za člane Sveta
DEJAVNOSTI	Predstavitev pooblaščenca vlade za invalide: — predlogi za projekte, namenjene vključevanju invalidov, — predlogi za rešitve za potrebe invalidov, ki so posledica invalidnosti, — mnenja o dokumentih, ki jih pooblaščenec predloži Svetu, vključno z osnutki — pravni akti, ki vplivajo ali bi lahko vplivali na položaj invalidov, finančni načrti in poročila sklada, — vladni akcijski programi za invalide in informacije o njihovem izvajanju, — letne informacije o dejavnostih Sveta.
REZULTATI	Izdajanje ali spreminjanje predpisov v zvezi s položajem invalidnih oseb
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 3

IME POLITIKE	Obvestilo maršala Sejma Republike Poljske z dne 15. septembra 2017 o objavi enotnega besedila zakona o znakovnem jeziku in drugih sredstvih komuniciranja
RAVEN	Nacionalni
LETO	2017
DRŽAVA	Poljska
TEMATIKA	Trg dela
SPLOŠNI OPIS	Pomoč pri komunikaciji, zlasti v znakovnem jeziku, zlasti v upravnih zadevah
CILJI	Opreliti ustrezne predpise za zagotovitev, da lahko gluhi ljudje komunicirajo z javnostjo; opredeliti pravice, do katerih so upravičeni gluhi
DEJAVNOSTI	upravičena oseba ima v skladu z zakonom pravico do:

- 1) uporaba rejnika v stikih z organi javne uprave, sistemskimi enotami, zdravstvenimi subjekti, policijo, državno gasilsko službo in občinskimi policisti in prostovoljne enote, ki delujejo na teh območjih;
- 2) vročitev upravičencem v stikih z organi javne uprave;
- 3) subvencioniranje stroškov izobraževanja upravičenih oseb, njihovih družinskih članov in drugih oseb, ki imajo stalen ali neposreden stik z upravičenci v zvezi s poljskim znakovnim jezikom, sistemom znakovnega jezika in načini sistem znakovnega jezika in načini komuniciranja gluhih slepih oseb na različnih ravneh;

REZULTATI Izvajanje zakona

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 4

IME POLITIKE Akt z dne 23. oktobra 2018 o Solidarnostnem skladu

RAVEN Nacionalni

LETO 2018

DRŽAVA Poljska

TEMATIKA Sistem izobraževanja in usposabljanja; Trg dela

SPLOŠNI OPIS Cilj Sklada je zagotoviti socialno, strokovno, zdravstveno in finančno podporo invalidom, po začetku veljavnosti navedenega zakona pa tudi zagotoviti finančno podporo upokojemcem in upokojemcem.

CILJI Namen sklada je izvajanje vladnih in oddelčnih programov na področju podpore invalidom, naloge, povezane s spodbujanjem in podpiranjem sistema podpore invalidom, naloge na področju inovativnih rešitev v podporo invalidom

- DEJAVNOSTI**
- Zbiranje sredstev za namene Sklada.
 - Uresničevanje ciljev Sklada (minister, pristojen za socialno varnost, pripravi letni akcijski načrt za podporo invalidom za določeno koledarsko leto).
 - Spodbujanje in podpiranje sistema podpore invalidom v družbi in na trgu dela.
-

REZULTATI Fundacija redno zbira sredstva in uresničuje letni načrt za vsako leto.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 5

IME POLITIKE	Obvestilo maršala poljskega sejma z dne 23. februarja 2021 o objavi enotnega besedila Zakona o poklicni in socialni rehabilitaciji ter zaposlovanju invalidov
RAVEN	Nacionalni
LETO	2021
DRŽAVA	Poljska
TEMATIKA	Sistem izobraževanja in usposabljanja; Trg dela; delovno okolje; Delovne naloge
SPLOŠNI OPIS	Zakon se nanaša na poklicno in socialno rehabilitacijo invalidov ter predpise o zaposlovanju invalidov
CILJI	<p>Cilji zakona so:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena invalidnosti; • rehabilitacija invalidov – dodatne pravice invalidov glede na ocenjeno stopnjo invalidnosti; • posebne obveznosti in pravice delodajalcev v zvezi z zaposlovanjem invalidov; • naloge in organizacija storitev, ki delajo za invalide.
DEJAVNOSTI	<p>Sklop dejavnosti, zlasti organizacijskih, terapevtskih, psiholoških, tehničnih, izobraževalnih in družbenih dejavnosti, katerih cilj je ob dejavnem sodelovanju invalidov doseči najvišjo možno raven delovanja, kakovost življenja in socialno vključenost.</p> <p>Določitev posebnih obveznosti in pravic delodajalcev v zvezi z zaposlovanjem invalidnih oseb, da se poveča njihovo zaposlovanje invalidnih oseb.</p> <p>O ustanovitvi nacionalnega posvetovalnega sveta za invalide.</p> <p>Ureja naloge in obveznosti Državnega sklada za rehabilitacijo invalidov.</p> <p>Urejanje obveznosti vladnega pooblaščenca za invalide v zvezi s peskom skupaj s sodelujočim uradom in divizijo.</p> <p>Zagotavljanje usposabljanja, namenjenega posebnim potrebam invalidov.</p> <p>Urejanje posebnih pravic in obveznosti zaščitenih delavnic in poklicnih delavnic.</p>
REZULTATI	<ul style="list-style-type: none"> • ocena stopnje invalidnosti, • dodelitev finančne pomoči, • pomoč pri iskanju primerne zaposlitve, • zagotavljanje usposabljanja, • zagotavljanje spoštovanja pravic invalidov
POVEZAVA	Povezava

Sklepna ugotovitev

Vsaka vrsta invalidnosti ima omejitve. Njihovo poznavanje omogoča boljše razumevanje invalidne osebe. Včasih ima ena oseba več kot eno vrsto invalidnosti, na primer gluhe osebe ali osebe s telesnimi in duševnimi motnjami. To so bivanje omejuje sposobnosti teh ljudi v večji meri, kot bi bilo posledica preprostega seštevanja. Obstajajo ovire med invalidi ter fizičnim, virtualnim in družbenim okoljem. Obstoj ovir izhaja iz invalidnosti in pomeni omejitve dejavnosti v življenju invalidne osebe.

Na Poljskem obstajajo pravni akti, ki zagotavljajo varstvo pravic in dostojanstva invalidov. Ti akti se stalno prilagajajo številnim vidikom življenja, njihovo izpolnjevanje pa se spremlja in prilagaja trenutnim potrebam. Ti akti veljajo tudi za podjetja. Njihov namen je usmerjati vse delodajalce, ki nameravajo zaposliti invalide, in izvajati strategije družbene odgovornosti podjetij o tem, kako narediti strategije družbene odgovornosti gospodarskih družb koristne pri zaposlovanju invalidov in zagotavljanju ustreznih delovnih in poklicnih pogojev. Vladne in nevladne organizacije, ki so pred tem opravile razgovore z ljudmi, ki zastopajo posamezne interesne skupine (invalidi in delodajalci), si prizadevajo ugotoviti, katere ukrepe je treba sprejeti in izvesti za povečanje stopnje zaposlenosti invalidov v podjetju, da bi se ti zaposleni počutili zadovoljni z njihovo zaposlitvijo v podjetju in da je njihova identifikacija s podjetjem na visoki ravni.

7. Nemčija

Materiali in metode nemških raziskav

Nemška raziskava se je začela na spletni strani nemškega zveznega statističnega urada, da bi dobili pregled nad ljudmi s posebnimi potrebami. Posebno omembo zasluži mikrocensus 2019, poročilo, ki temelji na življenjskih razmerah invalidov v Nemčiji, ki ga zvezni statistični urad vsaki dve leti predloži. Naslednji korak je bila spletna stran komisarja zvezne vlade za zadeve v zvezi z invalidi. Od tu bi lahko prišlo do zanke za zakonodajo v Nemčiji, preden so bile preiskane informacije drugih ministrstev. Poleg tega so bile proučene in analizirane specializirane spletne strani in uradne javnomnenjske raziskave, ki so obravnavale temo invalidi in so zajemale ključne besede, kot so invalidnost, sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja, trg dela in vključevanje.

Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike

Vsi ljudje so enaki in imajo enake pravice. To se kaže v členu 3 nemškega Grundgesetz⁵² kot temeljna pravica in zagotavlja enakost pred zakonom, enakost spolov ter prepoveduje diskriminacijo in prednostno obravnavo na podlagi nekaterih značilnosti. Vendar je v Nemčiji več zakonov in politik za zagotavljanje pravic invalidov. Pregled teh informacij je na voljo na spletni strani komisarja zvezne vlade za zadeve. Zajema UN-BRK (UN-Behindertenrechtskonvention; Konvencija OZN o pravicah invalidov)⁵³, BGG (Behindertengleichstellungsgesetz; Zakon o enakih možnostih invalidov)⁵⁴, SGB IX (Neuntes Sozialgesetzbuch, knjiga IX Socialnega zakonika)⁵⁵, BTHG (Bundesteilhabegesetz; Zvezni zakon o udeležbi)⁵⁶ in AGG (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz; Splošni zakon o enakem obravnavanju)⁵⁷.

Zvezni kabinet imenuje komisarja zvezne vlade za snov (Jürgen Dusel) za eno zakonodajno obdobje. Državna koordinacijska agencija, ustanovljena s komisarjem zvezne vlade za zadeve v zvezi z invalidi, ima v bistvu tri naloge:

- Vključitev civilne družbe, zlasti invalidov, in drugih ustreznih zainteresiranih strani z različnih področij ukrepanja v postopek izvajanja (zagotavljanje foruma za obveščanje in razpravo)
- Povezava med civilno družbo in državno ravnanje
- PR in kampanje za ozaveščanje, da bi imeli multiplikatorsko funkcijo na različnih ravneh

Za izpolnitev teh nalog je državna koordinacijska agencija ustanovila svetovalni svet za vključevanje. Svetovalni svet za vključevanje podpirajo štiri posebni odbori z različnih tematskih področij. Delo Svetovalnega sveta za vključevanje in posebnih odborov usklajuje sekretariat, ki se nahaja na uradu zveznega vladnega komisarja⁵⁸.

3. maja 2008 Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov (Konvencija o pravicah invalidov; kratek UN-BRK) je začel veljati. Nemčija je bila ena prvih držav, ki je podpisala konvencijo – skupaj s pripadajočim izbirnim protokolom – 30. marca 2007. Konvencija o pravicah invalidov je prva univerzalna pogodba mednarodnega prava, ki prilagaja priznani katalog človekovih pravic, kot so izražene v Mednarodni listini o človekovih pravicah, položaju invalidov. Konvencija o pravicah invalidov je razdeljena na dve mednarodni pogodbi, Konvencijo s 50 členi in izbirni protokol z 18 členi. S sprejetjem Konvencije o pravicah invalidov

⁵² <https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz>

⁵³ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

⁵⁴ https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2019/11/Germany_Equality-for-Persons-with-Disabilities-Act-BGG.pdf

⁵⁵ https://www.gesetze-im-internet.de/sbg_9_2018/

⁵⁶ <https://www.gesetze-im-internet.de/bthg/>

⁵⁷ <https://www.gesetze-im-internet.de/agg/>

⁵⁸ <https://www.behindertenbeauftragter.de/Languages/EN/english-node.html#doc4178obodyTextz>

so Združeni narodi ustvarili prvi zavezujoč univerzalni vir človekovih pravic za invalide, hkrati pa so vprašanja v zvezi z invalidi vključili v celoten sistem Združenih narodov za človekove pravice. Temeljne izjave Konvencije so predstavljene z osmimi načeli iz člena 3 Konvencije o pravicah invalidov in ki opredeljujejo okvir za razlago posameznih normativnih določb Konvencije o pravicah invalidov. Nanaša se na:

- 1) Spoštovanje dostojanstva in samostojnosti posameznika, vključno s svobodo sprejemanja samoodločb.
- 2) Prepoved diskriminacije.
- 3) Polno in učinkovito sodelovanje pri vključevanju v družbo.
- 4) Spoštovanje raznolikosti in sprejemanja invalidov kot dela človeške raznolikosti in človeštva.
- 5) Enake možnosti.
- 6) Dostopnost.
- 7) Enakost med moškimi in ženskami.
- 8) Spoštovanje razvijanja spretnosti invalidnih otrok in spoštovanje njihove pravice do ohranjanja njihove posebne identitete.

Člen 26 Konvencije o pravicah invalidov obravnava rehabilitacijo. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo sprejele učinkovite in ustrezne ukrepe, da bodo invalidi lahko dosegli in ohranili najvišjo raven neodvisnosti, celovite telesne, duševne, socialne in poklicne sposobnosti ter polno udeležbo v vseh vidikih življenja.

Člen 27 obravnava delo in zaposlovanje. Države pogodbenice priznavajo pravico invalidov do dela. To vključuje pravico do preživljanja z lastnim delom. Za to je potreben odprt, vključujoč in dostopen trg dela za invalide, na katerem lahko svobodno izbirajo svoje delovno okolje. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo zagotovile in spodbujale uresničevanje pravice do dela za invalide, tudi s sprejetjem ustreznih pravnih določb. Posamezne uredbe iz člena 27, pododdelka 1, črke a-k obravnavajo različne vidike udeležbe v poklicnem življenju na splošnem trgu dela. Konvencija o pravicah invalidov med drugim navaja prepoved diskriminacije, pravico do poštenih delovnih pogojev (na primer v zvezi s plačilom), dostop do trga dela (vključno s poklicnim svetovanjem, posredovanjem zaposlitve, poklicnim usposabljanjem in poklicnim razvojem), zaposlovanje invalidov v javnih službah in invalidom prijazno oblikovanje delovnih pogojev. Zlasti s predpisi IX. SGB (glej spodaj) je Nemčija že oblikovala številne pravne določbe, s katerimi se izvajajo bistvena področja določb člena 27 Konvencije o pravicah invalidov v zvezi z delom in zaposlovanjem v nacionalnem pravu (glej zlasti člene 49, 50, 168 in naslednje ter 185 in 187 SGB IX). Nemški inštitut za človekove pravice je nadzorni organ UN-BRK⁵⁹.

BGG (Zakon o enakih možnostih za invalide) velja od 1. maja 2002 (nazadnje spremenjen z zakonom z dne 19. julija 2016). Njegov cilj je odpraviti in preprečiti prikrajšanost invalidnih oseb ter zagotoviti enakopravno udeležbo invalidov v življenju v družbi in jim omogočiti, da živijo sami. Upoštevajo se njihove posebne potrebe (glej oddelek 1 BGG).

⁵⁹ <https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/das-institut/monitoring-stelle-un-brk/die-un-brk>

Dostopnost je v središču zakona. Zakon o enakih možnostih invalidov z obveznostjo dostopnosti upošteva prepoved diskriminacije iz temeljnega zakona (člen 3, odstavek 3, stavke 2 Grundgesetz): Javni organi invalidne in neinvalidne osebe ne smejo obravnavati drugače brez utemeljenega razloga in tako invalidom omogočiti, da enakopravno sodelujejo v življenju (glej oddelek 7, pododdelek 2 BGG).

K dostopnosti prispevajo na primer publikacije v preprostem jeziku za osebe z motnjami v duševnem razvoju, odprava prostorskih ovir za ljudi, ki so odvisni od invalidskih vozičkov, zelo nasprotujoča zasnova življenjskega okolja za slabovidne osebe in komunikacija s tolmači znakovnega jezika. Pri tem je še posebej pomembno, da se nemški znakovni jezik prizna kot samostojni jezik (glej oddelek 6 BGG).

Glavne usmeritve BGG so:

- ustvarjanje dostopnosti na področju gradbeništva in prometa
- vzpostavitev dostopnosti v upravnih postopkih s strani zveznih organov
- pravica do uporabe znakovnega jezika in drugih komunikacijskih pripomočkov
- neovirana zasnova informacijske tehnologije (na primer neovirana zasnova spletišč v skladu z uredbo o informacijski tehnologiji brez ovir [BITV])
- Olajšanje volitev v Bundestagu in evropskih volitev (npr. z neoviranimi volišči in predlogami za glasovanje)

Novi instrument **ciljnega sporazuma**, oblikovan z Zakonom o enakosti invalidov, se uporablja za ustvarjanje neoviranega dostopa. Če ni zakonskih zahtev za neoviran dostop, se lahko sklenejo sporazumi med združenji in podjetji, ki udeležnim omogočajo, da sprejmejo predpise za vzpostavitev neoviranega dostopa. Pogajalski partnerji so podjetja ali poslovna združenja in združenja, ki jih priznava zvezno ministrstvo za delo in socialne zadeve in zastopajo interese invalidov. Imajo pravico, da začnejo pogajanja o ciljnih sporazumih. O vsebini ciljnih sporazumov se prosto pogajajo pogodbeni partnerji in jih oblikujejo. Pogodbenice, vključene v sklenitev, zavezuje ciljni sporazum. Pogajanja o ciljnih sporazumih je treba sporočiti v register ciljnih sporazumov, vzpostavljen pri zveznem ministrstvu za delo in socialne zadeve, v katerem so navedene pogajalske strani in predmet pogajanj.

Slika 1 prikazuje BGG na kratko: 1) prilagoditev Konvenciji ZN o pravicah invalidov, 2) izboljšanje dostopnosti v zvezni upravi, 3) krepitev enostavnega jezika, 4) zvezni urad za dostopnost, 5) arbitražni odbor v sporih, 6) spodbujanje sodelovanja združenj invalidov.

Slika 15: Behindertengleichstellungsgesetz (BGG)

Pojem invalidnosti je opredeljen samostojno in dokončno v SGB IX (oddelek 2, odstavek 1,¹ stavek). Izraz „huda invalidnost“ temelji na tem (oddelek 2, pododdelek 2); osredotoča se tudi na precejšnjo resnost invalidnosti. Poleg tega SGBIX vključuje vse pravne predpise za rehabilitacijo in sodelovanje invalidov. V oddelku 1 SGB IX je kot družbeno-politični cilj vseh storitev sodelovanja navedeno samoodločanje invalidov in njihovo celovito sodelovanje v življenju v družbi. Opisuje, kaj naj bi različne storitve za sodelovanje ustvarile, kakšne vsebine storitev imajo in kdo je odgovoren ponudnik. Glavni poudarek SGB IX je mogoče na kratko opisati, kot sledi:

- Cilj socialnih prejemkov je spodbujati udeležbo invalidov ali oseb, ki jim grozi invalidnost, na vseh področjih družbe, zlasti v poklicnem življenju. Ta cilj je treba doseči hitro, učinkovito, gospodarno in dolgoročno s storitvami zdravstvene, poklicne in socialne rehabilitacije.
- Tisti, ki so upravičeni do dajatev, imajo razširjene pravice do izbire in volilne pravice (glej oddelek 8 SGB IX). Posamezna področja socialne varnosti so še naprej odgovorna za različne rehabilitacijske storitve. Postopek za pojasnitev odgovornosti vključuje roke za obravnavo vlog (glej točke 14–15 SGB IX).
- Ob upoštevanju temeljnih razlik med prejemki socialne pomoči (SGB XII) in ugodnostmi drugih ponudnikov storitev so tako ponudniki socialne pomoči za mlade kot izvajalci socialne pomoči vključeni v skupino izvajalcev rehabilitacije.
- V primeru pomoči pri vključevanju v okviru IX. SGB je uporaba dohodka in premoženja invalidov ali staršev invalidnih otrok na novo urejena v 135. členu SGB IX. Zakonci in življenjski partnerji se v prihodnosti ne bodo več uporabljali.
- Upoštevajo se spolna bremena za invalidne ženske in ženske, ki jim grozi invalidnost, ter posebne potrebe invalidnih otrok in otrok, ki jim grozi invalidnost.
- Zagotovljeno je, da storitve zdravstvene rehabilitacije in sodelovanja v poklicnem življenju vključujejo tudi psihološko in izobraževalno podporo.

- Za pomoč osebam s hudo invalidnostjo pri usposabljanju ali zaposlitvi je upravičena tudi pravica do potrebne delovne pomoči iz uradov za integracijo (člen 49, odstavek 8, točka 3, in drugi stavek SGB IX).

Zakon za krepitev sodelovanja in samoodločbe invalidov – zvezni zakon o udeležbi (BTHG) – je tako imenovani člen zakona. Spreminja predpise v različnih obstoječih zakonih. BTHG je bil razglašen v Zveznem uradnem listu 29. decembra 2016.

Določbe zakona začnejo veljati v štirih fazah reforme. Prve spremembe, vključno s tistimi v zakonu za osebe s hudo invalidnostjo, so bile izvedene dan po objavi ali 1. januarja 2017 – zadnje spremembe bodo začele veljati 1. januarja 2023.

V središču BTHG sta reforma IX. SGB in pomoč pri vključevanju. Pomoč pri vključevanju bo odstranjena iz „sistema socialnega varstva“ socialne pomoči in vključena v novo oblikovan SGB IX. Dajatve za pomoč pri vključevanju se financirajo in jasno ločijo od dajatev za preživetje.

Zakon o splošnem enakem obravnavanju vsebuje predpise za preprečevanje ali odpravo prikrajšanosti v zasebnem in delovnem pravu na podlagi rase, etničnega porekla, spola, vere ali prepričanja, **invalidnosti**, starosti ali spolne identitete. Civilnopravna prepoved diskriminacije ureja primere, v katerih se sklenitev pogodbe, na primer z invalidom, zavrne brez objektivnega razloga zaradi sovražnega odnosa do invalidov. Zakon daje ustrezno zaščitenim skupinam ljudi pravne zahtevke proti delodajalcem in posameznikom, ki kršijo prepoved diskriminacije. Neposredne in posredne pomanjkljivosti niso dovoljene. Zaščiteni so ne le invalidni delavci, temveč tudi zaposleni, podobni zaposlenim, na primer obiskovalci delavnic za invalide (WfbM, glej spodaj). Zakon namesto „diskriminacije“ uporablja izraz „slabost“, da pojasni, da ni vsako različno obravnavanje, povezano s prikrajšanostjo, diskriminatorno. Različno obravnavanje je izrecno dovoljeno v nekaterih primerih. V primeru kršitve prepovedi diskriminacije zakon o splošnem enakem obravnavanju določa odškodninske zahtevke in odškodninske zahtevke. Ureditve dokaznega bremena je ugodna za prikrajšane. Vsakdo, ki vidi sebe v slabšem položaju, mora samo narediti dejstva verodostojna, ki kažejo na to, da so prikrajšani. Druga stranka, na primer delodajalec, mora dokazati, da ni v slabšem položaju. Zakon o splošnem enakem obravnavanju predvideva odobritev podpornih protidiskriminacijskih združenj. Poleg tega je bila ustanovljena zvezna protidiskriminacijska agencija.

Konec leta 2019 je v Nemčiji živel približno 7,9 milijona ljudi s hudo invalidnostjo (skupaj 10,4 milijona invalidov). Kot nemški zvezni statistični urad (*Statistisches Bundesamt*; Destatis) poroča tudi o približno 136.000 (1,8 %) več kot ob koncu leta 2017. V obdobju 2009–2017 se je povečal za 9 %. Poleg demografskega razvoja je glavni razlog za to povečanje števila ljudi s težavami z duševnim zdravjem. Število invalidov in migrantskega porekla se je še posebej močno povečalo, in sicer za 30 % med letoma 2009 in 2017⁶⁰

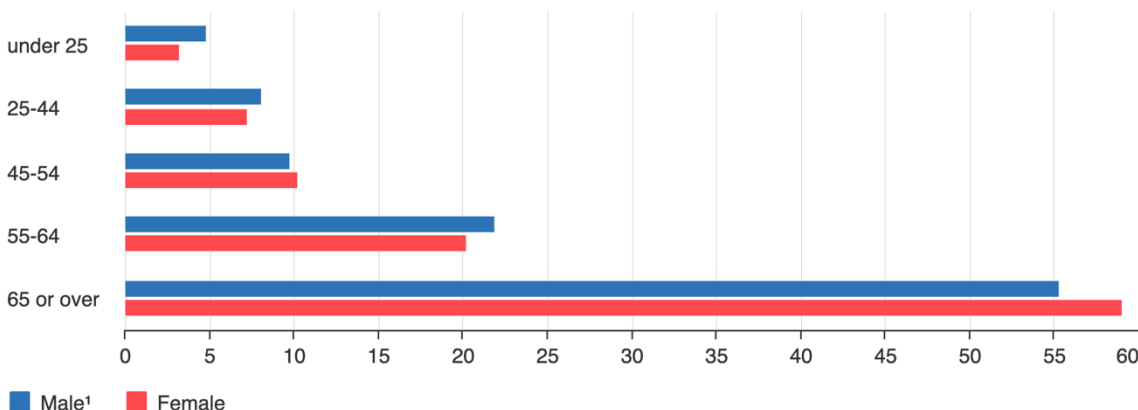
Delež oseb s hudo invalidnostjo v celotnem prebivalstvu Nemčije je bil 9,5 %. Nekoliko več kot polovica (50,4 %) je bila moških, 49,6 % žensk. Osebe s hudo invalidnostjo so osebe, ki jim je bila dodeljena stopnja invalidnosti najmanj 50 in so izdale veljavno osebno izkaznico s strani pokojninskih uradov.

⁶⁰ <https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/behinderung/teilhaberbericht-bundesregierung/>

Invalidnost se pojavlja predvsem pri starejših ljudeh: približno tretjina (34 %) težkih invalidov je bila starih 75 let in več. 44 % jih je pripadalo starostni skupini od 55 do 74 let. Le 2 % jih je bilo otrok in mladostnikov, mlajših od 18 let.

Severely disabled people in 2019, by age

Percentage of all severely disabled people per gender

¹ Includes the categories "Gender diverse" and "Not stated" in accordance with the Civil Status Act (PStG).

© Statistisches Bundesamt (Destatis), 2021

Slika 16: Osebe s hudo invalidnostjo v letu 2019, po starosti.

S skoraj 89 % je bila večina invalidnosti posledica bolezni.

58 % oseb s hudo invalidnostjo je imelo telesne motnje: V 25 % so bili prizadeti notranji organi ali organski sistemi. Pri 11 % so bile roke in/ali noge omejene, v nadaljnjih 10 % sta bila okvarjena hrbtenica in prtljažnik. Slepota ali okvara vida sta bili prisotni v 4 % primerov. Še 4 % jih je utrpelo izgubo sluha, motnje ravnotežja ali govora. 13 % oseb s hudo invalidnostjo je imelo duševne ali čustvene motnje, v 9 % primerov so bile prisotne možganske motnje.

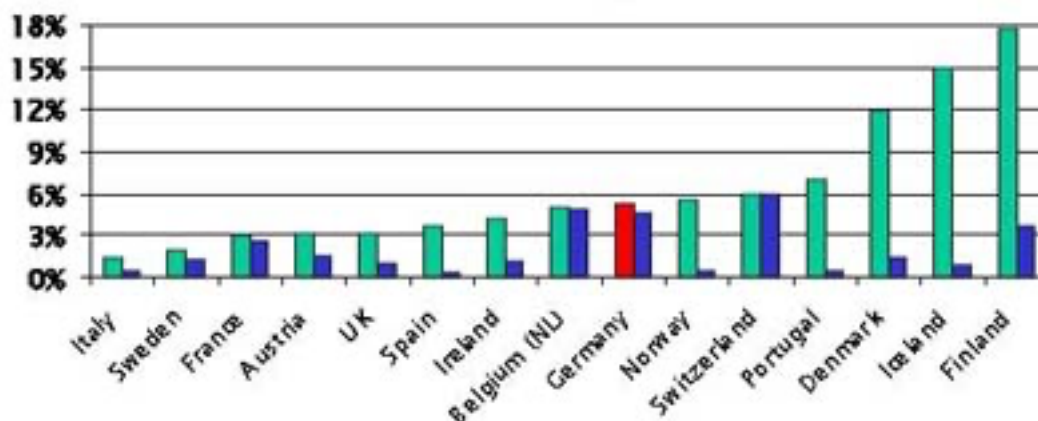
Pri skoraj četrtini oseb s hudo invalidnostjo (23 %) je pokojninski urad določil najvišjo stopnjo invalidnosti, in sicer 100 oseb. Za dodatne informacije preverite podatkovno zbirko GENESIS nemškega zveznega statističnega urada.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja

Nemčija ima zelo selektiven šolski sistem. To je postalo skupno razumevanje v javni razpravi po PISA. Išče se prava šola za zadevnega otroka, šola pa ni primerna za otroka. Posledica tega so daljnosežne odločitve za prizadete. Osnova je predpostavka navidez objektivnih in relativno nespremenljivih osebnostnih lastnosti. Poleg starosti so to predvsem nadarjeni in invalidi.

Delež izobraževanja s posebnimi potrebami v Nemčiji je približno 5,6 % vseh nemških učencev. Naslednja številka v mednarodni primerjavi kaže, kako visok je delež učencev z ugotovljenimi posebnimi izobraževalnimi potrebami v državah EU (zeleni stolpec ali Nemčija je označena z rdečo). Razmerje do deleža šolanja v posebnih ustanovah je razvidno iz modrega stolpca:

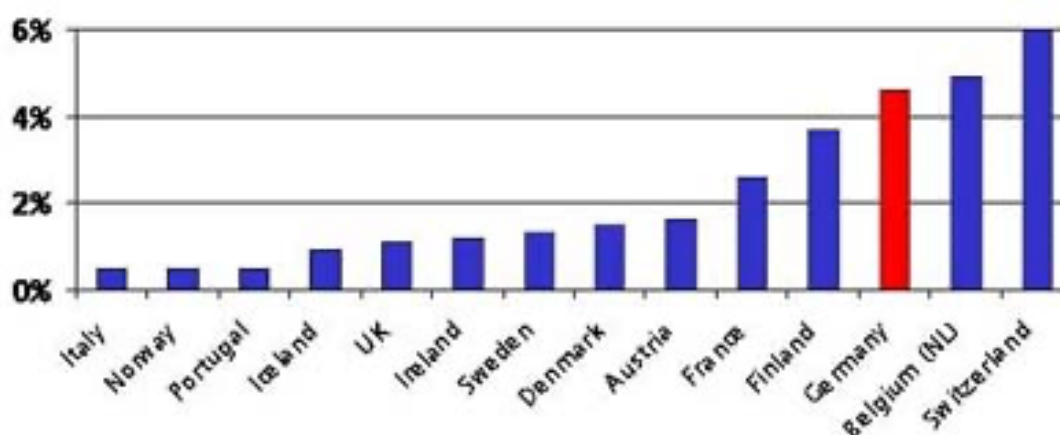
Anteil der SchülerInnen mit sonderpädagogischem Förderbedarf (davon in Sondereinrichtungen (blaue Säule))

Slika 17: Delež učencev s posebnimi izobraževalnimi potrebami in njihov delež v posebnih ustanovah (modri stolpec)

Slika prikazuje Nemčijo v srednjem položaju, vendar je drugače, če upoštevamo lokacijo posebne izobraževalne podpore (modri stolpec): V skandinavskih državah se podpora izvaja v osrednji šoli in le v majhnem obsegu v posebnih ustanovah. Če primerjamo delež izobraževanja s posebnimi potrebami v šolah s posebnimi potrebami, je Nemčija na vrhu. To je mogoče videti na naslednji sliki.

SchülerInnen mit sonderpädagogischem Förderbedarf in Sondereinrichtungen

Slika 18: Učenci s posebnimi učnimi potrebami v posebnih ustanovah

Nemčija se še naprej razvija v smeri ločevanja ukrepov od mednarodnega trenda in proti političnim izjavam o nameri. Razvoj kaže stalno povečevanje deleža učencev, ki obiskujejo posebne šole med letoma 1995 in 2003. To povzroča veliko prikrajšanost otrok zaradi revščine. Nekdanji komisar ZN za človekove pravice Muñoz je na primer to odločno kritiziral. V okviru šolskega uspeha in socialnega statusa je Nemčija žalostno na prvem mestu.

EU je navedla: Obstajajo „raziskovalni rezultati, ki kažejo, da v nekaterih primerih prezgodaj razlikovanje učencev v različnih šolah različnih vrst na podlagi talentov negativno vpliva na uspešnost prikrajšanih učencev“ (EU citira iz Demmerja 2007, str. 27). „Poleg tega rezultati raziskav kažejo, da lahko negativno vplivajo na uspešnost prikrajšanih učencev, če se učenci v zgodnjem otroštvu razdelijo različnim vrstam šol glede na njihove sposobnosti“ (EU citirana iz Demmerja 2007, str. 28). Po ugotovitvah uradnika za človekove pravice šolska struktura, usmerjena v izbor, vodi v očitno prikrajšanost otrok iz revščine, migrantskih okolij in invalidov. Pogled na zmagovalca programa PISA Finska razkriva povsem drugačno strukturo pomoči pri poučevanju. 21 % vseh učencev v času šolanja prejema posebno izobraževalno podporo, v Nemčiji pa 5,6 %. Na Finskem se podpora izvaja predvsem v rednih šolah in se osredotoča na prva leta šolanja, v Nemčiji pa je ravno nasprotno^{61,62}.

Skupno 16 % invalidov v starosti od 25 do 44 let ni imelo niti enega splošnega spričevala. Osebe brez invalidnosti v tej starosti so bile bistveno manj pogosto brez diplome (4 %). Po drugi strani je 17 % invalidov imelo Abitur in 38 % neinvalidnih oseb v tej starostni skupini. Slika 19 prikazuje skupno število v vseh starostnih skupinah. Jasno kaže, da imajo invalidi nižjo stopnjo opustitve šolanja kot neinvalidni ljudje.

school graduation	total		men		women				
	disabled	non-disabled	disabled	non-disabled	disabled	non-disabled			
	1 000	%	1 000	%	1 000	%			
total									
without school graduation	677	6,7	354	6,9	322	6,4	3,7		
Haupt-(Volks-)schulreife	4 934	48,7	2 574	50,4	2 360	47,0	28,5		
Realschule	2 633	26,0	1 144	22,4	1 489	29,7	32,3		
Fachhochschulreife.....	603	6,0	376	7,4	227	4,5	7,3		
Hochschulreife (Abitur)	1 258	12,4	650	12,7	608	12,1	28,0		
without specification.....	25	0,2	13	0,3	12	0,2	0,2		
total ...	10 129	100	5 111	100	5 018	100	100		

Slika 19: Invalidi in ne-invalidne osebe – najvišje potrdilo o zaključku šolanja (2019)

Če primerjamo raven poklicnih kvalifikacij med invalidi in neinvalidnimi osebami, je mogoče ugotoviti veliko razliko. Medtem ko 12,7 % neinvalidnih oseb doseže akademsko izobrazbo, to počne le 6,3 % invalidov. Statistični podatki kažejo, da ima več kot polovica (56,4 %) invalidov kot najvišjo poklicno kvalifikacijo vajeništvo/poklicno pripravništvo. Več podatkov je na sliki 20.

⁶¹ https://www.imhplus.de/index.php?option=com_content&view=article&id=638%3Ainklusion-deutschland-im-eu-vergleich&catid=17%3AEntwurf&Itemid=181&lang=de

⁶² Dieter Katzenbach, Joachim Schroeder: „Ohne Angst verschieden sein können“ Über Inklusion und ihre Machbarkeit – objavljeno v: Zeitschrift für Inklusion-online 01/2007 — <http://bidok.uibk.ac.at/library/inkl-01-07-katzenbach-angst.html>

professional qualification	total		men		women				
	disabled	non-disabled	disabled	non-disabled	disabled	non-disabled			
	1 000	%	1 000	%	1 000	%			
total									
no professional qualification.....	2 295	22,5	24,3	902	17,5	22,1	1 393	27,6	26,4
still in school or vocational training	123	1,2	10,1	71	1,4	10,7	53	1,0	9,5
apprenticeship, professional internship	5 751	56,4	46,5	3 036	58,9	46,5	2 715	53,8	46,5
Fachschulabschluss	1 040	10,2	9,9	560	10,9	10,0	479	9,5	9,9
Fachhochschulabschluss	429	4,2	6,3	281	5,5	7,8	148	2,9	4,8
academic degree	642	6,3	12,7	351	6,8	13,2	291	5,8	12,1
without specification.....	41	0,4	0,3	22	0,4	0,3	20	0,4	0,3
total	10 199	100	100	5 153	100	100	5 046	100	100

Slika 20: Invalidi in ne invalidne osebe – najvišje poklicne kvalifikacije (2019)

Na področju poklicnega usposabljanja je število invalidnih pripravnikov v veliki meri stagnirajoče. Število pripravnikov s priznano hudo invalidnostjo se je od leta 2014 povečalo za 7,7 %, njihov delež vseh pripravnikov pa je ostal in je leta 2017 znašal 0,7 %.

Stopnja vključenosti v redne šole se je v zadnjih letih močno povečala⁶³. Deset let po ratifikaciji Konvencije ZN o pravicah invalidov se prebivalstvo močno strinja s cilji polne in učinkovite udeležbe invalidov v družbi. Glede na javnomnenjsko raziskavo se skoraj celotna populacija (94 %) zavzema za to, da bi moral imeti invalidni in neinvalidni otrok možnost odraščati skupaj v prostem času. Vendar je le 66 % celotnega prebivalstva naklonjeno skupnemu poučevanju v šolah. Približno polovica vprašanih meni, da se zlasti visokozmogljivi otroci upočasnjujejo pri učenju posameznih predmetov, približno 60 % vprašanih pa meni, da učitelji niso ustrezno usposobljeni za soočanje z izzivi vključevanja v šole in da so razredi preveliki za vključujoče učne ure⁶⁴.

Kljub temu se nemško poklicno izobraževanje in usposabljanje vse bolj osredotoča na vključevanje, saj je cilj vključevanja vsem ljudem, da sodelujejo v družbi, ne glede na njihovo individualno pripravljenost in izhodišča. Cilj je vzpostaviti vključujoče izobraževalne sisteme, v katerih se raznolikost obravnava kot priložnost in se uporablja kot vir. Poklicno usposabljanje za invalide poteka na različnih pravnih podlagah in ravneh ter na različnih učnih lokacijah. Glavni steber je dualno poklicno usposabljanje v skladu s §64 – §66 Zakon o poklicnem usposabljanju ali §42k – §42n Zakonik o obrti. V okviru različnih struktur poklicnega usposabljanja in ponudbe poklicnega usposabljanja za invalide so na zvezni ravni trije glavni stebri:

- 1) Dualno poklicno usposabljanje na podlagi Zakona o poklicnem usposabljanju in Kodeksa o obrti.
- 2) Podprto zaposlovanje.
- 3) Poklicno usposabljanje na delavnicah za invalide.

Za dualno poklicno usposabljanje je bistvena prednostna naloga usposabljanja v priznanih „rednih“ poklicih, dodelitev nadomestila za prikrajšanost pri usposabljanju in izpitih ter instrument „uredbe o usposabljanju“, ki omogoča kvalificirano usposabljanje v specializiranih

⁶³ <https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/bildung/schule/AktionMensch/>

⁶⁴ <https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/bildung/schule/AktionMensch/>

praktičnih poklicih v primeru posebne vrste in resnosti invalidnosti. Za te specialistične prakse je glavni odbor BIBB (Bundesinstitut für Berufsbildung; Zvezni inštitut za poklicno usposabljanje) se je odločil za okvirno ureditev in za poklic specifične vzorčne predpise, ki določajo enotne nacionalne standarde kakovosti in omogočajo, da so ti tečajji strokovnega usposabljanja združljivi z „rednimi“ tečajji usposabljanja. Bistveni elementi teh zvezno standardiziranih orientacijskih oznak BIBB, ki jih določa zakon, so strokovna sposobnost delovanja, operativne faze, podporni načrt in dodatna rehabilitacijska-pedagoška kvalifikacija za trenerje⁶⁵. Ti izvajalci usposabljanja in strokovnjaki se soočajo z novimi izzivi z vidika vključevanja. V skladu s tem je njihova kvalifikacija vse bolj osredotočena in se o njej razpravlja. Uvedba predpisov o izpitih za nadaljnje usposabljanje za učitelje poklicnega in nadaljnega usposabljanja je pomenila bistven korak v procesu priznavanja pomena kakovosti poklicnega usposabljanja osebja. Naslednji primeri kažejo, kako se lahko vsebine, pomembne za izobraževanje o vključevanju, izvajajo v okviru pedagoških tečajev, usposabljanja učiteljev, kvalifikacij vodij usposabljanja in posebnih kvalifikacijskih ponudb za strokovnjake:

- Dodatne rehabilitacijske pedagoške kvalifikacije za vodje usposabljanja: Glavni odbor BIBB zagotavlja dodatno rehabilitacijsko pedagoško kvalifikacijo za vodje usposabljanja z nadaljnjim usposabljanjem na osmih področjih usposobljenosti. Tu pridobljeno znanje je treba vključiti v usposabljanje strokovnjakov (člen 66 BBiG/oddelek 42 m HwO), da se zagotovi kakovost usposabljanja invalidov.
- Nadaljnje usposabljanje na področju zaposlovanja in poklicnega razvoja: „Z razširitvijo strokovne sposobnosti za delo bi moral imeti preverjeni kvalificirani delavec za zaposlitev in poklicni razvoj možnost, da izvaja ukrepe poklicnega usposabljanja in zaposlovanja, osredotočene na posameznika, ter ukrepe, povezane z delom, za invalide, da se jim omogoči sodelovanje v poklicnem življenju“ (Odlok o izpitu za strokovnjaka, certificiranega za zaposlitev in poklicni razvoj s priznanim spričevalom o izpopolnjevanju).
- Nadaljnje usposabljanje na področju svetovanja o vključevanju s konceptom podprte zaposlitve.
- Izredni magisterij iz vključujočega izobraževanja na Univerzi v Bremnu za učitelje⁶⁶.

Poleg tega obstaja individualni projekt BIBB, imenovan DABEI (Digitizacija pri usposabljanju invalidov v podjetjih)⁶⁷. Osrednje vprašanje projekta je, v kolikšni meri vse večja digitalizacija za usposabljanje invalidov v podjetjih ovira ali spodbuja vključevanje (digitalni razkorak). Da bi našli odgovore, bodo analize izvedene v okviru projekta na podlagi dodatnega modula panela podjetja BIBB o kvalifikacijah in razvoju kompetenc (BIBB kvalifikacijska komisija). Poleg splošne digitalne opreme podjetja se preučuje tudi uporaba delovne opreme, podpornih tehnologij in programske opreme brez ovir ter učnih medijev v povezavi z udeležbo invalidov v podjetju pri usposabljanju.

⁶⁵ <https://www.bibb.de/de/1551.php>

⁶⁶ <https://www.bibb.de/de/66312.php>

⁶⁷ <https://www.bibb.de/de/95750.php>

Leta 2020 je bilo sporočenih 7 233 na novo sklenjenih pogodb o usposabljanju v poklicih za invalide. To ustreza 1,5-odstotnemu deležu v vseh novo sklenjenih pogodbah o usposabljanju. Vendar se je v primerjavi z letom 2019 to število zmanjšalo za 5,7 %. Zmanjšanje je bilo zabeleženo na vseh področjih: industrija in trgovina (-4,3 %), obrt (-7,5 %), kmetijstvo (-8,1 %) in gospodinjstva (-4,3 %).

Oglejmo si invalide v dualnem usposabljanju. Skoraj četrtina vseh podjetij, dejavnih na področju usposabljanja, je v zadnjih petih letih zaposlila invalidne pripravnike. Samo 10 % jih uporablja usposabljanje invalidov z zmanjšano teorijo kot del strokovnega strokovnega usposabljanja. Pri podjetjih, ki že zaposlujejo invalidne delavce, je 40 % bolj verjetno, da bodo usposabljala mlade invalide kot podjetja brez invalidov. Na splošno bi večina podjetij želela več podpore, na primer s socialno-izobraževalno podporo in stalnimi zunanji kontaktnimi osebami, ki lahko pomagajo pri vseh vprašanjih v zvezi z usposabljanjem invalidov⁶⁸.

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami na trg dela

Za invalide je manj verjetno, da bodo sodelovali na trgu dela: 69 % invalidov, starih od 25 do 44 let, je bilo zaposlenih ali je skrbelo za poklic, za neinvalidne osebe iste starosti pa 88 %. Pri invalidnih osebah, starih od 25 do 44 let, je bila večja verjetnost, da bodo brezposelni. Stopnja brezposelnosti je bila 5 %, ustrezna stopnja med neinvalidnimi osebami pa je znašala 3 %.

Na sliki 21 so podrobno prikazane stopnje zaposlenosti invalidnih in neinvalidnih oseb, razvrščenih po starosti.

Age	total		men		women				
	disabled	non-disabled	disabled	non-disabled	disabled	non-disabled			
	1 000	employment rate	1 000	employment rate	1 000	employment rate			
15 - 25	86	44,0	51,7	51	43,8	54,5	35	44,3	48,7
25 - 45	576	69,2	88,3	300	70,4	93,6	277	67,8	82,8
45 - 55	830	64,8	92,2	433	67,6	95,8	397	62,1	88,6
55 - 60	701	59,0	88,9	377	62,4	93,3	325	55,6	84,5
60 - 65	558	40,9	70,2	306	43,7	76,5	252	38,1	64,4
65 und mehr .	231	4,3	8,8	153	5,8	12,4	77	2,9	6,1
dar.: 15 - 65 ..	2 753	56,6	81,5	1 466	59,0	85,9	1 286	54,2	77,1
total ...	2 984	29,3	66,0	1 620	31,4	72,1	1 364	27,0	60,2

Slika 21: Invalidni in ne invalidni delavci ter njihove stopnje zaposlenosti (2019)

Stopnja zaposlenosti invalidov je precej nižja od stopnje zaposlenosti neinvalidnih oseb. Čeprav se je stopnja zaposlenosti v primerjavi z letom 2009 povečala, je bilo leta 2017 zaposlenih 53 % invalidov, 81 % pa neinvalidnih oseb. Stopnja brezposelnosti oseb s priznано hudo invalidnostjo se je stalno zmanjševala, in sicer s 13,4 % leta 2015 na 11,2 % v letu 2019. Vendar je bila ta stopnja še vedno precej višja od splošne stopnje brezposelnosti, ki je leta 2019 znašala 6,5 %.

Slika 22 prikazuje invalidne in neinvalidne delavce glede na njihov položaj na delovnih in gospodarskih podpodročjih. Invalidi so na različnih področjih gospodarstva različno zastopani. Najdejo nadpovprečne priložnosti v javnem in zasebnem sektorju storitev; skoraj vsaka tretja

⁶⁸ <https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/bildung/ausbildung/>

zaposlena invalidna oseba (31 %) dela tukaj. Neinvalidne osebe so bile tukaj zastopane le s 25-odstotnim deležem. S tem povezana področja izobraževanja in poučevanja ter zdravstvenih in socialnih storitev so še posebej pomembna. Več kot 80 % invalidov v storitvenem sektorju dela samo tam (skupaj 26 %).

Nasprotno pa so invalidi precej premalo zastopani v maloprodajnem sektorju, sektorju popravil avtomobilov in gostinstvu. Medtem, ko so tu zastopani le s 14 %, je delež neinvalidnih delavcev malo pod 18 %. Gospodarska področja kmetijstva, gozdarstva, ribištva, rudarstva in proizvodnje imajo uravnotežen delež invalidov ali neinvalidnih oseb.

position in the job economic sub-area	total			men			women		
	disabled		non-disabled	disabled		non-disabled	disabled		non-disabled
	1 000	%		1 000	%		1 000	%	
self-employed	191	6,6	9,8	126	8,1	12,1	65	4,9	7,1
civil-servant	125	4,3	4,9	69	4,5	4,7	56	4,2	5,1
employee	1 771	61,6	62,9	802	51,7	54,2	969	73,2	72,9
worker	756	26,3	18,6	538	34,6	24,9	218	16,5	11,4
apprentice	32	1,1	3,8	18	1,1	4,1	15	1,1	3,4
total ...	2 876	100	100	1 553	100	100	1 323	100	100
agriculture, forestry, fishing.....	30	1,0	1,2	21	1,4	1,6	9	0,6	0,9
mining and Manufacturing.....	507	17,6	19,1	380	24,5	26,1	127	9,6	11,2
energy and water supply, waste disposal	46	1,6	1,4	36	2,3	2,0	10	0,8	0,7
construction industry.....	135	4,7	6,8	117	7,5	11,0	19	1,4	2,2
trade, repair of motor vehicles, hospitality.....	408	14,2	17,5	213	13,7	16,2	195	14,7	18,9
transport and storage, communication.....	233	8,1	8,2	173	11,2	11,1	60	4,5	4,9
financial and insurance services.....	80	2,8	3,0	35	2,2	2,7	45	3,4	3,3
real estate and housing, economic	280	9,7	11,4	148	9,5	10,9	132	9,9	12,1
public administration.....	277	9,6	6,7	129	8,3	6,2	149	11,2	7,3
public and private services (without public administration)	880	30,6	24,6	301	19,4	12,1	579	43,8	38,7
education and teaching/health and social affairs	741	25,8	19,9	246	15,9	9,0	495	37,4	32,2

Slika 22: Invalidni in ne invalidni delavci glede na njihov položaj na delovnih in gospodarskih podpodročjih (2019)

V Nemčiji obstaja pobuda Bundesarbeitsgemeinschaft *Werkstätten für behinderte Menschen* (BAG:WfbM); Zvezna delovna skupina za delavnice za invalide). Okoli 700 glavnih delavnic zaposluje 320.000 delavcev v delavnicah in 70.000 strokovnjakov. Od teh: skoraj 30 000 na področju poklicnega usposabljanja, skoraj 270.000 na delovnem področju in približno 20 000 na področju financiranja. 75 % vseh zaposlenih v delavnici je oseb z motnjami v duševnem razvoju, 21 % jih je duševno omejeno, 4 % pa ima telesno prizadetost⁶⁹.

Poleg tega obstajajo tudi družbe za vključevanje. Stopnja zaposlenosti teh oseb mora biti vsaj 30-odstotna. Kot delodajalci na splošnem trgu dela so se razvili v pomembno in stabilno ponudbo za hudo invalidne osebe, ki so še posebej prizadete pri delu. Število podjetij za vključevanje v Nemčiji se že leta nenehno povečuje⁷⁰. Leta 2019 so uradi za vključevanje priznali in financirali 965 podjetij za vključevanje. Približno 13,550 oseb s hudo invalidnostjo je sodelovalo v vseh podjetjih za vključevanje, od katerih je bilo več kot 12.500 oseb na delovnem mestu posebej invalidnih. Delež zaposlenih z motnjami v duševnem razvoju v podjetjih za vključevanje je leta 2019 znašal 28 %, osebe z motnjami v duševnem razvoju pa 24 %. V primerjavi s prejšnjim letom se je število zaposlenih z motnjami v duševnem razvoju nekoliko zmanjšalo v primerjavi z zaposlenimi s telesno in večkratno invalidnostjo. Leta 2019 so uradi za

⁶⁹ <https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/bildung/ausbildung/>

⁷⁰ <https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/berufliche-teilhabe/inklusionsbetriebe/>

vključevanje podprli družbe za vključevanje po vsej državi s približno 102 milijoni EUR iz izravnalne dajatve, kar je 8 milijonov EUR več kot leta 2018. Skoraj 90 milijonov EUR ali 87 % vseh sredstev je bilo zagotovljenih kot nadomestilo za posebne obremenitve, ki so nastale zaradi zaposlovanja številnih poklicnih oseb, zlasti invalidov. Služili so kot nadomestilo za produktivnost v primeru zmanjšanja uspešnosti in za kritje posebnih stroškov za osebje za podporo invalidnim delavcem. Skoraj 11 milijonov EUR – kar je približno 12 % vseh sredstev za družbe za vključevanje – je bilo namenjenih financiranju naložb za gradnjo, širitev, posodobitev in opremljanje delovnih mest. Uradi za vključevanje so vložili skoraj 1,8 milijona evrov v svetovanje podjetjem o poslovnih zadevah⁷¹.

Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja

ŠT. 1

IME POLITIKE	Ustava Nemčije, Grundgesetz, GG
RAVEN	Nacionalni
LETO	1949
DRŽAVA	Nemčija
TEMATIKA	Temeljne pravice
SPLOŠNI OPIS	Temeljne pravice
CILJI	Temeljne pravice so namenjene zaščiti državljanov pred samovoljnim vmešavanjem v njihovo življenje, samoodločbo in lastnino.
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 2

IME POLITIKE	Zakon o enakih možnostih za invalide, Behindertengleichstellungsgesetz, BGG
RAVEN	Nacionalni
LETO	2002
DRŽAVA	Nemčija

⁷¹ https://www.rehadat-statistik.de/statistiken/berufliche-teilhabe/inklusionsbetriebe/inklusionsbetriebe_bijjahresbericht/

TEMATIKA Sistem izobraževanja in usposabljanja; trg dela; delovno okolje; Delovne naloge

SPLOŠNI OPIS Enake možnosti za invalide

CILJI Cilj tega zakona je odpraviti in preprečiti diskriminacijo invalidov.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 3

IME POLITIKE Knjiga IX Socialnega zakonika, Neuntes Sozialgesetzbuch, SGB IX

RAVEN Nacionalni

LETO 2001

DRŽAVA Nemčija

TEMATIKA Izboljšanje položaja invalidov, nadomestila

SPLOŠNI OPIS krepitev sodelovanja in samoodločbe invalidov, rehabilitacija

CILJI Izboljšanje položaja invalidov, nadomestila

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 4

IME POLITIKE Zvezni zakon o udeležbi, Bundesteilhabegesetz BTHG

RAVEN Nacionalni

LETO 2017

DRŽAVA Nemčija

TEMATIKA Sistem izobraževanja in usposabljanja; trg dela

SPLOŠNI OPIS Dodatek k členu 9 SGB IX

CILJI Reformirati različne zakone, da bi jih izboljšali v zvezi z invalidi

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 5

IME POLITIKE	Splošni zakon o enakem obravnavanju, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz, AGG
RAVEN	Nacionalni
LETO	2006
DRŽAVA	Nemčija
TEMATIKA	Sistem izobraževanja in usposabljanja; trg dela; delovno okolje; Delovne naloge
SPLOŠNI OPIS	Zakon proti diskriminaciji
CILJI	Preprečevanje in odpravljanje diskriminacije
POVEZAVA	Povezava

Sklepna ugotovitev

Obstaja veliko politik, ki zajemajo pravice in vključevanje invalidov v Nemčiji, pa tudi sklade in programe za izboljšanje njihovega življenja, izobraževanja in dela/dostopa do trga dela. Vendar imajo invalidi na trgu dela še vedno težave. Po podatkih zveznega statističnega urada je bilo skoraj 57 % invalidov, starih od 15 do 64 let, zaposlenih ali so iskali zaposlitev. Za primerjavo: stopnja zaposlenosti neinvalidnih oseb v tej starostni skupini je bila malo pod 82 %. V primerjavi z letom 2009 se je stopnja zaposlenosti invalidov (52 %) povečala v podobnem obsegu kot pri neinvalidnih osebah (79 %).

Leta 2019 je v Nemčiji v zasebnih gospodinjstvih živelo približno 10,4 milijona invalidov. Med njimi je bilo nekaj manj kot 4,9 milijona delovno sposobnih oseb med 15. in 64. letom starosti. Prve izjave o možnih učinkih pandemije koronavirusa na vključevanje invalidov na trg dela je verjetno mogoče podati z naslednjim mikrocensusom leta 2021.

Na splošno so dobre priložnosti za invalide vidne v storitvenem sektorju: Invalidi so na različnih področjih gospodarstva različno zastopani. Najdejo nadpovprečne priložnosti v javnem in zasebnem sektorju storitev; skoraj vsaka tretja zaposlena invalidna oseba (31 %) dela tukaj. S tem povezana področja izobraževanja in poučevanja ter zdravstvenih in socialnih storitev so še posebej pomembna – skupaj 26 % invalidov dela samo tam.

Nasprotno pa so invalidi precej premalo zastopani v maloprodajnem sektorju, sektorju popravil avtomobilov in gostinstvu. Medtem, ko so tu zastopani le s 14 %, je delež neinvalidnih delavcev malo pod 18 %.

Eden od razlogov za splošno nižjo udeležbo invalidov v poklicnem življenju so tudi nižje kvalifikacije, ki končajo šolanje: leta 2019 jih je le dobrih 12 % imelo Abitur. Med neinvalidnimi osebami je pri dobrih 28 % več kot dvakrat več oseb imelo najvišje potrdilo o zaključku šolanja. Presenetljivo je tudi razmeroma velik delež invalidov brez splošnega potrdila o zaključku

šolanja. 16 % v starosti od 25 do 44 let v letu 2019 ni imelo splošnega potrdila o zaključku šolanja. Pri neinvalidnih osebah je ta delež znašal le 4 %⁷².

Zato se Nemčija na tem področju še vedno sooča z izzivi, da resnično ustvari enako okolje za invalide, vendar je okvir določen.

8. Belgija

Materiali in metode belgijskih raziskav

V Belgiji ima vsak posameznik pravico do dostojnega življenja. O pravicah, dolžnostih in zakonih, ki so pomembni za to, razpravljajo, glasujejo o belgijski ustavi in jih v njej določajo politični organi.

Vladne publikacije, ki vsebujejo te informacije, se pripravljajo in razširjajo v „het Belgisch Staatsblad/Le Moniteur belge“. „Het Belgisch Staatsblad/Le Moniteur belge“ ima široko paleto uradnih dokumentov, zakonov in drugih publikacij iz elektronskih in papirnih virov. Te so na voljo na spletni strani, zato se je s tem virom redno posvetovalo za zbiranje informacij v nadaljevanju.

V Belgiji je več organov, ki se ukvarjajo s pravicami invalidov. Dva pomembna organa sta VAPH in GRIP. Zaradi strokovnega znanja o tej temi so bila njihova spletna mesta uporabljena tudi za zbiranje točnih informacij.

VAPH je vladni organ, ki se zavzema za avtonomijo in kakovost življenja invalidov. Razvijajo politiko za to ciljno skupino na področju oskrbe in podpore ter ocenjujejo njihovo izvajanje. Dodeljujejo sredstva in proračune ter spremljajo njihovo uporabo.

Poleg tega prevzemajo številne druge naloge, kot so komunikacija, pravne storitve, poročanje itd.

Grip vzw spodbuja interese vseh invalidov. Prizadevajo si za enake pravice in enake možnosti za to ciljno skupino, da bi ustvarili vključujočo družbo. Izhodišče, ki ga uporablja GRIP, je Konvencija ZN o pravicah invalidov. Osredotočajo se predvsem na regionalno – flamsko raven politike.

Nazadnje, veliko zanimivih člankov in informacij je bilo najdenih na spletni strani VDAB. VDAB je flamski javni zavod za zaposlovanje, organ, ki zagotavlja smernice za delo in ponuja ukrepe za podporo zaposlovanju (v Flandriji).

Belgijska raziskava je temeljila na treh različnih ravneh politike: Evropski, nacionalni in regionalni. Informacije niso bile povzete le iz uradne zakonodaje belgijske vlade, ampak tudi iz

⁷² https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/Zahl-der-Woche/2021/PD21_20_p002.html

zakonodaje belgijskih regij (ki so prav tako objavljene v „Het Belgisch Staatsblad/Le Moniteur belge“).

Osnovne raziskave in nacionalne/regionalne politike

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami v sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja

V Belgiji obstaja posebna oblika izobraževanja, z dodatno podporo za učence in študente, ki se imenuje, Posebno srednješolsko izobraževanje – Buso.

Ta izobraževalna pot je namenjena mladim invalidom ali mladim z učnimi ali izobraževalnimi težavami.

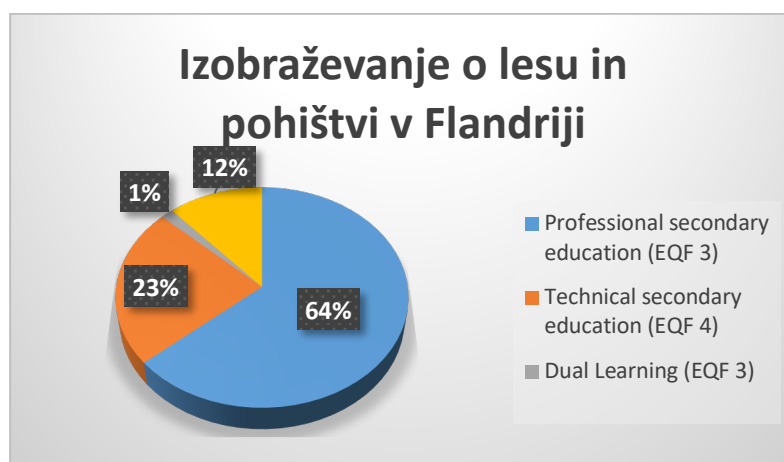
Študijsko področje „lesa in pahištvo“ je na voljo v dveh vrstah OV3 in OV4:

- OV3 se osredotoča na socialno in poklicno usposabljanje, da bi nato učence/študentje vključili v normalno življenjsko in delovno okolje.
- V OV4 študijska področja ustrezajo rednemu srednješolskemu izobraževanju s polnim delovnim časom. Dijakom in študentom je zagotovljena dodatna podpora.

Na področju lesa in pahištva v izobraževanju je možno šteti 940 študentov v Busu (posebno srednješolsko izobraževanje), od tega jih je 62 v OV4. Lesna in pahištvena veja je dobro zastopana v tej vrsti izobraževanja.

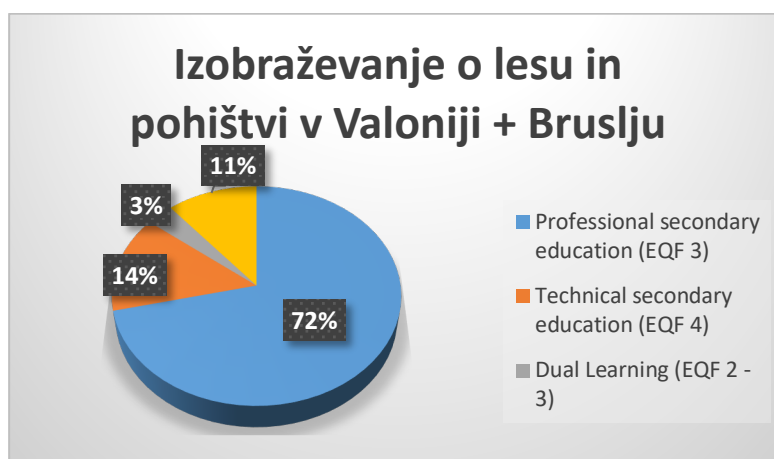
V rednem srednješolskem izobraževanju se šteje naslednje število študentov:

- V BSO (= poklicno srednješolsko izobraževanje): 5.200 dijakov (od tega jih 60 sledi dualnemu učenju (učenje med delom)
- Pri sistemskem operaterju prenosnega omrežja (= tehnično srednješolsko izobraževanje): 1 900 študentov
- V DBSO (= poklicno izobraževanje v vajeništvu): 100 študentov, od katerih jih 8 sledi dualni učni poti in so razvrščeni kot polni delovni čas BSO
- Vajeništvo v okviru programa Syntra: 22 študentov, od katerih 2 sledita dualni poti in sta razvrščena kot polni delovni čas BSO)

Slika 23: Vzgoja lesa in pohištvu v Flandriji

V **Valoniji** so številke nekoliko drugačne: tam štejemo 416 študentov v posebnem srednješolskem izobraževanju (za les in pohištvo) v primerjavi s 3.350 študenti rednega srednješolskega izobraževanja, ki vodijo v lesni in pohištveni sektor.

Slika 24: Vzgoja lesa in pohištvu v Valoniji in Bruslju

Vključevanje oseb s posebnimi potrebami na trg dela

Na žalost invalidnost pogosto predstavlja oviro na trgu dela in v delovnem okolju.

Raziskave so pokazale, da so invalidi v Belgiji z vidika stopnje zaposlenosti še vedno premalo zastopani na trgu dela v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Oblikovalci politik priznavajo problem in zmanjšujejo razlike v invalidnosti na različnih področjih.

- Ekonomsko

Zaradi staranja prebivalstva in stalnega upadanja rodnosti se delovno sposobno prebivalstvo zmanjšuje, kar povzroča pomanjkanje na našem trgu dela. Prosta delovna mesta se ne zapolnjujejo, zaradi česar podjetja težje ostanejo produktivna. Zato je zelo koristno pripeljati in obdržati vse.

- Socialni

Stopnje revščine pri invalidih so znatno višje kot pri neinvalidnih osebah. Delo ne vpliva le na finančno blaginjo osebe, ampak tudi močno vpliva na socialno in osebno blaginjo posameznika. Zaposlitev povečuje možnosti za kakovostno in neodvisno življenje.

Javni zavod za zaposlovanje (na katere podatke se zanašamo za to razvrstitev) obravnava osebo z omejeno invalidnostjo, če izpolnjuje vsaj enega od naslednjih pogojev:

- Registriran je v agenciji za invalide (Flamski/Bruselj/Walloon).
- Ima kvalifikacijo ali potrdilo o posebni izobrazbi ali je nekdanji študent te posebne izobrazbe, ne da bi pridobil kakršno koli kvalifikacijo ali potrdilo.
- Upravičen je do nadomestila dohodka ali nadomestila za integracijo.
- Ima kopijo sodne odločbe, ki je postala pravnomočna, ali potrdilo pristojne zvezne institucije, ki dokazuje stalno nezmožnost za delo.
- Upravičen je do dodatnega ali povečanega otroškega dodatka.
- Upravičen je do invalidske dajatve.
- Ima potrdilo o invalidnosti, ki omejuje delo, ki ga izda služba ali zdravnik, ki ga priznava javni zavod za zaposlovanje.

Približno 600.000 flamskih oseb ali 14,4 % prebivalstva, starega od 15 do 64 let, se zaradi invalidnosti ali dolgotrajnih zdravstvenih težav sooča z ovirami pri delu ali vsakodnevem življenju. Ta delež se je v zadnjem desetletju povečal, čeprav je od leta 2017 ostal stabilen. Leta 2019 jih je 45,6 % delalo, kar je rahlo povečanje v primerjavi s prejšnjimi leti. Obstaja velika razlika v udeležbi na trgu dela med tistimi z oslabitvijo „do neke mere“ (65,0 %) in „v veliki meri“ (27,5 %). Od vseh, ki so delali, jih je 42,8 % delalo s krajšim delovnim časom. To je veliko več kot ljudje, ki nimajo nobene invalidnosti (24,0 %). Prilagoditev obsega dela je torej po prilagoditvi vrste nalog glavna oblika podpore, ki jo zahtevajo osebe z invalidnostjo, ki omejuje delo, da bi lahko delale⁷³.

9,2 % delovno aktivnega prebivalstva ima trenutno invalidnost, ki omejuje delo. Med dolgoročnimi iskalci zaposlitve ta ciljna skupina ne dosega 32,3 %. Očitno je, da ni lahko najti dela z invalidnostjo, ki omejuje delo. Ta skupina je dobro zastopana v zaposlovanju in podjetjih, ki organizirajo specializirano delo. To je logično glede na posebne ukrepe, ki se izvajajo.

Leta 2019 je imela v Flandriji ena oseba od sedmih (14,4 %) med 15. in 64. letom starosti invalidnost ali dolgoročne zdravstvene težave. To ustreza 599 000 ljudem, ki trpijo zaradi motenj, saj jih je 309 000 hudo nadležno (51,6 %), do neke mere pa 290 000 (48,4 %).

Leta 2009, ki je bilo začetno leto merjenja te skupine, je 10,7 % flamskega prebivalstva ugotovilo, da trpi. Ta delež se je do leta 2017 povečal (14,7 %), nato pa se je ustalil na približno 14 %.

V skupini oseb s težavami je sorazmerno več žensk (51,7 %), srednje ali nižje izobraženih (40,5 %) in ljudi, starih od 25 do 54 let (56,1 %). V primerjavi s celotnim prebivalstvom je mogoče

⁷³ Študija flamskega oddelka za delo in socialno ekonomijo, DWSE, 2019

opaziti prekomerno zastopanost ljudi, starih 55 let in več, in oseb z nižjo izobrazbo. Poleg tega se profil spremeni, ko skupino razdelimo glede na stopnjo nadležnosti. Na primer, nizko izobraženi ljudje se soočajo s hudimi težavami (46,3 %), medtem ko razmeroma bolj povprečno izobraženi (43,8 %) v skupini doživljajo nekatere motnje.

V Anketi o delovni sili, se vse osebe, ki se soočajo z motnjami, vpraša, kakšno obliko podpore potrebujejo za delo in kakšno obliko podpore trenutno prejemajo v delovnem položaju. Možnih je več odgovorov. Nedelovno prebivalstvo, vključuje tako brezposelne kot tudi nepoklicno aktivne, kar kaže, da se soočajo s težavami. Iz te skupine jih 70,4 % navaja, da ne morejo več opravljati plačane dejavnosti. Ta visok odstotek lahko pripišemo brezposelnim, ki občutijo veliko nelagodje. Kar 84,7 % te skupine navaja, da ne more več opravljati plačanega dela. Med neaktivnimi ljudmi, ki doživljajo določeno stopnjo neugodja, je ta številka 39,9%.

68,4 % nezaposlenih oseb, ki kažejo, da lahko še vedno opravljajo delo, jih navaja, da potrebujejo neko obliko podpore. Prilagoditev vrste nalog (55,1 %) ali obsega dela (44,4 %) sta najbolj zahtevani obliki podpore. Med delavci, ki doživljajo nelagodje, več kot 55 % potrebuje neko obliko podpore, da bi lahko dobro opravili svoje delo. Tudi tu sta najbolj zahtevani obliki podpore prilagoditev vrste nalog (32,5 %) in obsega dela (30,3 %). Poleg tega imajo pomembno vlogo tudi pomoč sodelavcev in prilagojena oprema⁷⁴.

Do leta 2003 je bila belgijska zakonodaja (glede diskriminacije invalidov ali drugih kliničnih težav) precej minimalna. To zadeva **kolektivno delovno pogodbo št. 38 z dne 6. decembra 1983** o zaposlovanju in izbiri zaposlenih. Kolektivna pogodba je vsebovala več meril, na podlagi katerih se med postopkom prijave ne sme diskriminirati. Delodajalec je moral vse kandidate obravnavati enako, ne glede na njihove lastnosti in izključno v zvezi s funkcijo. Zato delodajalcu med drugim ni bilo dovoljeno razlikovati na podlagi invalidnosti ali preteklih bolezni.

Ta merila so zbrana v členu 15–2a in vsebujejo starost, spol, zakonski stan, narodnost, politično ali filozofsko prepričanje, članstvo v sindikatu, zdravstveno anamnezo in od leta 1991 tudi raso, barvo kože, poreklo ali nacionalno ali etnično poreklo. Leta 1999 je bila na seznam teh meril končno dodana omejitev⁷⁵.

Medtem so bile izvedene nekatere manjše prilagoditve. Temeljni proti diskriminacijski zakon pa je bil uveden šele 25. februarja 2003.

Belgijski **proti diskriminacijski zakon iz leta 2003** ščiti pred diskriminacijo, ki temelji na eni ali več od 16 značilnosti, vključno z invalidnostjo, sedanjim ali prihodnjim zdravstvenim statusom in fizičnimi lastnostmi. Zakon je presegel Splošno direktivo, ki invalidnost omenja le kot prepovedano merilo za diskriminacijo.

Ta zakon je uvedel splošno prepoved diskriminacije in jo razširil na vsako merilo diskriminacije. Zaradi splošnosti zakona je razlikovanje med neposredno in posredno diskriminacijo postalo

⁷⁴ Študija flamskega oddelka za delo in socialno ekonomijo, DWSE, 2019

⁷⁵ CLA nr. 38 quater z dne¹⁴ julija 1999

nepomembno in ni bilo več nevtralnih meril. Vsakršno neenako obravnavanje je bilo diskriminatorno. Posledica tega je bilo veliko prekrivanja in vmešavanja v obstoječe politike dela. Merila za diskriminacijo so bila določena predvsem s sodbami sodišč. Bistvene zahteve, ki izhajajo iz evropske zakonodaje, je bilo težko doseči.

Deloma zaradi tega je bil 10. maja 2007 ustanovljen nov proti diskriminacijski zakon. V tem zakonu je mogoče najti izčrpen seznam prepovedanih meril za diskriminacijo, vključno z invalidnostjo, fizičnimi značilnostmi in trenutnim ali prihodnjim zdravstvenim statusom.

Samo za „invalidnost“ zakon predvideva „razumne prilagoditve“. V proti diskriminacijskem zakonu je navedeno, da je zavrnitev razumnih prilagoditev v korist invalida oblika posredne diskriminacije.

V konkretnem smislu zakon prepoveduje diskriminacijo invalidnosti. Neposredno razlikovanje v delovnih razmerjih ne more biti utemeljeno na podlagi bistvene in odločilne poklicne zahteve. Zavrnitev razumnih prilagoditev v korist invalida se obravnava kot oblika (posredne) diskriminacije. Člen 4 tega zakona določa, da so razumne prilagoditve **„ustrezne ukrepe, sprejete v konkretnem položaju in po potrebi, da se invalidu omogoči dostop do zadev, za katere se uporablja ta zakon, sodelovanje in napredovanje v njih, razen če ti ukrepi nesorazmerno obremenjujejo osebo, ki mora sprejeti take ukrepe“**.

Pogodba ZN — Združeni narodi so 13. decembra 2006 odobrili Konvencijo ZN o pravicah invalidov, Belgija pa jo je ratificirala 2. julija²⁰⁰⁹. V nadaljevanju je v celoti naveden člen, ki se nanaša na delo in zaposlovanje. Člen 27 Delo in zaposlovanje 1: **„Države pogodbenice priznavajo pravico invalidov do dela na enaki podlagi kot drugi; to vključuje pravico do možnosti preživljanja s svobodno izbrano ali sprejeto zaposlitvijo na trgu dela in v delovnem okolju, ki je odprto, brez izključenosti in dostopno invalidom“**. Belgija (in zato tudi Flandrija) mora o tem poročati ZN. Prvo redno poročilo je bilo ZN predloženo julija 2011.

Kar zadeva sedanje razmere, belgijska vlada ni bila brez dela pri spodbujanju zaposlovanja invalidov.

Leta 2019 je bil sprejet kraljevi odlok za nadaljnji razvoj pozitivnih ukrepov v interesu invalidov. Podjetja in organizacije lahko razvijejo pozitivne ukrepe za spodbujanje zaposlovanja manjšinskih skupin, vključno z invalidi. Poleg tega se lahko invalidi pritožijo na različne posebne ukrepe za podporo zaposlovanju.

Do 1. oktobra 2008 je bil dostop rezerviran za osebe, ki so bile registrirane v flamski agenciji za invalide, s pozitivno odločitvijo glede podpore na področju zaposlovanja. Konkretno podrobnosti so bile določene v ločenih uredbah za vsak ukrep, ki jih je izvajala uprava FAPD. Od oktobra 2008 bo dostop urejen v skladu s flamskim odlokom z dne 18. julija 2008 o poklicnem vključevanju oseb z invalidnostjo. Flamski javni zavodi za zaposlovanje (VDAB) odločajo o tem, ali je oseba z znakom poklicne invalidnosti upravičena do enega ali več ukrepov za podporo zaposlovanju, ta pravica pa je lahko določena ali nedoločena. VDAB pravice dodeljuje na podlagi treh vrst informacij:

1. Seznam pogojev in/ali zgodovine osebe z navedbo invalidnosti pri delu, ki ga pripravi svet direktorjev.
2. Večdisciplinarne informacije.
3. Specializirana raziskava o zaposlovanju: v okviru VDAB obstaja služba, ki preučuje in ocenjuje vloge za posebne ukrepe za podporo zaposlovanju.

Iskalec zaposlitve, zaposleni ali študent z motnjami pri delu ali zdravstvenimi težavami je upravičen do:

- Brezplačen tolmač za gluhe ali naglušne.
- Povračilo stroškov prilagojenih delovnih orodij in oblačil.
- Povračilo stroškov prevoza.
- Flamska premija za podporo (VOP): flamska premija za podporo je premija, ki nadomešča morebitne dodatne stroške in manjšo produktivnost zaposlenega z invalidnostjo, ki omejuje delo.

Kar zadeva lesni in pohištveni sektor, je mogoče doseči zelo dobre rezultate pri zaposlovanju invalidov na delovnem mestu.

Flamska premija za podporo je najpogostejša v agenciji za zagotavljanje začasnega dela (3,02 %), v zelenih sektorjih (2,73 %), v tekstilnem sektorju (2,45 %) ter v lesnem in pohištvenem sektorju (2,14 %). V drugih sektorjih je število teh premij nižje od (flamskega) povprečja (<0,71 %).

Od 1. januarja 2019 se ta premija lahko uporablja tudi za zaposlene z začasno invalidnostjo zaradi zdravstvenih težav in se izračuna na podlagi referenčne plače zaposlenega. Vsi ukrepi se obravnavajo na posameznika s prilagojenim postopkom.

V Belgiji obstaja tudi specializirano (prilagojeno) delo za invalide. Od 1. januarja 2019 predpisi o tem specializiranem delu nadomeščajo nekdanji sistem socialnih delavnic. Specializirano delo je namenjeno osebam z invalidnostjo, ki omejuje delo, ali veliko oddaljenostjo od trga dela: to so iskalci zaposlitve, ki imajo težave pri vstopu na trg dela zaradi osebnih dejavnikov. Konkretno gre za invalide, ki omejujejo delo, osebe s psihosocialnimi težavami ali dolgotrajno iskalce zaposlitve, ki so izgubili številne kompetence. Potrebujejo posebne smernice in podporo na delovnem mestu. Razlikujemo med specializiranimi delovnimi podjetji in specializiranimi delovnimi oddelki. Specializirana delovna podjetja so organizacije/podjetja, njihova glavna naloga pa je zaposlovanje teh ciljnih skupin. Gospodarske dejavnosti so temu prilagojene. Podjetje, ki ima svojo gospodarsko dejavnost kot glavno nalogo, vendar je pripravljeno delati za bolj socialno ekonomijo, lahko ustanovi specializiran oddelek za delo.

Spodaj je nekaj informacij o specializiranih delovnih podjetjih v številkah:

Spodaj so nekatere informacije o specializiranih delovnih podjetjih in njihovem zakonodajnem okviru:

- Odlok z dne 12. julija 2013 o specializiranem delu za kolektivno vključevanje.
- Odlok flamske vlade z dne 17. februarja 2017 o izvajanju odloka z dne 12. julija 2013 o specializiranem delu za kolektivno vključevanje.
- Ministrska uredba o izvajanju členov 13 in 51 odloka flamske vlade z dne 17. februarja 2017 o izvajanju odloka z dne 12. julija 2013 o prilagoditvi v kolektivni vključitvi.
- Ministrska uredba o izvajanju različnih določb odloka flamske vlade z dne 17. februarja 2017 o izvajanju odloka z dne 12. julija 2013 o prilagoditvi v kolektivni vključitvi.
- Uredba z dne 29. marca 2019 o modelu kakovosti in registracije za ponudnike storitev na področju dela in socialne ekonomije.
- Sklep flamske vlade z dne 24. maja 2019 o izvajanju Uredbe z dne 29. marca 2019 o modelu kakovosti in registracije ponudnikov storitev na področju dela in socialne ekonomije.

V zvezi z delovno oskrbo, če zaradi invalidnosti ali zdravstvenih težav ne moremo najti zaposlitve v rednem delovnem krogu ali v specializiranem delovnem okolju, je še vedno lahko privlačna za delovno oskrbo.

Delovna oskrba je na voljo ljudem, ki lahko zaradi resnosti invalidnosti opravljajo le omejene naloge. Gre predvsem za preproste naloge in to za nekaj ur na teden. Ljudje za te dejavnosti niso plačani. Lahko obdržijo svoje socialne prejemke.

Seznam politik o dostopnosti oseb s posebnimi potrebami na trgu dela in v sistemu poklicnega izobraževanja in usposabljanja

ŠT. 1

IME POLITIKE	kolektivna pogodba št. 38 z dne 6. decembra 1983 o zaposlovanju in izbiri delavcev, kakor je bila spremenjena s kolektivnimi pogodbami.
RAVEN	Nacionalni
LETO	1983
DRŽAVA	Belgija
TEMATIKA	Trg dela
SPLOŠNI OPIS	Ta kolektivna pogodba je vsebovala več meril, na podlagi katerih v postopku prijave ni bila dovoljena diskriminacija.
CILJI	Delodajalec je moral med postopkom vse prošilce obravnavati enako, ne glede na njihove lastnosti.

DEJAVNOSTI Delodajalec je moral med postopkom vse prosilce obravnavati enako, ne glede na njihove lastnosti.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 2

IME POLITIKE Uredba o enaki udeležbi na trgu dela

RAVEN Flandrija

LETO 2002

DRŽAVA Belgija – Flandrija

TEMATIKA Trg dela

SPLOŠNI OPIS Posebni sektorji (flamska vlada, izobraževanje, VDAB,...) razvijajo politiko sorazmerne udeležbe na trgu dela (in pozitivnih ukrepov)

CILJI Določitev ciljne vrednosti in sprejetje ukrepov za njegovo doseganje

DEJAVNOSTI Priprava načrta za enake možnosti (strateški večletni načrt in letni akcijski načrti)

REZULTATI Osredotočanje na zaposlovanje in izbor, vključevanje raznolikosti pri zaposlovanju in izbiri, nadaljnja uporaba potencialnih kanalov za sprejem, nediskriminacijska politika v okviru širše politike vključevanja, večji poudarek na kompetencah, jezikovna politika in strukturna podpora za invalidnost.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 3

IME POLITIKE Proti diskriminacijski zakon 2003

RAVEN Nacionalni

LETO 2003

DRŽAVA Belgija

TEMATIKA Trg dela

SPLOŠNI OPIS Ta zakon je ščitil pred diskriminacijo na podlagi enega ali več od 16 razlogov, vključno z „invalidnostjo“, „trenutnim ali prihodnjim zdravjem“ in „fizično značilnostjo“.

CILJI Ta zakon je bil preveč splošen.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 4

IME POLITIKE	Proti diskriminacijski zakon 2007
RAVEN	Nacionalni
LETO	2007
DRŽAVA	Belgija
TEMATIKA	Trg dela
	razumna prilagoditev je pravica vsakega invalida.
CILJI	Vsaka oseba z invalidnostjo dobi razumne prilagoditve.
DEJAVNOSTI	Prilagajati delovne razmere glede na potrebe posameznika. Osebam z invalidnostjo omogočajo udeležbo v poklicnem življenju. Te prilagoditve so lahko materialne, neopredmetene in organizacijske. Material: prilagoditev delovnega mesta ali izbirnih testov, delo na stavbi, da se zagotovi dostopnost. Neopredmetena: prilagoditve delovnih predpisov, usmerjanje, inštruiranje. Organizacija: reorganizacija nalog, spremenjen časovni raspored, delo od doma, zaposlitev s krajšim delovnim časom.
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 5

IME POLITIKE	Zvezna vlada: Ročni prenos in zaposlovanje invalidov
RAVEN	Nacionalni
LETO	2007
DRŽAVA	Belgija
TEMATIKA	Trg dela – delovno okolje
SPLOŠNI OPIS	Zvezna vlada: Ročni prenos in zaposlovanje invalidov
CILJI	doseči cilj in prilagoditi

DEJAVNOSTI	1) spreminjanje sedanjih postopkov zaposlovanja 2) uporaba sankcij za neizpolnjevanje obveznosti zaposlitve 3) optimizacija zaposlitvenih kanalov 4) vključevanje razsežnosti invalidnosti v vse organizacijske vidike in kadrovske procese 5) ukrepi ozaveščanja 6) ustanovitev posebnega sklada za financiranje razumnih prilagoditev delovnih mest 7) možnost razumnih prilagoditev
-------------------	--

REZULTATI	Rezultat: 1,22 % zaposlenih v zvezni vladi je invalidnih. Cilj: 3 %
------------------	---

POVEZAVA	Povezava
-----------------	--------------------------

ŠT. 6

IME POLITIKE	Uredba o enakih možnostih
---------------------	---------------------------

RAVEN	Flandrija
--------------	-----------

LETO	2008
-------------	------

DRŽAVA	Belgija
---------------	---------

TEMATIKA	Trg dela
-----------------	----------

SPLOŠNI OPIS	Razumna prilagoditev je pravica za vsako osebo z invalidnostjo
---------------------	--

POVEZAVA	Povezava
-----------------	--------------------------

ŠT. 7

IME POLITIKE	Uredba flamske vlade o posebnih ukrepih za podporo zaposlovanju in specializiranih storitvah
---------------------	--

RAVEN	Flandrija
--------------	-----------

LETO	2008
-------------	------

DRŽAVA	Belgija
---------------	---------

TEMATIKA	Trg dela – sistem izobraževanja in usposabljanja – delovno okolje
-----------------	---

SPLOŠNI OPIS	Osebe z invalidnostjo se lahko zanesejo na ukrepe za podporo zaposlovanju in specializirane službe (www.GTB.be in www.werkplekarchitecten.be).
---------------------	--

CILJI	zagotavljanje podpornih ukrepov
--------------	---------------------------------

DEJAVNOSTI karierna orientacija – vladna podpora (brezplačen tolmač za gluhe ali naglušne, povračilo delovnih orodij in oblačil, povračilo stroškov prevoza, flamska premija za podporo,...)

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 8

IME POLITIKE Dopis Svetu ministrov z dne 26. marca 2015

RAVEN Nacionalni

LETO 2015

DRŽAVA Belgija

TEMATIKA Trg dela

DEJAVNOSTI Vključitev razsežnosti invalidnosti v oblikovanje in izvajanje politike. Imenovanje referenta za spremljanje skladnosti z razsežnostjo invalidnosti. Priprava zveznega akcijskega načrta „priložni prenos“.

POVEZAVA [Povezava](#)

ŠT. 9

IME POLITIKE Kraljeva uredba o ponovni vključitvi dolgotrajno bolnih bolnikov (s pogodbo o zaposlitvi)

RAVEN Nacionalni

LETO 2016

DRŽAVA Belgija

TEMATIKA Trg dela

SPLOŠNI OPIS Osebe z invalidnostjo se lahko vrnejo na delovno mesto na podlagi formalnega postopka ponovnega vključevanja.

CILJI ponovna vključitev dolgotrajno bolnih na trg dela z ukrepi, namenjenimi delodajalcem in zdravnikom medicine dela

DEJAVNOSTI Priprava načrta za ponovno vključitev (npr. prilagoditev delovnega mesta, usposabljanje in izobraževanje, drugo delo,...)

REZULTATI skupaj s KB De Block: skoraj 4500 poti za delo preko VDAB/GTB

POVEZAVA [Povezava](#)
[Povezava](#)

ŠT. 10

IME POLITIKE	Kraljevi odlok o ponovni vključitvi dolgotrajne bolezni (brez pogodbe o zaposlitvi)
RAVEN	Nacionalni
LETO	2016
DRŽAVA	Belgija
TEMATIKA	Trg dela
SPLOŠNI OPIS	Osebe z invalidnostjo se lahko vrnejo na delovno mesto na podlagi formalnega postopka ponovnega vključevanja.
CILJI	ponovna vključitev dolgotrajno bolnih na trg dela z ukrepi, namenjenimi svetovalnemu zdravniku skladov zdravstvenega zavarovanja
DEJAVNOSTI	Priprava načrta za ponovno vključitev (npr. prilagoditev delovnega mesta, usposabljanje in izobraževanje, drugo delo,...)
REZULTATI	skupaj s KB Peeters: skoraj 4,500 poti za delo preko VDAB/GTB
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 11

IME POLITIKE	Uredba o kolektivni prilagoditvi
RAVEN	Flandrija
LETO	2016
DRŽAVA	Belgija
TEMATIKA	Trg dela
SPLOŠNI OPIS	zaposlovanje v socialni ekonomiji
CILJI	Omogočiti invalidom na trgu dela prek podjetij za specializirano delo.
DEJAVNOSTI	Vključevanje ljudi, ki so oddaljeni od trga dela, v prilagojena podjetja.
REZULTATI	Povezava
POVEZAVA	Povezava

ŠT. 12

IME POLITIKE	Uredba o kolektivni prilagoditvi/specializirano delo
RAVEN	Nacionalni
LETO	2019
DRŽAVA	Belgija
TEMATIKA	Trg dela
SPLOŠNI OPIS	Podjetja in organizacije lahko razvijejo pozitivne ukrepe za spodbujanje zaposlovanja manjšinskih skupin, vključno z osebami z invalidnostjo.
CILJI	vključevanje manjšinskih skupin v pozitivne ukrepe za zaposlitev (opomba: KB velja samo za zasebni sektor)
DEJAVNOSTI	rezervacija pripravništva in usposabljanja za prikrajšane skupine, dajanje na voljo zaposlitvenih mediatorjev, rezerviranih mest, posebnih rezerv za zaposlovanje,...
POVEZAVA	Povezava

Sklepna ugotovitev

Iskanje zaposlitve, ki je prilagojena potrebam posameznika in izpolnjuje pričakovanja delodajalca, je včasih zapletena uganka, ki jo je treba rešiti. Kljub temu lahko številne možnosti pomagajo premostiti to vrzel.

Raziskave so pokazale, da se lahko za spodbujanje učinkovitosti invalidne osebe uporabi 6 področij (A. Scharle, 2013):

- zgodnja aktivacija in usmerjanje;
- spodbude na strani ponudbe z regulacijo ugodnosti in nepovratnih sredstev;
- enak dostop in dodatna podpora na področju izobraževanja;
- poklicno svetovanje;
- protidiskriminacijsko zakonodajo in kampanje;
- subvencije za plače ali druge finančne spodbude.

V Belgiji si z najnovejšimi politikami in zakoni močno prizadevamo za poenostavitev vključevanja te ciljne skupine na trg dela. Cilj je znižati pragove za zaposlitev te ciljne skupine s spodbujanjem delodajalcev k zaposlovanju takih profilov. Politike so oblikovane tako, da se več invalidov zaposli in da se ohrani njihovo trajnostno delovanje.

Za dosego tega sta ključnega pomena dobro upravljanje politike trga dela in aktivacijska politika. V Belgiji ima VDAB (flamski javni zavodi za zaposlovanje) ključno vlogo pri tem na flamski ravni. V Valoniji to nalogo prevzame le Forem (valonski javni zavodi za zaposlovanje). VDAB in Forem pomagata iskalcem zaposlitve z motnjami pri delu ali zdravstvenimi težavami pri iskanju zaposlitve ali nadaljevanju svoje trenutne zaposlitve. V ta namen sodelujejo z različnimi partnerji ter posebnimi in individualiziranimi smernicami ali specializiranim usposabljanjem in mediacijo. Zadevna oseba prejme oceno upravičenosti do ukrepov za podporo zaposlovanju (vladna podpora).

Belgijska vlada si še naprej vsak dan prizadeva za podporo invalidom na trgu dela. Zahvaljujoč vsem obstoječim podpornim ukrepom lahko opazimo povečanje učinkovitosti teh ukrepov za to skupino. Kljub temu je bistveno, da se sedanji standardi redno pregledujejo, izboljšujejo in na novo opredeljujejo.

4

Viri

4. Viri

- Akt z dne 23. oktobra 2018 o Solidarnostnem skladu; Uradni list 2018, točka 2192; <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002192/U/D20182192Lj.pdf>
- Obvestilo maršala Sejma Republike Poljske z dne 15. septembra 2017 o objavi enotnega besedila zakona o znakovnem jeziku in drugih sredstvih komuniciranja; Uradni list iz leta 2015, točka 1644; <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001824/O/D20171824.pdf>
- Obvestilo maršala poljskega sejma z dne 23. februarja 2021 o objavi enotnega besedila zakona o poklicni in socialni rehabilitaciji ter zaposlovanju invalidov; Uradni list iz leta 2021, točka 573; <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000573/O/D20210573.pdf>
- Uredba Sveta ministrov z dne 12. aprila 2012 o nacionalnih okvirih interoperabilnosti, minimalnih zahtevah za javne evidence in izmenjavo informacij v elektronski obliki ter minimalnih zahtevah za sisteme IKT, Uradni list 2017; točka 2247
- Uredba ministra za delo in socialno politiko ter ministra za kulturo in narodno dediščino na seznamu knjižnic, organizacij slepih ali zatemnjenih oseb in organizacij, katerih statutarni namen je delovati v korist slepih ali zatemnjenih oseb; Uradni list iz leta 2015, točka 1644
- Uredba ministra za družino, delo in socialno politiko z dne 27. oktobra 2016 o nacionalnem posvetovalnem svetu za invalide; Uradni list iz leta 2016, točka 1783; <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001783>
- Konvencija o pravicah invalidov, Generalna skupščina Združenih narodov, 13. 12. 2006, enainšestdeseto zasedanje, resolucija A/RES/61/106
- Ustava Republike Poljske z dne 2. aprila 1997; Uradni list št. 78, točka 483; <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>
- Svetovni akcijski program v zvezi z invalidi, Generalna skupščina Združenih narodov, 3.12.1982, resolucija 37/52
- Standardna pravila za izravnavo možnosti invalidov, Generalna skupščina Združenih narodov, 20.12.1993, osemindesetdeseto zasedanje, resolucija 48/96
- Celovit informacijski sistem Zavoda za socialno zavarovanje – KSI ZUS
- Hribar K. 2006. Vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Diplomsko delo — <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Hribar-Katra.PDF>
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) – Zakon o namestitvi otrok s posebnimi potrebami — <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>
- Uradni list RS. 2496. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP), stran 7105 — <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=200054&stevilka=2496>
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji – 2. Izdaja — http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf
- Zakon o osnovni šoli — <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>
- Konvencija o pravicah invalidov — <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-raznolikost/1c24133420/Konvencija-o-pravicah-invalidov.pdf>
- Konvencija o pravicah invalidov – mednarodni sporazum o pravicah invalidov
- Konvencija o pravicah invalidov – mednarodni sporazum o pravicah invalidov — https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Invalidi/Konvencija/Konvencija_LB.pdf
- Konvencija o pravicah invalidov — <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-pravicah-invalidov/>
- Sistemi kvot za invalide — <https://www.euro.centre.org/publications/detail/408>
- Zakon o urejanju trga dela — <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5840>
- Slovenija: Varnost zaposlitve v zvezi s prenosu podjetij — <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/erm/legislation/slovenia-employment-protection-in-relation-to-business-transfers>
- Priročnik Spodbujamo zaposlovanje invalidov

- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov — <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841>
- Predstavitev z okrogle mise v Kranju – 4 – Prehod mladih — <https://prehodmladih.si/wp-content/uploads/2020/01/Predstavitev-z-okrogle-mize-v-Kranju-%E2%80%93-4.pdf>
- Zakon o delovnih razmerjih — <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944>
- Vodnik po pravicah invalidov — https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/Invalidi/Zmoremo/Vodnik_po_pravicah_invalidov.pdf
- Republika Slovenija, Statistični urad; Sistat — <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/en/Data/Data/0765506S.px/table/tableViewLayout2/>
- <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/en/Data/Data/0765501S.px/table/tableViewLayout2/>
- Marjetka Doler Tošič Petra Mramor: Invalidi v Sloveniji – pravni status, pravice in zaposlovanje, Diplomsko delo, Fakulteta za družbene vede v Ljubljani, Ljubljana 2007. — <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Doler-Tosic-Mramor.PDF>
- Hendrickx, F., Rahmé, A., & Vanachter, O. (2008). Overeenstemming tussen het Arbeidsrecht en de Antidiscriminatie wetten. unia.be — https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2007StudieCGKRArbeidsrecht.pdf
- CLA 38/1. (2008, oktober) — <http://www.cnt-nar.be/CAO-COORD/cao-038.pdf>
- Belgisch staatsblad. (2004, maart) — https://www.ejustice.just.fgov.be/https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg_2.pl?language=nl&nm=2004035293&la=N
- Hendrickx, F., Rahmé, A., & Vanachter, O. (2008). Overeenstemming tussen het Arbeidsrecht en de Antidiscriminatie wetten. unia.be — https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2007StudieCGKRArbeidsrecht.pdf
- KAJ PA JE TO? (2017, januari). Aan het werk srečal een handicap. www.unia.be — https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1147-UNIA_brochure_Werk_NL_VERSIE_VOOR_DRUK_EN_WEBSITE.pdf
- Belgisch Staatsblad. (2007, 30 juni). 10 MEI 2007. — Mokro ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie. www.staatsblad.be — https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2007051035&table_name=wet
- Personen se je srečal z nesposobnostjo. (z.d.) — https://fedweb.belgium.be/https://fedweb.belgium.be/nl/over_de_organisatie/over_de_federale_overheid/missie_visie_waarden/gelijke_kansen_en_diversiteit/personen_met_handicap
- BCAPH (ANGLEŠČINA). (2019). Begeleidingscommissie voor de aanwerving van personen se je v het federaal openbaar ambt – EVALUATIEVERSLAG 2019 srečal s posebnimi potrebami — https://fedweb.belgium.be/nl/over_de_organisatie/over_de_federale_overheid/missie_visie_waarden/gelijke_kansen_en_diversiteit/personen_met_handicap/bcaph
- Pregovor, V. (2007). Dekrett houdende een kader voor het Vlaamse gelijkemans-en-gelijkebehandelingsbeleid — <https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1017082.html>
- KANSELARIJ VAN DE EERSTE MINISTER. (2015). Nota aan de Ministerraad – Uitvoering van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van Personen srečal een Handicap — https://fedweb.belgium.be/sites/default/files/downloads/note_cm_handicap_nations_unies_nl.pdf
- VDAB. (z.d.-b). Ponovna vključitev — <https://extranet.vdab.be/themas/re-integratie>
- Federale overheidsdienst werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg. (z.d.). Reintegratie van arbeidsongeschikte werknemers. www.werk.belgie.be — https://werk.belgie.be/nl/themas/welzijn-op-het-werk/het-gezondheidstoezicht-op-de-werknemers/re-integratie-van#toc_heading_3
- Belgisch staatsblad. (2016, 24. november). Titel 8 NOVEMBER 2016. — Koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, wat de sociaalprofessionele re-integratie betreft. www.staatsblad.be — http://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2016/11/24_2.pdf#Page25

- Dect betreffende maatwerk bij zbirateljstvo inschakeling. (2013, 12 juli). codex.vlaanderen.be — <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1023214.html>
- Minderheden Forum. (2021). TIJD VOOR POSITIEVE ACTIE! Inspiratie voor Werkgevers srečal zin voor innovatie — <https://www.minderhedenforum.be/actua/detail/brochure-tijd-voor-positieve-actie>
- Belgisch staatsblad. (2019, 1 maart). 11 FEBRUARI 2019. — Koninklijk besluit tot bepaling van de voorwaarden inzake positieve acties — [www.staatsblad.be.
http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2019021109&table_name=wet](http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2019021109&table_name=wet)
- Oddelek Werk & amp; Sociale Economie. (2020). GROEPSSECTORFOTO 2020 — <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/37050>
- AAROVA vzw. (2021). Sprekende cijfers. AAROVA Het merk voor uw werk — [https://www.aarova.be/nl/social-profit/cijfers#:~:text=In%20Vlaanderen%20zijn%2067%20maatwerkbedrijven,maatwerkbedrijven\)%20v%20Vlaanderen%20gestaag%20gestegen](https://www.aarova.be/nl/social-profit/cijfers#:~:text=In%20Vlaanderen%20zijn%2067%20maatwerkbedrijven,maatwerkbedrijven)%20v%20Vlaanderen%20gestaag%20gestegen)
- Collectief maatwerk | Sociale Economie. (2021). Sociale economie Vlaanderen — <https://www.socialeconomie.be/collectief-maatwerk>
- Oddelek Werk en Sociale Economie. (2019). Jaarrapport sociale economie 2019 — <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/38720>
- Hendrickx, F., Rahmé, A., & Vanachter, O. (2008). Overeenstemming tussen het Arbeidsrecht en de Antidiscriminatie wetten. unia.be — https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2007StudieCGKRArbeidsrecht.pdf
- VAPH – Vlaams Agentschap voor Personen srečal Een Handicap. (2019, mei). Jaarverslag Vlaams Agentschap voor Personen srečal een Handicap – VAPH — <https://publicaties.vlaanderen.be/download-file/36996>
- SERV. (2019, december). Beleidsnota Werk en Sociale Economie 2019–2024 — https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20191202_BeleidsnotaWerkenSocialeEconomie2019-2024_ADV.pdf
- VDAB. (z.d.). Heb je een gezondheidsprobleem arbeidsbeperking? Geraadpleegd op 3 februari 2021, van — <https://www.vdab.be/arbeidshandicap/default1.shtml>
- Agentka Innoveren en Ondernemen. (2020, 25 mei). Steun voor werknemers en zelfstandigen met een arbeidshandicap. vlaio.be. <https://www.vlaio.be/nl/subsidies-financiering/subsidi databank/steun-voor-werknemers-en-zelfstandigen-met-een-arbeidshandicap>
- Eweta. (2021). Načrt ZN de deux ans pour la Fédération des Entreprises de Travail Adapté — <https://eweta.be/>

5

Spletna stran

5. Spletna stran

- https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/spanish_disability_brief.pdf
- <https://www.odismet.es/banco-de-datos/1integracion-laboral-y-tendencias-del-mercado-de-trabajo>
- <https://www.odismet.es/banco-de-datos/2condiciones-de-trabajo-y-trayectorias-profesionales>
- <https://www.odismet.es/banco-de-datos/3educacion-y-formacion-profesional>
- <https://www.odismet.es/banco-de-datos/4politicas-de-empleo-orientadas-las-personas-con-discapacidad>
- <https://www.odismet.es/sites/default/files/2021-06/INFORME%206%20ODISMET.pdf>
- <https://www.observatoriodeladiscapacidad.info/category/documentos/observatorio/informe-olivenza-observatorio/>
- <https://drive.google.com/file/d/1mLyQEYD2Mlez8YXYdMX3e3huJcqMxGbc/view>
- https://www.odismet.es/sites/default/files/2021-07/Informe%20resultados_COVID2021.pdf
- https://www.odismet.es/sites/default/files/2021-04/ODISMET%20INFOGRAF%C3%8DA%20FINAL%20IMPRESI%C3%93N_v5_accesible.pdf
- <https://www.welcometothejungle.com/es/articulos/empleo-discapacidad-espana-situacion-futuro>
- https://www.boe.es/diario_boe/
- <https://www.borm.es/#/home>
- <https://www.observatoriodeladiscapacidad.info>
- <https://www.odismet.es>
- <https://www.boe.es/buscar/pdf/2007/BOE-A-2007-13588-consolidado.pdf>
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2013-12632&p=20171109&tn=1>
- https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2020-14169
- <https://www.borm.es/services/anuncio/ano/2019/numero/1396/pdf?id=775360>
- <https://www.boe.es/boe/dias/2021/05/26/pdfs/BOE-A-2021-8749.pdf>
- [https://www.carm.es/web/pagina?IDCONTENIDO=142769&IDTIPO=60&RASTRO=c891\\$m5806,5808,5827#TC](https://www.carm.es/web/pagina?IDCONTENIDO=142769&IDTIPO=60&RASTRO=c891$m5806,5808,5827#TC)
- https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2019-12922
- https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2018-12497
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2011-13118&tn=1&p=20201230>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1999/03/23/099G0123/sq>
- <https://www.inps.it/Circolari/Circolare%20numero%2099%20del%2013-06-2016.htm>
- <https://www.inps.it/nuovoportaleinps/default.aspx>
- <https://www.lavoro.gov.it/documenti-e-norme/normative/Documents/2017/Nota-direttoriale-23012017-prot-41-454.pdf>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2013/06/28/13G00123/sq>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/03/17/20G00034/sq>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/06/07/17G00089/sq>
- <https://www.disabili.com/images/pdf/Dossier-lavoro-disabili.pdf>
- <http://dati.disabilitaincifre.it>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1992/02/17/092G0108/sq>
- <https://www.miur.gov.it/>
- https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/dpcm185_06.pdf
- <http://www.integrazionescolastica.it/article/464>
- https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/art40_legge449.pdf
- https://www.istruzione.it/esame_di_stato/Primo_Ciclo/normativa/allegati/dpr122_2009.pdf
- <https://www.istat.it/files/2020/12/Report-alunni-con-disabilita.pdf>
- <http://www.parlamento.it/parlam/leggi/99068l.htm>
- https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/legge104_92.pdf
- <http://www.parlamento.it/parlam/leggi/99068l.htm>
- https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/Nota_direttoriale_23_gennaio_2017_prot.41_454.pdf

- [https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/Decreto Legislativo 15 giugno 2015 n.81.pdf](https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/Decreto%20Legislativo%2015%20giugno%202015%20n.81.pdf)
- [https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/Decreto Legislativo 24 settembre 2016 n.185.pdf](https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/Decreto%20Legislativo%2024%20settembre%202016%20n.185.pdf)
- [https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/D.L. 28 giugno 2013 n.76.pdf](https://www.cliclavoro.gov.it/Normative/D.L.%2028%20giugno%202013%20n.76.pdf)
- https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/legge104_92.pdf
- https://www.istruzione.it/archivio/web/istruzione/prot4274_09.html
- https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/dpcm185_06.pdf
- https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/legge104_92.pdf
- [https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/art40 legge449.pdf](https://archivio.pubblica.istruzione.it/news/2006/allegati/art40_legge449.pdf)
- [http://dati.disabilitaincifre.it/dawinciMD.jsp?a1=u2i7a94&a2=_&n=\\$\\$\\$\\$&o=3U3V416J6K42&v=1V2092BH09OG00000000&p=0&sp=null&l=0&exp=0](http://dati.disabilitaincifre.it/dawinciMD.jsp?a1=u2i7a94&a2=_&n=$$$$&o=3U3V416J6K42&v=1V2092BH09OG00000000&p=0&sp=null&l=0&exp=0)
- <https://www.istat.it/it/archivio/disabili>
- <https://www.istat.it/it/files//2020/02/Alunni-con-disabilita-2018-19.pdf>
- <https://www.istat.it/it/archivio/251409>
- <https://www.istat.it/it/files//2020/12/Report-alunni-con-disabilit%C3%A0.pdf>
- <https://www.disabili.com/images/pdf/Dossier-lavoro-disabili.pdf>
- <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:1998-07-25;286>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/09/15/15G00158/sg>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2014/03/07/14G00028/sg>
- <https://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/98286dl.htm>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/09/15/15G00158/sg>
- <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2008/01/04/007G0259/sg>
- <https://www.internazionale.it/bloc-notes/annalisa-camilli/2018/11/27/decreto-sicurezza-immigrazione-cosa-prevede>
- <https://www.biurokarier.umk.pl/wskazniki-zatrudnienia-osob-niepelnospawnych-dla-pracodawcow>
- <https://www.pfron.org.pl/en/contact/>
- <http://www.niepelnospawni.gov.pl/p,132,office-of-the-government-plenipotentiary-for-disabled-people>
- <https://odpowiedzialnybiznes.pl/karta-roznorodnosci>
- <https://ibs.org.pl/research/wlacz-sie-program-hiszpanskiej-fundacji-la-caixa/>
- <https://www.laski.edu.pl/en/node/17>
- <http://www.niepelnospawni.gov.pl/p,11,biuro>
- <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>
- <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001783>
- <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001824/O/D20171824.pdf>
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002192/U/D20182192Lj.pdf>
- <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210000573/O/D20210573.pdf>
- <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/osoby-niepelnospawne-w-2019-roku,33,1.html>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/monitoring-rynku-pracy-kwartalna-informacja-o-rynku-pracy-w-czwartym-kwartale-2020-r-12,45.html>
- <https://www.biurokarier.umk.pl/wskazniki-zatrudnienia-osob-niepelnospawnych-dla-pracodawcow>
- [\(https://www.pfron.org.pl/en/contact/\)](https://www.pfron.org.pl/en/contact/)
- <http://www.niepelnospawni.gov.pl/p,132,office-of-the-government-plenipotentiary-for-disabled-people>
- <https://odpowiedzialnybiznes.pl/karta-roznorodnosci>
- <https://ibs.org.pl/research/wlacz-sie-program-hiszpanskiej-fundacji-la-caixa/>
- <https://www.laski.edu.pl/en/node/17>
- [ISAP.sejm.gov.pl/isap.nsf/home.xsp](https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/home.xsp)
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>
- <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/>

- <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/a,608,demographic-data>
- <https://stat.gov.pl/en/news/national-census-of-population-and-housing-2021,49,1.html?contrast=default>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/osoby-niepelnosprawne-w-2019-roku,33,1.html>
- <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-izobrazevanje-znanost-in-sport/zakonodaja/>
- <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944>
- <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-raznolikost/1c24133420/Konvencija-o-pravicah-invalidov.pdf>
- <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5840>
- https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2007StudieCGKRArbeidsrecht.pdf
- https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg_2.pl?language=nl&nm=2004035293&la=N
- https://www.unia.be/files/Z_ARCHIEF/2007StudieCGKRArbeidsrecht.pdf
- https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2007051035&table_name=wet
- https://fedweb.belgium.be/nl/over_de_organisatie/over_de_federale_overheid/missie_visie_waarden/gelijke_kansen_en_diversiteit/personen_met_handicap
- <https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1017082.html>
- <https://gelijkekansen.be/>
- https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg_2.pl?language=nl&nm=2008036199&la=N
- https://fedweb.belgium.be/sites/default/files/downloads/note_cm_handicap_nations_unies_nl.pdf
- <https://werk.belgie.be/nl/themas/welzijn-op-het-werk/het-gezondheidstoezicht-op-de-werknemers/re-integratie-van>
- <https://overheid.vlaanderen.be/kb-20161028>
- http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2016110801
- <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1023214.html>
- <https://www.vlaanderen.be/publicaties/de-vlaamse-sociale-economie-jaarrapport>
- http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2019021109&table_name=wet

av Allview

Sofinancira
Program Erasmus+
Evropske unije

